

**Dissertatio historico-medica inauguralis exhibens collectanea
gynaecologica ex Talmude Babylonico ... / [Abraham Hartog Israëls].**

Contributors

Israëls, Abraham Hartog, 1822-1883.

Publication/Creation

Groningae : P. van Zweeden, [1845]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/gqqvx56f>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSE^TRATI^O
HISTORICO-MEDICA INAUGURALIS,

EXHIBENS

COLLECTANEA GYNAECOLOGICA

EX

TALMUDE BABYLONICO;

AUCTORE

A. H. ISRAËLS.

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b29338049>

30/029/B

Prof. Hector Treub
Amsterdam.

DISSE

DISSERTATIO

HISTORICO - MEDICA INAUGURALIS.

PROLUDIUM FACULTATIS MEDICAE DECRETO.

PRO VOCATIONE DOCTORIA.

SUMMISQUE IN MEDICINA ROMANIS
AC PRIVILEGIIS.

IN ACADEMIA GROENINGA.

ANNO LEGITIME CONSEQUENTIA.

ABRAHAMUS HARTOG ISRAELIS.

GRONINGA.

A. D. XV Martii A. m. octavo. Noct. 22.

G R O N I N G A,

Appd. Vv. 1. xviii. m. M. d. g. l. v. l.

J. XLIV
1912

ОГЛАВЛЕНИЕ
ИЗДАНИЯ - ОБНОВЛЕНИЯ

**DISSERTATIO
HISTORICO-MEDICA INAUGURALIS,**

EXHIBENS

COLLECTANEA GYNAECOLOGICA

EX

TALMUDE BABYLONICO,

QUAM,

FAVENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE

RECTORIS MAGNIFICI

H E N R I C I N I E N H U I S,

*Jur. Utr. Doct. in Facultate Jurid. Prof. Ordin.
Ord. Leon. Belg. Equit.*
AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS MEDICAE DECRETO,

Pro Gradu Doctoris,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS
AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA GRONINGANA
RITE AC LEGITIME CONSEQUENDIS,

PUBLICO FACULTATIS EXAMINI SUBMITTIT

ABRAHAMUS HARTOG ISRAELS,

GRONINGANUS.

A. D. XV Martii A. MDCCXLV. Horâ XI.

G R O N I N G A E,

Apud P. VAN ZWEEDEN, Bibliopolam.

VIRO DOCTISSIMO

L^o. ALI COHEN

S. P. D.

A. H. ISRAELS.

Prorsus ineptus viderer tibi, si utilitatem et delicia Historiae Medicinae longo sermone tibi demonstrare conarer. Neque meum est, ad te hanc Dissertationem mittentis, meoque libello tuum nomen adjungentis, emolumenta enumerare omnia quae Historiae Medicinae cultores nostris praecipue temporibus arti huic salutiferae jamjam attulerint. Probe enim scio, mi COHEN! studium historicum semper tibi fuisse oblectamentum iis diebus ac horis, quibus Naturae ipsius indagationibus operam non navasti; et studiis laboribusque tuis multifariis interesse nemini certe magis quam mihi contigit. Scio itaque etiam illud, quod ab eo inde tempore, quo fata perscrutari inceperis quae Medicinae variis regionibus variisque temporibus contigerint, saepissime doluisti tot tantaque adhuc desiderari, et latere, scitu dignissima si Medicae artis inter gentes antiquissimas et antiquiores statum cognitum nobis habere velimus. Quanta enim, — ut inter populos Orientales modo Hebraeos afferam, — quanta adhuc sunt manentque indaganda, colligenda, comparanda, antequam nobis clara absolutaque Medicinae Hebraicae

exhibeatur imago? Scio equidem multos, et jam ante longum temporis spatium, Medicinae conditionem inter gentem Hebraicam exposuisse ope catalogi amplissimae librorum: sed haec Medicinam *biblicam* solummodo spectant. Maximi certe sunt facienda istae indagationes, quas nos quoque debitum gratiis accipimus, verum limites sunt remotiores; labor et opus nondum his inquisitionis principiis ad finem est perductum. Gens Jisraelitica enim quandoquidem, uti notum, post aeram Biblicam per secula nonnulla libera suique juris adhuc exstiterit, desiderio capimur fata indagandi conditionemque ignorare nolumus Artis medicae qualis apud Hebraeos fuerit, juniore aetate quam biblico aevo: — cupimus nos eductos fieri praesertim ea quae ad Medicinam Talmudicam pertinent. Medicinae Historiae cultores jam dudum sane hanc scientiae partem excoli quam maxime exoptaverunt, quippe qui compertum sibi habuerint in Talmude divitias cujuscunque generis latere quoque pro Historia Medicinae, quae in lucem collocari merentur studioque historico Artis nostrae perutiles erunt. Mirum tamen quod, quamvis omni tempore exstiterint et Talmudis et simul Medicinae multi viri peritissimi, per pauca tantum, ne dicam nulla omnino parabantur subsidia, quorum ope Medici Talmudis idiomatis imperiti, edoceri posent ea quae ad Medicinam Talmudicam pertinent.

Anno tamen 1743 in Academia Göttingensi doct. G. GINZBURGER dissertationem inauguralem defendit quae inscripta est: *Diss. exhibens Medicinam ex Talmudicis illustratam* (22 pagg. in 4to); hoc tamen opusculum auctoris peritiam satis demonstrans, nimia

cum festinatione tamen est conscriptum. Nemo itaque ex eo justam atque claram imaginem Medicinae Talmudicae acquirere posset: loca ipsa Talmudis recentiore lingua non sunt versa, sed potius excerpta: quibus accedit incredibilis quaedam *ἀνοίσια* et multarum rerum omissio aliarumque momentosarum plana oblivio; — sic v. g. Artis Obstetriciae Talmudicae plane immemor est auctor. Dolendum ergo auctorem argumentum adeo amplum tam raptim tractavisse, ut nil fere inde redundaverit in historiae nostrae scientiae emolumentum. Sed pergam! Inter auctores anonymos WOLFF in sua *Bibliotheca Hebraea* enumerat opus quoddam *מאה דפין* (*Centum folia*), quo, uti ajunt, omnia quae in Talmude ad Medicinam spectant collecta sunt: — auctor libri *Seder Haddoroth* (fol. 170 a. col. 1.) eundem quoque citat librum. Doleo autem vehementer quod librum illum inspicere mihi non contigerit, licet multa hunc in finem tentaverim, tam in nostra patria quam in Germania. — Notulas obstetricicas quasdam, quae tamen anachronismis scatent, habet Cl. F. B. OSIANDER, in sua *Litterarische und pragmatische Geschichte der Entbindungskunst.* Göttingen 1799. p. 77. Auctor ille sine dubio ipsum Talmud non consuluit; et magnam historiae gentis Hebraeae cognitionem ei non fuisse, facile patet, cuique ejus verba legenti: »Von den gelehrten Muhammedanischen Arabern borgsten ihre medicinische Weisheit die Juden der damaligen Zeit, welche zu Sora in Asien eine Schule für die Heilkunde hatten (!!). Aber aus den nachgelassenen schriften jüdischer Aerzte jenes Zeitalters, wie des MOSES MAIMONIDES, ABEN EZRA u. d. g. ist

»von der Entbindungskunst unter ihnen nichts unter-
 »halten. Indessen kann man den Talmud, als das
 »Archiv der jüdischen Weisheit ansehen, welches
 »auch verschiedene, auf Geburten und Geburtshülfe
 »Bezug habende, physiologische Lehren enthält, die
 »jedoch, wie z. B. die Behauptung des Auseinander-
 »weichens der Beckenknochen in der Geburt (?!)
 »keine (?) sonderlichen Kenntnissen errathen.” Vides
 iterum, amice! quantopere magni quoque viri errare
 possint si ex fontibus impuris hauriant, et quam necesse
 sit Historiographo, ut ipsos fontes adeat! — Relata
 partem peculiarem Artis nostrae, Artem obstetriciam
 spectant: sed vir Doct. et Rev. CARMOLY in diario suo
Revue Orientale, T. I. et sqq., sub titulo *Histoire*
des Médecins Juifs, Medicinam Talmudicam magis
 universaliter quoque tractavit. Verum non solum
 nil inde haurire possumus, quo certiores fieremus
 de Arte obstetricia Talmudica, sed insuper de Medi-
 cis Talmudicis vel de Medicina Talmudica tam suc-
 cincte egit, ut ille quoque spem fallat, si quis ab
 eo multum boni et certi exspectet! — ne dicam doct.
 CARMOLY non semper satis accurate argumentum trac-
 tavisse, eique fidem pluribus locis prorsus esse de-
 negandam.

Atque haec fere sunt praecipua, quae ad nos-
 trum usque diem de Medicina Talmudica in lucem
 prodiisse videntur. Quanti autem hi fontes haben-
 di sint, tuo judicio submitto!

Anni tres jam praeterlapsi sunt, quum, te ad-
 hortante, una tecum nonnullisque aliis Litteraturae
 Hebraicae cultoribus, fundaverimus Sodalitium Pro-

Excolendis Litteris Hebraicis Haudquaquam
 hujus loci est in mentem tuam revocare quantum
 in deliciis nostris fuerit haec societas; neque me-
 memoriae tuae renovare opus est, quantae voluptates,
 quantumque emolumentum ad diem hodiernum usque
 haec societas omnibus suis sociis praebuerit! Me-
 ministi certe horum nostrorum studiorum, suavium-
 que nostrarum *Horarum Hebraicarum*. Et uti tibi,
 sic mihi quoque persuasum erat studiis meis medicis
Hebraicarum litterarum studia prodesse posse. Dic-
 tum, factum. Te suadente, animo tum concepi
 vires eo intendere ut exponerem, quantum fieri posset,
 fata Medicinae inter *Hebraeos*, et indagarem modum
 quo *Hebrei Medicinae* profuerint eamque coluerint.
 Hisce studiis occupatus, brevi autem mirabar ingen-
 tem copiam opusculorum a Medicis aliisque viris eru-
 ditis scriptorum, quae vel totam Medicinam *biblicam*
 vel versus nonnullos S^{te}. S^{ae}. modo qui ad Medicinam
 spectant, pertractaverunt. Studiis meis autem trans
 aeram biblicam sese extendentibus, Talmudisque aetatem
 imprimis spectantibus, terram inveni incognitam fere
 atque incultam, nullumque fere reperi ducem *fidelem*
 qui viam mihi monstraret quam tutus ingrederer. Dubius
 tunc diu haesi, num viam inchoatam persequerer, vires
 meas nimis teneras sentiens ut talem laborem in me
 susciparem. Te autem imprimis adhortante, manum
 ad operam admovi et ipsum Talmud pervolvi;
 sed quoniam, pro conscribenda Dissertatione, tunc
 quoque nimius foret laboris ambitus, si solius Talmudis
 Medicinam totam peragerem, nil supererat quam ut
 a n i c o r u m voto responderem, solamque *Gynae-*

cologiam Talmudicam ederem. Non opus est tibi varias enumerare difficultates etiam istius laboris: cognitum enim est tibi, Amice! quantae molis fuerit totum Talmud perscrutari, ut omnia colligerem, quae ad rem meam facerent. Consului, — uti compries, — solummodo Talmudis recensionem Babyloniam, magis completam extensioremque alterā recensione Hierosolymtanā. Usus sum editione Talmudis Babylonici Amstelaedamensi, XII Tomis, folio edita a Fratribus PROOPS, a.o. 1750-1765. Loca ipsa, quantum fieri potui, *verbotenus* reddidi, elegantiam styli Latini veritati sensuque textūs lubenter sacrificans. Omni sensui verborum, ex Talmudicorum scribendi dicendique modo succincto et conciso, obscuriori notulas adjeci, quibus difficiliora in clariorem lucem collocarem. Quodad explicationes meas, ego etiam explicavi „non certo ut sint et definita omnia, sed ut unus ex homunculis probabilia conjectura sequutus.” Addidi simul annotationes quasdam quibus textus melius intelligeretur a lectore Hebraeorum historiae minus perito. Si autem expectes, me simul ex Medicina illustrasse praecepta varia diversaque consuetudines religiosas a Talmudistis imposita feinoris Jisraëliticis, falleris: — illud argumentum nimirum variis ex rationibus tangere nolui. Et id quoque insuper tibi persuasum esse velim, me Talmud perlegisse et consideravisse eodem modo quo alios *Medicos* veteres perlegerem et considerarem.

Verum haec nondum sufficiebant. Critices enim momentum et dignitatem maximi quum habeamus, omnia fere quae collegi, comparavi cum scriptis

aliorum Medicorum veterum, praesertim Graecorum et Romanorum. Quibus indagationibus imprimis id mihi volui, ut exinde pateret, utrum Talmudistae autodidacti fuerint, an vero omnia quae nostrae memoriae prodierunt circa rem gynaecologicam, flosculi essent peregrini, sed propria cultura mutati vel alienati? Sed quum nil prorsus novi sit sub sole, et quum multa ut nova et antea plane incognita proclamentur, quae tamen ante secula multa jam fuerant proposita et descripta, simul in meo opusculo levi saltem penicillo adumbrare conatus sum, quanti aestimanda sint varia Talmudicorum placita, ex mente hodiernae scientiae. In Capite denique ultimo, ob materiae tractandae dignitatem prolixiorem me fuisse, certe aequo feres animo!

Atque haec sunt, quae ortum et naturam hujusce opusculi explicant. Evidem optime scio atque persentio multa in illo desiderari, aliaque forsitan a me non bene fuisse intellecta, aut male tradita: — sed »res ardua est” — ut PLINIUS ait — »vetustis novitatem dare, obsoletis nitorem.” Si itaque has pagellas perleges, a te rogo atque iterum rogo, ut cogites opus illud modo conscriptum esse ad excitandos alios peritiores, qui suo ingenio suaque doctrina in lucem clariorem collocarent, quae ego tractavi, et praesertim ea quae a me non sunt tractata, — et quanta haec sint, non opus est quod tibi dicam. Neque denique tanta Litteraturae orientalis cognitione me instructum esse glorior, ut omnia a me bene intellecta esse crederem aut confiderem.

Atque haec de opusculo ipso tibi praemonere voleo, reliqua ipsum opus docebit; cui praeterea adjunxi quasdam Emendationes necessarias, quas ne praetereas quaequo!

Antequam vero finiam, tibi profiteri gratus animus me jubet, quot quantaquae in hoc opusculo elaborando fuerint consilia, quamque utiles admonitiones, quibus exoptatissimus et meritissimus praceptor cl. DE LA FAILLE sibi me devinxerit. Quantum insuper ei debeo, qui semper mihi exstitit studiorum dux certus, laborum fautor benevolus et praceptor amicus! Optimus praceptor id sibi persuasum habeat velim, numquam me futurum esse immemorem talis erga me humanitatis talisque liberalitatis, non solum per totum vitae meae Academicae decursum, sed praesertim quoque in conscribendis et edendis hisce pagellis.

Devinctum autem etiam me persentio Viro Clarissimo JUYNBOLL, peritissimo litterarum orientalium in nostra Academia professori, pro auxiliis et consiliis egregiis, quibus me honoravit, quum eum adirem rogatum ut praeclaro ejus ingenio res obscuras mihi illustraret. Neque eum plane rejiciendas habiturum esse meas qualescunque perquisitiones, spero atque considero, quemadmodum Literaturae universalis pro quadam saltem parte, quoque non plane inutilia sint quae concrripsi!

Quantum vero tibi debeam, mi COHENI! pro tot tantisque integerrimae amicitiae testimoniiis, verbis ex-

primere prorsus nequeo : — gaudeo autem inter amicos
verbis opus non esse ut amicitiam illibatam, constan-
tem et indefinitam inter se profiteantur. Quantopere tu
me colueris veramque Medicinae tractandae viam mihi
ostenderis, quantopere ego te invenerim amicum cer-
tissimum in re certa et incerta , quisque meorum stu-
diorum dies , ab initio vitae academicae inde , testari
potest ! Amore scientiae et Artis salutiferae quotidie
me imbuisti , teque duce viam mihi parare studui ut
investigarem Naturam sanam morbosamque : — nul-
lus fere praeterit dies , quo tecum non institue-
rim observationes sive experimenta in largissimo Medi-
cinae campo... Sed taceam ! Id autem tibi valedi-
cens pronuntio : Quoquoversus fata umquam me
ducent , tecum semper mihi eadem amicitia eadem-
que consuetudo intercedant , precor ! Quidquid
autem anni ferant , sint tibi fausti et fortunati ! Vale
et fruere !

Scripsi *Groningae* Idibus mensis Martii MDCCCXLV.

C O N S P E C T U S.

PROLEGOMENA.

I. <i>De Medicina biblica in universum</i> <i>et de arte Obstetricia Vis Tri in</i> <i>specie . . . . .</i>	pag. 1.
II. <i>De Talmude ejusque confectione . . .</i>	15.

INTRODUCTIO.

<i>Talmudicorum scientiae medicae et</i> <i>obstetriciae brevis conspectus gene-</i> <i>ralis . . . . .</i>	,, 27.

CAPUT I. *De utero et foetu.*

A. <i>Anatomia partium genitalium mu-</i> <i>liebrium . . . . .</i>	,, 37.
B. <i>Embryologia . . . . .</i>	,, 44.
C. <i>De monstris et molis . . . . .</i>	,, 70.

CAPUT II. *De graviditatis negotio.*

A. <i>De pubertate et sterilitate . . . . .</i>	,, 81.
B. <i>De menstruatione . . . . .</i>	,, 91.
C. <i>De conceptione et graviditate . . . . .</i>	,, 102.
D. <i>De abortu . . . . .</i>	,, 111.

CAPUT III. *De partu normali et abnormi.*

A. <i>De partu normali . . . . .</i>	,, 119.
B. <i>De partu abnormi . . . . .</i>	,, 142.

CAPUT IV. *De infante ex matris ventre exciso. ,,* 160.

EPILOGUS. . . . . ,, 185.

PROLEGOMENA.

I.

DE MEDICINA BIBLICA IN UNIVERSUM, ET DE ARTE OBSTETRICIA VIS TU IN SPECIE.

---

§ 1.

Quisnam initia rerum cognoscit? Quis valet in tenebras penetrare quae omnium artium scientiarumque originem ambeunt? Hominis id non est! Neque magis Medicinae! Ratio nos docet, hominem qui suo intellectu bonum a malo distinguit, suâ sponte, oborto morbo, Medicum esse factum; quia omnibus innata est facultas mala avertendi, igitur morbos, — bonaque appetendi, quorum sanitas summum est: ita ut morbis infesti omnes intenderint vires ad illos debellandos. Atque hic Medicinae ortus: quivis ex semet ipso, ex sua natura erat Medicus. Sic summus Cous: »magnum,» inquit, »est artis existentis argumentum, et quod inter praeclara habendum sit, quando qui ne eam quidem esse existiment, ejus ope servati conspicuntur. Qui enim, etiam non adhibitis

*Medicinae
biblicae
origo.*

»medicis, ex morbo convaluerant, ut intelligent omnino
»necessse est se quod aliquod vel fecerint vel non fece-
»rint idcirco sanitatem esse consecutos” 1). Medica ars
igitur una fere cum gente humana videtur orta.

Causas omnium malorum homines Deo, ut boni
malique auctori, tribuebant, et ita quoque morbos populi
antiquissimi Diis iratis adscribebant. Hinc magna illa
necessitudo apud omnes populos antiquos inter religio-
nem et Medicinam; hinc in Aegypto sacerdotes agebant
vices medicorum, hinc in Graecia Deorum templa erant
vera nosocomia, in quibus **Aesculapius** invocabatur
et aegroti undique congregabantur.

§ 2.

*De medicina
ex Veteri
Testamento,*

Quum omnes antiquissimi populi illam morborum
originem opinarentur, non mirum, in Sacro Codice, nempe
Vetere Foedere, Deum ipsum haberi auctorem omnium
morborum, quibus Jisraëlitae infestarentur. Praecepta
Dei pie et religiose insequentes, ab omni morbo immunes
mancerent 2); Deo autem non obedientes cujuscunque
generis calamitatibus affligerentur 3).

Id non solum de populo in universum valebat, verum
etiam de singulis et nonnullis; quemadmodum illud de
Iob 4), de Mirjamo, Mosis sorore (Numeri XII. 10.)

1) *De arte. Hipp. opp. omnia. Edit. Foesii. 1595.
Sect. I. p. 4).*

2) *Exod. XV. 26.*

3) *Levit. XXVI, 14-17. Deuteron. XXVIII. 20, 21, 27, et
alibi passim.*

4) Saltem ex mente amicorum, non autem ex opinione
ipsius aegrotantis.

de rege S äulo (I Samuel. XVI. 14), aliisque multis relatum legimus: imo propter peccata unius hominis, imprimis qui auctoritate excellebat, Epidemias toti populo Deus infligebat. (II Samuel. XXIV. 12-16).

Non solum autem morbos misit Deus, eos etiam curavit. Curabantur tamen ab Eo non immediate, sed mediate, et quidem intercedentibus iis¹, quibus major erat cum Deo consuetudo, nempe sacerdotibus et postea nonnunquam etiam prophetis. Quamdiu inter Hebreos pura exstitit Theocratia, omne medendi officium penes sacerdotes, vel prophetas remansit: — quum autem hanc puram Theocratiam, electis regibus, populus infregerat, non solum sacerdotes, vel alii homines in religionis officia incumbentes, aegrotis consuluisse, verum etiam alii vulgares rem medicam factitasse videntur.

Medicos autem jam ante exitum ex Aegypto inter Hebreos exstisset, non nisi conjecturis assequi possumus. Sic agit S. S. de medicis (רְופָאִים), qui perunxerunt corpus mortuum Jacobi patriarchae, et Ijob (XIII. 4.) suos amicos nominat medicos imperitos. Ex posterioribus tamen temporibus narratur, regem Asam non sacerdotibus sed medicis usum fuisse; (II Chron. XVI. 12.), etiam Jeremja (VIII. 22) et Sirachides (XXXVIII. v. 1-13.) de medicis loquuntur. Nonnulli sunt qui prohibeant, pharmacopolas inter Hebreos exstisset, unguentis et emplastris parandis operam dantes; quam tamen sententiam vix meam facerem, voce נַקְרִי potius intelligens conditores et venditores aromatum, pro suffitu in templo, et usu mulierum. Nullibi tamen medicorum munus, remedia vel instrumenta perspicue

descripta legimus : neque mirum ; S. S. enim non quidem certiores nos facere intendit de morbis populorum, quorum fata narrat , sed tantummodo exponere modos , quibus Deus hominibus provideat eosque curet.

Quae in V. T. Epidemiae descriptae sunt, in universum valde succincte traduntur. Fusa tamen memorantur Lepra variaeque ejus species (*Levitic. C. XIII et XIV*). Alii morbi, de quibus ibi sermo est, reges vel alios homines illustres affecerunt, et tunc historicae rationis magis, quam scopi cuiusdam medici gratia descripti sunt. Moses ipse tamen artem medicam sui temporis prae aliis cognovit; eumque a sacerdotibus Aegyptiacis hanc didicisse, non opus est ut moneam, dum ipsa vitae historia et legislatio abunde id probant. Horrendae Leprae descriptinem Mosaicam imo multis in partibus hodierna etiam experientia probat et confirmat; curandi tamen methodus, quae ibi significatur, mere fuit diaetetica; idque ideo, ne malum per totum populum latius se extenderet. Ceterum Moses multas tulit alias leges et praecepta diaetetica; v. g. legem abstinentiae ab usu nonnullorum mammalium, avium et piscium, legem lotionis illorum qui morbo genitalium fuissent correpti, cet. Neque alias fuit curandi modus ceterorum morborum , qui hic et illie in V. T. memorantur : interna remedia fere non propinabantur, externa saepius⁵⁾; plerumque sacrificia et preces id debebant efficere quod humana mens perficere non posset. Medicinae politicae et forensis vestigia in V. T. non

---

5) Rarissime tantum mentio fit de quodam remedio. Inter remedia autem Balsamum Gileadense maxime salutare aestimabatur in vulneribus sauandis (*Jerem. XLVI. v. 11*). Alia remedia nonnulla hic illie citata invenies: v. g. *Il Reg. XX. 7. Proverb. XVI. 24. Tobias XI. 6. 10*, cet,

desiderantur. Ad haec referrem praecepta de signis virginitatis, de stupro, de incestu, de prostitutis, de variis corporis laesionibus, de sepultura suspensorum, cet 6).

§. 3.

Haec sufficient de Medicina Biblica. Videamus *De arte obstetricia ex V. T.* nunc quid in S. S. scriptum sit de arte Obstetricia. Ab initio rerum inde auxilium afferebatur feminae parturienti, quia partus ipse normalis et facilis auxilio non plane orbatus esse potest, nec sibi soli in omni casu parturiens potest curare. Insuper partus difficiles humani generis sunt; ex corporis fabrica et vivendi more pree animalibus: ipsamque hanc difficultatem exortam fuisse, quod Adam et Havva (Eva) Dei mandato obtemperare et obedire noluerint, auctor libri Geneseos ex illius temporis cogitandi ratione refert his verbis, (*Genes. III. 16*). »Deinde ad mulierem: ego te multis doloribus (inquit) »aerumnisque adficiam: tu natos enim dolore paries, et „pendebis a viro tuo, tibique ipse imperabit” 7). Nonnulli hanc ob rem Adam um vocarunt: „obstetricatorem et umbilici sectorem primum, et statuunt illum primogenito funiculum umbilicalem lapide acuto cecidisse, filo plan-

6) Fusius de medicina biblica cf. Schmidt: *Bijbelsche Medicus*; Mead: *Medica sacra cet.* Amstel 1749. N. D. Sybrandi: Diss: *de necessitudine quae fuit apud veteres inter religionem et Medicinam*. Amstel. 1841. J. P. Truse n: *Biblische Krankheiten*, Posen 1843. etc.

7] Exceptis versibus Gen. **XXXVIII** v. 27-30, pro omnibus allatis locis biblicis usus sum interpretatione Sebastiani Castellionis ex Ed. Lipsiensi 1778.

tari subligasse, abstraxisse vel demordisse (J. Z. Platner: *de arte obstetrit. veterum. Lipsiae 1735. p. 3.*) Quae conjectura si vera foret, unicus esset in Sacro Codice locus, quo virum inveniamus parturientibus adstantem; dum ubicunque feminis feminas adstitisse in eo videmus. Abrahami v. c. familia nomadicam vitam agens, habebat obstetrices: sic in partu difficiili *Rachel*, patriarchae *Jacobi* uxori, (*Genes. XXXV. 17.*) et *Thamaris* (*Genes. XXXVIII. 28*) femina adstitit „quae parere facit” quae „adjuvat in pariendo” (כִּילְתָּה). Dein quoque rex Aegyptiorum *Pharao* *obstetrices Hebraeas* advocavit, easque jussit masculos inter pariendum necare; (*Exod. I. vs. 15. sqq.*) cet.

Porro solebant infantibus umbilicum abscindere; lavabantur recens nati ut fortiores fierent, sale conspergebantur, et linteaminibus involvebantur. (*Ezech. XVI. 4.*).

§, 4.

Casus partus difficultis in V. T.

Occurrunt in V. T. ipso jam tempore simplicissimae vitam agendi rationis, casus nonnulli partus difficultis, inter quos partus, quo *Rachel* obiit; partus porro *Thamaris*, et partus uxoris *Phinhasi*, filii *Eliae* pontificis.

Casus *Rachelis* ita describitur (*Gen. XXXV. 16, 17, 18.*): „Quum autem Bethele profecti ab „Ephrata una statione abessent, peperit *Rachel*, „et quidem difficulter. In quo partu quum aegre enitentem obstetrix sine metu esse juberet, quod is quoque „mas esset: illa animam agens (nam in eo nixu mortua

„est) natum Benonim vocavit;” id est *filium dolorum*, hoc nomine significans quaecunque filii gratiā pati debuerit. Nos docet hicce casus, quam parum illo tempore exulta fuerit ars obstetricia: illi *Rachelis* partui certe comitabantur plura praeter consuetudinem: *Rachel* enim antea sterilis, et ideo invidiosa erga sororem *Leah*, (*Gen. XXX. 1*), forsitan jam proiectoris fuit aetatis, primogenitum *Josephum* partu edens. Secundi partū tempore, (ex computatione *Bonferrī* quinquaginta annos jam nata¹, multis etiam ex itinere difficultatibus praegressis, viribusque post diu protractos dolores exhaustis, atoniā uteri, forsitan quidem haemorrhagiā, in pariendo mortua est; quibus mederi ignorabat obstetrix, parturientem modo spe partū instantis, consolans „ad egredientem usque ejus animam;” — quia illo tempore obstetrics doctrinam perduxerant ad solam confidentiam viribus naturae, consolationem et patientiam (*Conf. quoque Osiander; Pragmatische Geschichte pag. 44 et von Siebold: Geschichte der Geburthilfe I. p. 34 et 35*).

Alter casus *Thamaris*, qui occurrit in eodem libro *Geneseos Cap. XXXVIII. v. 27-30*, ita describitur: „Et quo tempore pariebat, et ecce! gemini (erant) in ventre ejus. Quum autem pariebat, et porrexit (dedit) manum. Hanc igitur obstetrix corripuit, eique alligavit (filum) coccineum, dicens: „iste egressus est primus.” „Et fuit cum retraxerat manum suam, et ecce! egressus est frater ejus et dixit (obstetrix): „quid rupisti! super te ruptura!²) et vocavit nomen ejus *Pharetrz*

¹⁾ Alii habent: „quare propter te rupisti talem ruptura” quod

»(*ruptura*,). Et postea egressus est frater ejus, in cuius manu erat (filum) coccineum, et vocavit »nomen ejus *Zarach*.“ Est probabiliter casus versionis spontaneae, ante nostram aetatem vix bene cognitae: prioris enim infantis prolapsa est manus, ad quam obstetrix adnexuit filum rubrum, quo dein pateret illum infantem primum exiisse, igitur esse primogenitum; hic autem postea sponte manum retraxit, et alius infans venit. Cl. Slevogt 9) ex ultima parte versūs 29 putat, illo partu perinaeum fuisse ruptum, et quidem talem adfuisse rupturam, quae nomine *rupturae perinaei centralis* venire solet, adeoque infantem fuisse natum trans perinaeum. Hujus quoque abnormis partus speciei nostra aetate nonnullos casus varii autores publici fecerunt juris 10). Verum huic sententiae Cl. von Siebold (l. c. p. 36) assentiri nequit, opinans rupturam, cuius ibi fit mentio, fuisse rupturam velamentorum, et infantem alterum facile nasci potuisse, quia prior infans, manum porrigens, nondum descenderat in pelvis cavitatem.

---

tamen vero sensu minus convenire puto: — verti uti Danz, Doctores Anglici, Mendelssohn aliique, idque etiam melius accommodatum esse sensui videtur. — Sensus igitur est: »Quare te ita festinas! tibi incumbit *ruptura*!“

9) *Prolusio inauguris de partu Thamaris difficili; et perinaeo inderupto, ad. Chr. G. Koch: diss: exhibens foeminam moldā laborantem.* Jenae 1703.

10) Cf. Busch und Moser: *Handbuch der Geburtkunde in alphabetischer Ordnung.* Berlin, 1840 - 42. Bd. II. p. 7. sqq. ubi plures tales casus memorantur.

quae ceterum fuisse satis ampla, quia gemelli vulgo corpore sunt minores. Haec omnia licet vera sint, attamen cum cl. von Siebold facere vix possum. Rupturam enim velamentorum cognoverit sane obstetrix: res nempe perquam vulgaris et est notissima. Si animadvertisimus, verbum Hebraicum פְּרַעַת, fere semper significare; *aliquid impetu, vi rumpere*, (cf. *Nehem.* III. 35. *Jesaj.* V. 5. *Eccles.* X. 9.), et perpendimus Thamarēm tunc primiparam fuisse, neque amplius in flore aetatis (uxor enim jam fuerat duorum fratrum *Onani* et *Erī*) tunc mihi non videor longe a vero discedere, si aliqua ex parte cl. Siebold assentior; non vero ei concedo rupturam *centralem* perinaei. Hicce erim casus agit de semina primipara, ut videtur aetate jam quodammodo proiecta, de infante cum vi et impetu exeunte, sustentatione perinaei procul dubio neglecta: novimus nimirum, feminarum primipararum *eius* aetatis perinaeum saepe esse rigidum, et sic facile ad rupturam esse dispositum, imprimis si non bene sustentetur. Accedit altera causa satis frequens rupti perinaei, si infans celerius exit nec debitas situs mutationes perficiens. (Vid. *Busch und Moser. l. c., Bd. II. p. 13.*). Ex quibus omnibus concludo casum Thamaris pertinere ad versiones spontaneas cum ruptura perinaei, a frenulo pudendorum incipiente.

Partum gemellorum, aliquo sensu etiam abnormem, narratum reperimus *Gen.* XXV. 24. sqq. Agitur nempe de Rebekka, patriarchae Isaäci uxore, quae gemellos enixa fuit, cuius prior rufus et omnino pilosus

erat, et alter situm babuerat perversum, manu nempe praevia calcem fratris tenente.

In libro I. Samuel, cap. IV. 19 *sqq.* memoratur partus, quo obiit uxor Phinchae; quemque auctor hujus libri ita descriptsit: »Eius quoque nurus, Phinhasi uxor, «gravida, et jam vicina partui, postquam captae arcae »Dei mortuique saceri sui atque viri famam accepit, »doloribus correpta subsedit 11) atque peperit. Quam »moribundam quum hortarentur quae adstabant, »ut bono esset animo, filium enim peperisse: illa »nihil respondit, neque animadvertisit." E sensu verborum, »convertebantur in eam dolores ejus" nonnulli, vocem צִירִים Talmudico sensu accipientes, et *orificium uteri* vertentes, contendunt, feminam retentione placentae fuisse mortuam (Abarbanel). Siquidem vero sequens versus mortem feminae memorat, ea verba modo hic adducta censerem, ut causa pateret subiti illius partus: accedit, semper in V. T. τὸ צִירִם tali in easu significare *dolores ad partum*, et nihil aliud. (Jes. XXI. 3. XIII. 8 Dan. X. 16. etc.) Magis ergo haec mihi placeret explicatio: dolores subito fuisse obortos et quidem magnâ vehementiâ, cuius causa fuit animi pathema; hic igitur locum habuisse Hyperdynamiam uteri, quam vulgo sequitur adynamia, paralysis uteri, haemorrhagia atonica, et mors ex virium exhaustione. Hicce casus iterum probat, quam parum auxiliî feminae adstantes vel obstetrices attulerint, praeter solam consolationem!

11) Proprie: *mam convertebantur in eam dolores ejus.*"

§. 5.

Inter varias M o s e s institutiones, nonnullae quoque M o s i s i n-
occurunt quae feminas ipsas spectant. Ad has referen-
tiae imprimis diaeteticae illae leges , quas M o s e s tulit s t i t u t i o n e s d e
feminis menstruantibus struantibus ,
de feminis menstruantibus et puerperis. Illis f l u e n t i b u s , e t
sequentia posuit legislator : (*Levitic. XV. 20. sqq.*) :
 »Mulier , quae patietur menstrua , fluente ex ejus corpore
 »cruore , septem dies seorsum degito : eam quisquis teti-
 »gerit , pollutus esto ad vesperam . Quacumque in re
 »decubuerit , donec in menstruis erit , ea res polluta
 »esto: cuicumque rei insederit , ea res polluta esto.
 »Quisquis ejus lectum tetigerit , vestimenta sua lavato ,
 »aquaque perluitor : et ad vesperam pollutus esto.” Vs. 25
 »Si vir cum menstruali cubuerit , et ejus menstruis con-
 »tactus fuerit , septem dies pollutus erit: omnisque lectus ,
 »in quo is cubuerit , pollutus erit. Mulier , cui cruar de-
 »fluet complures dies alieno a menstruis tempore , aut
 »cui ultra menstrua defluet , toto illius immunda fluxus
 spatio , perinde ac menstruorum tempore , polluta esto.
 »Omne cubile , super quo decubuerit , quamdiu fluxum
 »patietur , eadem conditione habetur , ac cubile mensium.
 »Omne utensile , super quo sederit , pollutum esto , perinde
 »atque in mensibus. Quisquis ea attigerit , polluetur ,
 »vestimenta lavato , aquaque perfunditor , et ad vesperam
 »pollutus esto. Quod si fluxu purgata fuerit , agat dies
 »numero septem , et ita demum pura esto.” Mulier tali
 haemorrhagiâ inquinata , sacrum quid facere debebat ,
 forsitan quia auctor horum praeceptorum talem haemor-
 rhagiam habuit morbum genitalium. Similem opinionem

veteres fere omnes fovebant 12); quin hodieque disputatur, num quidem coitus cum femina menstruante sine omni periculo sit nec ne. Iis autem legibus non solum videtur inesse utilitas quaedam physica, sed etiam moralis: horrore enim immunditiae, et timore eorum quibus homines ad bruta accedant, **M o s e s**, legislator sapientissimus, populi sui cupiditates et libidines quantumpotest coercere voluit vinculisque restringere. *Jisraelitae „filii Dei“* sacri debebant esse coram Deo, qui Ipse sacer est. (**L. Philippson.** *Die Israëlitische Bibel etc. I. Leipzig 1844. S. 626.*). Posteriore tempore Rabbinis, exemplum **Mosis** sequentes, illa praecepta latius extenderunt 13).

---

12) *Plinius. Histor. Natural. Lib. VII. c. 55:* »Nihil inquit“ facile reperiatur mulieris profluvio magis monstrificum. »Acescunt superventu musta, sterilescunt tactae fruges, moriuntur »insita, exuruntur hortorum germina, et fructus arborum, quibus »insidere, decidunt; speculorum fulgor adspectu ipso hebetatur, »vacies ferri perstringitur eborisque nitor, alvei apium emoriuntur, »vae etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorque dirus aera“ cet. — Etiam Aethiopes, multique alii populi inculti mulieres in tali conditione versantes, separant et impuras habent. Nunc imo in plurimis Europae regionibus, in nostra quoque patria, vulgus menstruantes feminas ad saliendam carnem vel condenda legumina, aliaque, non admittunt; quia sanguis ea ratione excretus creditur impurus, dissolutus, venenatus, a qua nociva materia corpus per illam *depurationem* (uti quoque vocatur) liberatur, quum seminarum illarum praesentia fermentationi et incremento nocere deberet. Est profecto opinio praejudicata, nullis nitens factis, cui nimiae patriae munditiae tamen condonari potest, quippe non nocenti.

13) Vide *Talmud Babylonicum*, passim, et praesertim Tractatus *Nidda* (*de menstruantibus feminis et menstruatione*) et *Sawin*

Eaedem fere rationes legislatorem compulisse videntur, ad sequentes ferendas leges de feminis parturientibus (*Levit. XII. 2. sqq.*). »Mulier, quae concepto semine marem pepererit, polluta esto septem dies, videlicet pro ratione spatii, quo in menstruis esse solent. Octavo die circumcidatur fetus membra praeputium. Ipsa triginta tres dies in cruento purificationis suae esto, neu quid sacrum tangito, neu in sacrarium intrato, nisi confecto ejus purificationis spatio. Sin autem feminam ediderit, bis septem dies polluta esto: hoc est, bis tamdiu, quamdiu durant menstrua, ac sex et sexaginta dies in cruento suae purificationis esto.”

Profecto suspicor, hasce leges ferentem legislatorem iisdem rationibus fuisse ductum, quas secutus est in legibus de feminis menstruantibus et fluentibus. Singularis tamen videtur differentia inter dies purificationis post partum puellae vel pueri, in priore casu nempe 66, in posteriore 33 dierum. 14). Idem consilium ad

---

(*de fluentibus*). Cf. Maimonides in *Jad Hachasaka: Hilchoth Issure Biah. Joreh Deah: Hilchoth Nidda*, aliosque multos.

14) Auctor libri *de natura pueri* fere idem statuit, dicens: «cujus rei fidem faciunt partos purgamenta, quae quidem si suscepta puella fuerit, duobus et quadraginta diebus contingunt, si vero masculus editus fuerit, quam longissime triginta diebus” (*Hippocratis. Opp. omn. Ed. Foes. 1595. Sect. III. p. 39*) Arcte quidem cohaeret, uti videtur, doctrina haec cum illa quam veteres de discriminis incrementi puellae et pueri somniarunt; et forte quoque in illo climate calidiore lochiorum fluxus diutius protrahitur quam apud nos. Talmudici rationem peculiarem citant, quare puerpera piaculum ferre debebat (*Nidda, fol. 35. b.*) »Rogarunt discipuli τῷ R. Schimeon filio Jochai: quomo-

has leges ferendas habuisse videtur Moses, uti ad illos de menstruantibus, sed magis explicite; sacrificia quae, diebus purificationis absolutis, ferre debebant, id satis probant 15).

§. 6.

Epilogus.

Haec sunt quae exordii adinstar, de arte obstetricia e V. T. dicenda habui. Parum quidem ad artis obstetriciae historiam literariam faciunt; id tamen ex iis colligere possumus, obstetricantes feminas semper adstisset parturientibus, virorumque auxilium fuisse datum. Ad quod efficiendum, multum sane contulerunt etiam praecepta de purificatione parturientium, uti et feminarum menstruantium. In illis regionibus calidis, Aegypto, Palaestina et Arabia, mundities corporis non satis umquam curari potest; et hoc praesertim modo Moses, de hac re adeo sollicitus, optime cavere potuit, ne isti propagarentur morbi contagiosi, qui saepissime hasce fertiles regiones devastant et depopulantur.

»rem dixit lex, a puerpera sacrificium esse ferendum? Dicit is: «hora illa qua inclinet ad pariendum concludit et jurat: se marito non iterum aggressuram» et quum post partum mulierem juris jurandi illius poenitet — hanc ob causam dixit Lex, afferat sacrificium. . . »Et quare dixit lex: mas ad septem et puella ad quatuordecim (Respondet) Mas: de quo omnes laetantur, foeminam jam poenitet de septimo (juris jnrandi); puella, ob quam omnes moesti redundunt, foeminam poenitet ad quatuordecim!»

15) Fusius de praeceptis illis agit doct. Sybrandi; Diss laud, p. 58 - 67.

II.

DE TALMUDE EJUSQUE CONFECTI^EONE 1).

§ 7.

Post innumeras fatorum vicissitudines, secundas et adversas, post fertilissimae regionis possessionem decem fere saeculorum, gens Hebraea e patria sua est expulsa, templo Dei in cinerem verso, Hierosolymis devastatis, ipseque demum populus inter alias gentes dispersus. Annis fere ducentis ante, magna pars gentis Hebraeae in Assyricam captivitatem fuit ducta, et tandem Iudea ipsa hostibus fuit demolita, incolaeque permulti in Babyloniam in exsilium fuerunt ejecti.

*Traditionis
origo.*

1) Ratio, qua incitatus sim ad sequentia hie inserenda, haec est, ne quis lector de argumento et origine Talmudis esset incertus. Lectoribus igitur, quibus non vacat, neque animus est, operam dare historiae literariae gentis Israeliticae, haec paragraphus notitiam praebet necessariam ipsius Talmudis, quod fons est hujus dissertationis: — Literarum Hebraicarum periti hanc, nihil novi quippe exhibentem, omittant. Fontes et duces mihi fuerunt praesertim: Flavii Josephi opera; — *ipsum Talmud Babylonicum*; — R. Jechiel ben Salomo, *Rabbinus urbis Minsk: Seder Haddoroth (ordo generationum, familiarum.)* Carlsruhe 529. 1769. J. M. Jost: *Geschichte der Israeliten nach den Quellen bearbeitet. IX Thl.* Berlin 1820-29, cet.

Praeterlapsis autem, uti dicitur, septuaginta annis, ipso imperio Assyrico a Persis everso, jussu regis Cyri ad aras et focos redierunt Jisraëlitae; qua vero concessione non omnes hujus gentis exsules fuerunt fructi; multi enim Jisraëlitae in Babylonia remanserunt, et minima tantum pars, ducibus Ezra et Nehemia, in Palaestinam rediit. Prima in cura fuit Ezra et Nehemia, templum Hierosolymis rursus exstruere et condere, populumque Dei verbo iterum instruere: — idque! pernecessarium fuit!

Jam dudum enim in oblivionem fere abierat Lex Mosaïca. Itaque ut antea Rex Josyah eam legem, ut novam, populum docuerat, ita Ezra eandem restituere studuit; solus autem id exsequi non potuit: elegit ideo ex populo viros peritissimos, uti fertur numero CXX, qui sibi auxilium praestarent. Hoc virorum doctorum collegium, nomine *Synagogue magnae* celebratum fuit. Multa exemplaria S. S. inter populum distribuebantur, et ipse Ezra plura eorum scripsisse dicitur; quamobrem et *Scriba* cognominatur. Sed non solum ipsum contextum Sae Sie populum de novo doceri oportebat, verum simul variae illae traditiones, quae a patre ad filium per saecula trans missae fuerant, resuscitandae et colligendae erant. Secundum Talmudicos enim, duae formae sunt legis Mosaïcae; prior quam ipse Moses scripserat, *lex conscripta*, תורה שכתב, et altera quae a Mose Jehosua e, et sic a prophetis aliis prophetis, a patre filio tradebatur, *lex oralis*, תורה שבעל פה.

§ 8.

Interea variae inter populum Judaicum oriebantur sectae religiosae; qui traditiones foverunt, Pharisei et Essaei; et demum Samaritani et Sadducaeui, qui explicationem simplicem S. S. nullis immixtis traditionibus sequebantur. Sectae illae quatuor suos quoque asseclas habebant inter membra collegii, supremi vel *Synhedrii magni*. Illud *Synhedrium*, tempore, uti videtur, Chassoneorum institutum, Senatus supremus vel cura judicialis suprema fuit: constabat 71 membris, quibus praeerant praeses (*Nasi*) et vice-Praeses (*Ab-Beth-din, pater curiae judicialis*). Membra e populo eligebantur, et omnium fere scientiarum periti debebant esse, neque minus in multis linguis versati. Judicabant de pace et bello, de rebus poenalibus et civilibus, et etiam legislaturae praeerant. Aº. circiter 56 a. Ch. N. Gabinius, dux Romanus, dissolvit Synhedrium.

Imminente auctoritate illius collegii, inter populum increvit doctrinae desiderium; et doctorum auditoria juvenes innumeri implebant, cupidi audiendi varias et antea nunquam auditas explications S. S., et desiderio capti se immiscendi discussionibus, quae semper movebantur si de explicanda aut amplificanda quadam lege fuerit sermo. Sic factum est, ut brevi tempore insurgerent variae Scholae, inter quas Schola Rabbini Hillelis illaque Rabbini Schammai principes fuerunt. Aetate horum Rabbinorum Schammai et Hillelis, numerus traditionum ita accreverat, ut in sexcentos ordines jam dividerentur, alii quidem dicunt septingentos. (*Talmud Babylonicum, Tractatus Chagiga, fol. 14 a.*) Hillel

hasce traditiones ad sex ordines primus restrinxisse videtur 2).

Captis Hierosolymis (Aº. 70. p. Ch.), multi doctores in illa clade interierunt; sed multi aufugerunt, Jamniamque (Jabne) adierunt, urbem non procul ab Hierosolymis sitam. Huc jam ante bellum Titi adversus Judaeos, R. Gamaliël, nepos Hillelis, se contulerat Scholamque ibi condiderat. Haec Schola, postquam advenerant fugitivi Rabbini, inter quos imprimis memoratur R. Jo-chanan, filius Saccaggi, brevi temporis spatio auctoritate adeo increverat, ut Jamnia fieret locus, versus quem omnes viri docti adierunt. R. Gamaliël sua auctoritate mox Synhedrium restauravit, et titulum assumxit *Principis (Nasi)*. Schola illa, *vitis* quoque *Jannensis* vocata, post cladem magnam. regnante Imperatore Hadriano (135 p. Chr.) iterum restaurabatur. Sed nondum satis erat persecutionum: post varia fata Schola quoque Jannensis interiit; Rabbini migraverunt in Tiberiadem, urbem in Galilaeæ gratissima regione sitam; novamque ibi Academiam fundaverunt, praeside R. Schimeone, filio R. Gamaliëlis II. (circa 180 p. Ch.). Mortuo R. Schimeone, praesidium Academiae Tiberiensis transiit ad filium suum R. Jehudam, cognomine *Sancti (Hakkadosch)*, *Principis (Nasi)* insignitum, vel etiam *zar' ἔξογγυς Rabbi* nominatum.

§ 9.

Mishnae confection. Summa cura R. Jehudae fuit, ut Jisraëlitaæ leges suas accuratius cognoscerent; et hinc omnes intendit vires

2) Patent haec ex dictis Jonathanis Ben Uziel, interpretis Chaldaici nonnullarum partium V. T. et discipuli Hillelis, ad Exodus **XXVI**. 9 et Cant. Cant. **I**. 2.

ad creandos quam plurimos Verbi Divini magistros, ut hoc facto finem imponeret tot litibus et dubiis, quae inter Hebraeos de religione, vel de vita privata, vel etiam de rebus civilibus, secundum jus Judaicum, possent suscitari. Quod ut fieret, collegit R. J e h u d a h omnes traditiones et decisiones Rabbinorum, qui antea vixerant et docuerant omnia, quae ad jurisprudentiam, vitamque civilem et religiosam pertinerent. Ante eum R. Eleazar, Hyrkanus filius, R. Akiba aliique fere idem tentaverant, et magister τοῦ Rabbi, R. Meiér, jam multa collegerat. Hoc modo Rabbi finem imposuit Scholis legislatoriis, quarum decisiones varii argumenti collegit et ordine digessit jam dudum sancito. Opus R. J e h u d a e nomine *Mischnae* venit, quod significat Λεύτερωσιν, *legem iteratam*.

De aetate, qua R. J e h u d a scripserit Mischnam, diversam auctores fovent opinionem. Otto (*Hist. Doct Misnicorum, recus.* in Wolff *Biblioth. Hebraeâ, T. IV, p. 424*) putat anno 120° post vastatum Templum secundum, igitur 190° p. Ch., — Jost (*l. c. T. IV, p. 96 sqq.*) statuit anno 250°; alii iterum A° 220° p. Chr., et Morinus (Wolff, *Bibl. Hebr. T. II, p. 674. sqq.*) imo contendit, Mischnam seculo sexto fuisse elaboratam. Horum autem illi veritati videntur proximi, qui tempus confectae Mischnae determinent inter annos 200 et 250 p. Ch. Referuntur in illo opere dogmata sententiaeque Rabbinorum, quorum plurimi non ante regnum Herodis vixerunt, nonnullis tamen exceptis qui vetustiores sunt. (Jost *l. c. IV. 105.* — *Herodes vixit circiter ab anno 50 ante Chr. N. ad annum 3 post Chr. N.*) Attamen in ipsam Mischnam etiam recepta sunt dogmata nonnulla aequalium dicti Rabbi, imo eorum qui post eum vixerunt,

Fontes, e quibus hausit **R. Jehudah**, nobis omnino fere latent. Ipsa traditio ita confusa erat, ut vel ignorarent qui antea, imprimis ante **Herodem**, Praeses vel vice-Praeses Synhedrii fuerint 3). Legimus quidem, uti jam dixi, **R. Eleazarem**, **Hyrkani** filium, atque **R. Akibam** (100 p. Chr.) commentationes nonnullas scripsisse, — etiam ajunt, **R. Jehudam**, filium **Ilaii**, commentarium in librum Leviticum composuisse, cet.; quidquid autem sit, id certum est, **R. Jehudam** labore suo immortalem sibi comparasse famam.

Ab hoc inde tempore in omnibus Scholis Rabbinicis occupati erant in amplificandis et explicandis dogmatibus, in Mischna reservatis; commentariis haec illustrabant, et demum inquirebant in rationes et causas variarum sententiarum in Mischna a Rabbinis prolatarum. Haec commentaria nomine veniunt *Gemarae*, h. e. *perfectionis*, *clausionis*.

Talmud Hierosolymitanum inbus, auctor anonymus compilavit et collegit omnes sententias horum doctorum *Gemaricorum*, et opus illud in lucem edidit, quod nomine *Talmudis Hierosolymitani* celebratur (circiter A° 370 390 p. Chr.). Auctor hujus operis non est cognitus; putant tamen, eum esse **R. Johanan**, qui ea aetate vixit. *Talmud* illud *Hierosolymitanum* non integrum ad nos pervenit, cuius quippe operis remansit tantummodo fragmentum.

§ 10.

Talmudis Babylonici origo. Majorem explicationem Mischnah acquisivit in Scholis *Babylonicis*. Jam dixi, tempore **Ezrae** non omnes

3) Hujus rei testimonium affert Mischnah in Tractatu *Chagiga*, fol. 16 a, et Gemara hujus Mischnae, ib. fol. 16 b.

exsules Palaestinam rediisse, sed multos in nova sua patriâ mansisse. Condiderunt illi multas colonias, imprimis ad littora fluminum Euphratis et Tigridis Praefectus eorum nomen gessit *Resch Gelutha* (*Caput, dux, princeps exsilii*) atque omnibus rebus civilibus praeerat: res religiosae tamen e Palaestina gubernabantur. Primo tempore cives erant Persici; postea vero in Parthorum venerunt potestate. Multi juvenes Scholas tunc frequenterabant Rabbinorum Tiberiensium, et ita semper fuit commercium inter Babylonicos Judaeos et Palaestinenses. Confectam Mischnam ad has quoque colonias mox transtulerunt duo discipuli ipsius R. Jehudae, *Abba Aricha* sc. et *Schemuel*, ambo amicitâ et doctrinâ conjunctissimi. Quo magis decreverunt Scholae Palaestinenses, eo magis inclauerunt Scholae Babylonicae. *Schemuel* Academiam condidit in urbe Nehardea, ad Euphratem flumen, — sodalis suus *Abba Aricha* in Sura vel Matha-Mechasja, etiam prope Euphratem flumen; dum tertia Academia in urbe Pumbeditha, inter Tigridem et Euphratem, fuit condita (A° 250—260 p. Chr.). In iis Scholis quam maxime colebatur Mischnah: et tandem Academia Surensis p̄ae aliis claritate innotuit, imprimis praeside R. Asche.

Tempore enim, quo R. Asche praefectus hujus Academiae fuerat designatus (circiter A° 350 p. Chr.), tota doctrina Mischnica in summa versabatur confusione. Mischnae quidem exstabant exemplaria, quae autem variis lectionibus a textu originali discedebant. Insuper ex singulorum doctorum diversa opinione, multifariae prodibant explicaciones, quibus summa oriri debebat confusio. Talmud Hierosolymitanum non sufficiebat, nec debitum conspectum, nec ordinem ullum sequendum praebebat;

et denique omnia, quae in scholis Babylonicis docta fuerant, in illo opere deērant. Haec quum expertus esset R. Asche, eundem laborem de novo perficere suscepit; omnia, quae ab antecessoribus erant divulgata, colligere et in unum redigere animo concepit. Quod ut melius et accuratius fieret, totum corpus juris Judaeorum in sexaginta divisit partes, quarum duas singulis annis perfecit: — et quidem ita: quocumque dimidio anno concilium convocabat discipulorum, ex omnibus scholis totius regionis: — in illo concilio, adjuvantibus decem interpretibus, disseruit de partibus alicujus divisionis (*Tractatus, Masichtoth*), et simul suis auditoribus mandavit omnia colligere, quae de illo argumento vel tradita erant vel in scholis acta. In sequente concilio, de eadem re iterum agebatur, variaeque sententiae argumenti audiebantur; et ex omnibus illis fragmentis unum opus constituit. Textus erat Mischnah, cui addebatur explicaciones, quae notatae erant, comparatio variorum dogmatum oppugnantium, res de illis actae, immixtis simul multis narratiunculis, sententiis moralibus, annotationibus, cet. Triginta annis praeterlapsis, opus erat perfectum: sed nondum sufficiebat. Vixit R. Asche adhuc annos triginta post perfectum opus; et adjuvante discipulo suo Abina, totum opus, eodem modo ac prima vice, recensebatur, multaque in eo mutabantur; ita ut ad finem vitae R. Asches ut novum fere opus Talmud exstaret anno 350—430 p. Chr. 4).

Haec est origo Encyclopaediae illius magnae, quam

4) Sententias eorum, qui Talmud declarant serioris temporis opus, attamen immerito, vid apud Wolff, *Bibl. Hebr.* T. II, p. 685. sqq.

nomine *Talmudis Babylonici* novimus, quae vero non ante initium Seculi VI°. videtur divulgata.

§ 11.

Constat Talmud Babylonicum duabus partibus, Mischnâ et Gemarâ. *Mischnah* ipsa est textus, continens legis Mosaïcae repetitionem et latiorem explicationem, cui accedunt multa, temporibus et regionibus accommodata pro variis vitae temporibus et regionibus ipsorum auctorum. Altera pars est *Gemara*, quasi supplementum vel complementum textus Mischnici: continet nempe latiorem explicationem et decisiones Rabbinorum cum rebus de iis actis in Mischnam. Denique est Talmudis Babylonici argumentum, explicatio Sae Sae, continet praecepta vitae religiosae et politicae, omnium fere quae exstant jurum, tam civilium quam poenalium expositionem, jurisdictionem civilem et criminalem, variasque discussiones de his argumentis in scholis vel aliis locis habitas, dum singuli doctores opiniones suas rationibus illustrant. His immiscentur anecdota, narratiunculae, sententiae morales, notitiae historicae vel Rabbinorum in Talmude obvenientium, vel totius gentis Judaïcae.

*Talmudi
Babylonici
recensio.*

Nemo ergo mirabitur, in tali farragine multa occurtere, quae ad historiam aetatis Talmudicae pertinent, multa quoque, quae ad Medicinam, Physicam, Astronomiam cet. referenda sunt. »Sunt in eo,” inquit Buxtorff, »multa Juridica, multa Medica, Physica, Ethica, »Politica, Astronomica, et aliarum scientiarum praeclara »documenta, quae istius gentis et temporis historiam »mirifice commendant. Sunt in eo illustria ex antiquitate »proverbia, insignes sententiae, acuta apothegmata, scite

»prudenterque dicta innumera, quae lectorem vel meliorem vel sapientiorem reddere possunt, et ceu rutilantes gemmae non minus Hebraeam linguam exornant, quam omnes Latii et Graeciae flosculi suas linguas condecorant” (*Buxtorff junior, in Epistola dedicatoria Lexici Talmudici patris*). Neque nos aliud judicium de Talmude ferre valemus; et omnia, quae bona Buxtorff, judex certe peritissimus, dixerit, nostra facere non dubitamus. Attamen Talmud quoque criteriis suae aetatis abundat: valet de auctoribus et de omnibus Rabbinis qui in illo opere occurrunt, illud Terentianum: »*homo sum, et nihil humani a me alienum puto.*” Mirum etenim in modum aliquando distorquent legis Mosaïcae verba et rationem, et ad singularem confugiunt exegesin, ostendentes omnia instituta, imprimis religiosa, lege illâ niti; ex ea hauriunt praecepta, quae suo tempore nec Moses, nec successores ejus somniaverunt. Non autem mirandum, cum plurimis bonis, quibus certe maxima pars Talmudis constat, multa mala esse commixta, — si rationem habemus aetatis qua vixerunt, et regionis in qua habitaverunt, omnium fere daemonum et fabularum patriâ!

§ 12.

*Ordinum
Talmudis
Babylonici
enumeratio.* Talmud Babylonicum divisum est in VI Ordines, quorum singuli nonnullos continent Tractatus, *Massichtoth*, vel subdivisiones. Ordo Ius, *Seraim, de seminibus, agricultura et de precationibus*, continet Tractatus XI; — Ordo II^{us}, *Moëd, de diebus festis*, habet tractatus XII; — Ordo III^{us}, *Naschim, de feminis, matrimoniosis, divortiis* cet., dividitur in VII Tractatus; — Ordo IV^{us},

Nesikin, *de damnis*, praecipua jurisdictionis civilis et criminalis continet, et est flos jurisprudentiae Judaïcae; habet Tractatus X; — Ordo V^{er}us, Kodaschim, *de sacris*, continet Tractatus XI; — et Ordo VI^{er}us, Tehoroth, *de purificationibus*, *de rebus mundis et immunidis*, divisus est in Tractatus XII 5).

§. 13.

Uti opera omnia veterum, sic quoque Talmud Babylonicum suos habuit commentatores; neque pauci sane fuerunt, qui Talmud vel totum vel ejus partem explicaverint notisque illustraverint. Inter viros, qui toti Talmudi commentarium adjecerunt, eminent paeclarus R. Salomon ben Jzak, vulgo Raschi vel Jarchi dictus. Natus fuit ille A° 1040, Angustomanae (Troyes) in Campania Gallica, vir eruditionis summae, permultarum scientiarum peritissimus; commentator eximius. Diem obiit supremum aetate annorum 64, anno 1104. Alter commentator totius Talmudis fuit R. Jakob, filius Meiri, vulgo Rabbenu Tam, nepos Raschi; ejus commentationes, una cum Collegarum opere, nomine Tosephoth (*Additamenta*) celebrantur.

Inter eos qui Talmudis partem, Mischnam nempe solam, explicaverunt, maxime eminent summus Maimonides 6). Alius exstat commentarius totius Mischnae

De commen-
tatoribus
Talmudis
Babylonici.

5) Uberrimam recensionem horum tractatum invenies in Wolff, *Biblioth. Hebraea*, P. II, p. 744-754. — Omnes illi Tractatus LXIII. in editione Amstelaedamensi, qua usus sum, continentur XII tomis in folio, qui simul sumti efficiunt plus quam sex millia paginarum; nempe 6140.

6) R. Moses filius Maimouni, vel Maimonides,

cujusdam R. Obadia e **ex** Bartenora, urbe Italiae, qui in fine seculi XVⁱ et initio seculi XVIⁱ floruit, et de cuius fatis id solummodo innotuit, quod in Palaestina degit et per totam vitam studiis Theologicis incubuit. Tertii commentarii in Mischnam auctor fuit R. Jom Tow Lipman, Rabbinus Pragensis, qui seculo XVII° ineunte vixit.

---

natus A. 1137 Corduae in Andalusia, eo tempore sub Arabum imperio, fuit discipulus Averroës, a quo Astronomiam, Philosophiam et Artem Medicam didicerat. Per omnia secula Maimonides summis ornatus est laudibus, et primus fuit, qui religionem Jisraëliticam philosophiae luce illustraverit, praecipue in opere suo numquam satis laudando, *Doctor Perplexorum (More Nebuchim)*. In totam Mischnam commentarium scripsit, et in alio opere, cognomine *Jad Hachasakah (Manus fortis)*, omnia praecepta et decisiones totius Talmudis collegit et ordinavit. Sed non solum studiis philosophicis et theologicis praeclarus vir insubuit, verum etiam in Medica arte multum praestitit. Errat Illustriss. Hallerus (*Bibl. Medicin. Pract.*), dicens Maimonidem prixin medicam non exercuisse: testibus enim suis epistolis, Saladdin, Aegypti regis, fuit Archiater, et in epistola quadam ad suorum operum interpretem Samuel Ebn Tibbon, queritur, sibi propter ingentem prixin medicam de die plane nullum esse otium. [*Epistolae, quaestiones et responsiones R. Mosis Maimuni, Amstel. 3732, p. 33. (Hebraice)*] Inter opera sua medica laudantur *Commentarii in Aphorismos Hippocratis secundum doctrinam Galeni*, et *Tractatus de regimine sanitatis*, nuperrime de novo editus. Obiit vir ille praeclarus anno 1207, aetatem agens annorum LXX. — De aliis operibus medicis Maimonidis, editis et non editis, vid. Carmoly: *Histoire des Médecins Juifs*, in diario *Revue Orientale*, T. I, p. 397, sqq. Vir ille doct. citat opera XIX medica Maimonidis. Cf. quoque L. Choulant: *Handbuch der Bücherkunde für die Ältere Medicin, Zweite Auflage (Leipzig 1845)*, p. 378 sq.

I N T R O D U C T I O.

TALMUDICORUM SCIENTIAE MEDICAE ET OBSTETRICIAE
BREVIS CONSPECTUS GENERALIS.

---

§ 1.

»*In quo illa (scientia universalis) est, in eo omnia sunt, Rabbini p-*
»*regrinae*
»*in quo non est, quidnam in eo est? Qui illam acqui-*
»*eruditio-*
»*siverit, quibusnam eget? qui illam non acquisiverit,* *non expertes*
»*quidnam acquisivit?*” (*Nedarim*, 41 a.) Ita cogitabant
Talmudici de addiscendis scientiis; et profecto, Talmud
per volventibus multa nobis obvenient exempla, quanti
iis fuerit doctrina. Quae cum ita sint, non mirandum,
multa bona e variis scientiis ab iis tradita esse: nec
omnino ignorabant doctrinas ab aliis gentibus cultas.
Legimus enim, **R. Schimeonem**, filium **Jochaii**, Romae
fuisse, et **R. Jehudam** *Sanctum* intimam coluisse ami-
citiam cum Imperatore quodam **Antonino**; viri illi certe
Romanorum literas scientiasque non plane ignorare potue-
runt. Magis tamen excoluerunt linguam Graecam (*Me-
gillah*, f. 9a. *Sanhedrin*, f. 100b.); et quod nonnulli e
Rabbinis vetaverint lectionem librorum externorum (*San-
hedrin*, 90a.), inter quos referunt quoque Graecos,
illud **ex eo maxime explicandum**, quod ante Templi de-
vastationem a **Tito**, Sadducaeis philosophiam Graecam

coluerunt, hique vario modo res Rabbinis sacras profanabant (*Baba Kama*, fol. 82 a.). Abunde patet multos Rabbinos Graecis literis induluisse, uti id de R. Schimeone ben Gamaliël, R. Jehuda Sancto, Schemuél aliisque traditur; quibus addendum, multa verba Graeca Talmudico Chaldaïsmo esse intermixta, imprimis in Talmudis parte juridica strictiore sensu: imo linguam Graecam prae omnibus commendant, illiusque pulchritudinem et divitias summis laudibus celebrant. (*Megillah*, fol. 9 a. b.)

§. 2.

*De arte
Medica ex
Talmude
Babylonico.*

Patet e variis medicis et obstetriciis annotationibus, Rabbinos Graecae eruditionis non solum non fuisse expertes, verum etiam Graecorum Medicorum doctrinam illis fuisse familiarem.

De conditione artis Medicæ in regionibus illis, ubi Rabbini degerunt, nil scriptum reperi. Inter Talmudicos quidem fuerunt, uti Schemuél, R. Chanina, Abba Umma, alii, qui certe etiam Medici doctores fuerint creati; in quanam autem regione et apud quosnam artem didicerint, non constat. Ex loco quodam (*Nidda*, 30 b) suspicarer, nonnullos Judæos etiam Alexandriae fuisse asseclas Herophili (circa annos 180—45, a. Ch.); id quod confirmare videtur magnus Judæorum numerus, in Alexandria habitans. Multos Rabbinos Medicinae fuisse peritos, nec non ipsius Artis Obstetriciae valde fuisse expertos, non mirum videri potest, siquidem in explicandis variis legibus, quae ad rem medicam vel obstetriciam pertinent, Rabbinis magna opus esset doctrinae medicae copia: et quaenam haec fuerit, dein tradam. —

Videtur immo nonnullis in regionibus ubi Talmudici degunt, collegium quoddam medicorum exstitisse: legimus enim (*Nazir*, 52. a.) quum de ossibus, in templo fabrorum aeriariorum repertis, quaestio quaedam mota fuerit, advenisse Tudum (*Theodorum Medicum*, „cum omnibus Medicis,” ut pronuntiarent num illa ossa unius, vel plurium cadaverum essent 1). Immo videntur Rabbini de quaestione propositâ difficiili Medicos consuluisse (*Nidda*, fol. 26 b.); fuit nempe casus abortus, qui coram Rabbinis ferebatur, hique consilium petierunt a Medicis. Ex quibus possumus intelligere, quanti Medicos et Medicinam Rabbini habuerint: et mirum itaque mihi videbatur sententia illa in *Kidduschin* (fol. 82 a.) טוב שברופאים לניהןם »*optimus inter Medicos ad Gehinnom.*“ (i. e. *ad inferos abit*). Commentator Jarchi adjicit: »quia aegrotum non aestimant medici, et ei porrigunt cibos pingues, et non vertunt animum ad Deum, et non numquam occidunt animos, et est in potestate eorum pauperibus mederi, eosque tamen non curant.“ Credo tamen, rationem aliunde esse quaerendam: Medici aetatis Talmudicae addicti erant Philosophiae Graecae, adeoque omnibus nugis religiosis Rabbinicis non obtemperabant; — tunc forsitan jam uti dein dicebant Theologi: „Tres medici, duo Athei.“ Non omnes tamen Rabbini ita cogitaverunt; et plurimi ipsi Medicæ scientiae nec non Medicis valde quam indulserunt. Nam in Tractatu *Sanhedrin* (fol. 17 b.) dicunt: »omnis eruditus non debet habitare in urbe aliqua, ubi inter alia etiam deficit medicus.“

---

1) Tudum illum alio loco iterum offendimus. *Bechoroth*, fol. 8 b. in Mischnâ.

§ 3.

Continuatio. Quodad scientiam medicam ipsam: hic et illic in disceptationibus Talmudicis circa leges et casus multae res medicae pertractantur. Anatomicam et physiologicam cognitionem praesertim quidem e brutis depromserant; verumtamen indagationes cadaverum humanorum non desiderantur. Legimus enim in *Bechoroth* (fol. 45 a.): »*Dixit R. Jehuda: dixit Schemuel: Accidit discipulis R. Jismaëlis, ut concoquerint (עקלשׁ) meretrix aliquam, quae ex jussu regis ad ignem erat damnata; scrutarunt et invenerunt ducenta quinquaginta et duo (membra) 2.*”

Multa anatomica reperies in Cap. III° Tractatus *Chulin*, ubi agunt de morbis et defectis, qui bestias ineptas reddunt ut edantur. — Quodad Physiologiam, in primis agebant de generatione, graviditate et embryologia, — physiologiae partibus apud veteres omnes in tantis deliciis! — Eorum Pathologia vere humoralis

---

2) Sic et in *Nidda*, fol. 30 b. cadaverum humanorum sectiones memorantur, quae regnante regina Cleopatra fuerunt institutae (vid. inferius sub *Embryologia*); quanam tamen regione sectio supra memorata fuerit instituta, nescio. Nec tam certum est, quisnam fuerit ille R. Jismaël; quoniam duo fuerunt ejus nominis: unus fuit R. Jismaël, filius Elischae, pontifex, qui vixit initio Seculi II.; alter R. Jismaël (nepos alterius) vixit Seculo I. p. Chr. ad finem vergente, fuit R. Akiba e aequalis et socius, adultus jam fuit A. 75. p. Chr. et illum censerem doctorem, cuius discipuli meretricem illam dissecaverunt. Est idem, qui etiam in *Nidda* (L. c.) cadaverum sectiones memorat, et videtur revera Medicinam exercuisse. (*Midrasch Schemuel, C. IV.* apud Carmoly: *Revue Orientale, I, p. 298.*) Cf. ulteriorius: *Seder Haddoroth*, fol. 325 b., 326 a.

fuit; perhibent enim plerorumque morborum causam in sanguine haerere (*Baba Bathra*, fol. 28 b.). Sternutatio, sudor, solutio ventris, seminis nocturnus fluxus vel pollutio, somnus et somnia in morbis si obveniant, bonam admittunt prognosin (*Berachoth*, fol. 57 b.).

Symptomata morborum si traduntur, plerumque paucissima enumerantur et valde obscura. In eorum Therapia vinum, oleum olivarum et aromata primas tenent partes. Venaesectiones magnis celebrabant laudibus; immo suadent, corpore quantumvis sano, omnibus triginta diebus venam secare (*Sabbath*, fol. 129 b.); et nonnunquam quidem una vice totius quantitatis sanguinis qua corpus gaudet, partem quadrantem!! (*Ibid.* fol. 129 a.). Multa vero remedia absurdula sunt, uti satis patet ex Tractatu *Gittin*, fol. 68 sqq. agente de variis remediis multis in morbis. Attamen qui talia remedia in usum vocabant Rabbini, recentioris praecipue erant aetatis; sic v. g. *A b a j e*, qui floruit medio seculo IV, auctor fuit rerum quam maxime absurdarum, neque minus laudator curationum per incantationem, licet Doctores Mischnici omnes incantationes scopo medico factae vehementissime abhorrerent (*Sanhedrin*, fol. 90 a.).

Neque Chirurgiae fuerunt imperiti; quemadmodum hic et illuc operationes occurrunt; v. g. in *Sabbath*, fol. 134 a., *Jevammoth*, 76 a., 83^{b.}, *Sanhedrin*, 33 a., cet. In Tractatu *Bechoroth* Capite VI° offendes descriptos nonnullos morbos oculorum; et totus fere Tractatus *Negaïm* agit de dignoscendis variis lepræ speciebus.

Quam maxime Medicinae Veterinariae operam dede- runt; ita Caput III Tractatus *Chulin* scatet observa- tionibus morborum in omnibus fere partibus corporis animalis.

Atque haec de Medicina sufficient 3). Transeamus nunc ad nonnulla generaliora quae de arte Obstetricia in Talmude occurunt.

§ 4.

De Obstetriciis. Ut apud omnes gentes priscas, sic etiam in Talmude, ubicunque agitur de auxilio in partu ferendo, Feminae Obstetricantes citantur. Obstetrics illae nomine veniunt *feminarum sapientium* (*sage femme Gallorum*) חכמתה 4), (uti nostratis *Vroedvrouw*): porro *feminarum vividarum* חכמתה 5), quia vivere faciunt, „dum infantem ex utero in vitam ducunt.” (Buxtorff, *Lexicon Talmudicum in voce*). Illo nomine חכמתה etiam nonnullis in locis occurrit *puerpera ipsa*, uti in *Joma*, fol. 73 b, *Kelim*, Cap. XXIII. Misch. 4. Obstetrics illae aliqua auctoritate valebant, siquidem earum testimonium magni aestimabatur, v. g. in judicando num neonatus esset legitimus, nec ne: (*Kidduschin*, fol. 73 b.). Obstetrix quoque judicium ferebat, quisnam infans esset primogenitus (*Ibid.* 74 a). Attamen occurunt quoque nonnulli loci, e quibus concludere possemus, aliquando ipsos viros praestitisse auxilium; ita legimus in *Kidduschin* (fol. 24 b.) ad quaestionem: num dominus accusandus esset,

3) De medicinâ ipsâ Talmudica cf. Ginzburger, *De medicina ex Talmudicis illustrata. Diss. inaug. Göttingae* 1743.

4) *Sabbath*, fol. 328 b. „et vocant ei obstetrix (חכמתה) ex loco in locum.” *Erubhin*, fol. 45a. „obstetrici (חכמתה) est licitum extra terminum Sabbathi exire, quum veniat adstare partui.” Sic et *Rosch Haschanah*, fol. 23b.

5) *Kidduschin*, fol. 74 a., 24b. *Chulin*, 7 a et alibi passim.

qui, versione infantis in utero servae suaे, illum infan-
tem coecaverit 6).

§ 5.

Exploratio partium genitalium saepius instituebatur, ad dijudicandum num virgo nubilis esset nec ne? num haemorrhagia uteri ad menstruationis negotium pertineret, an ex alia causa oriretur, v. g. ex vulnere vel morbo? Requirebatur exploratio, si scire vellent, num femina fuerit gravida: — et sic saepissime exploraverunt, ut variae quaestiones dijudicarentur ad vitam religiosam pertinentes vel ad medicinam legalem. Has explorationes saepius feminae instituebant, quod in primis patet *ex Nidda, fol. 48 b.* ubi ita loquuntur Rabbini: »Docuerunt Rabbini: «omnes quae explorantur, explorantur a feminis; et sic fecit R. Eliezer, qui eas uxori (suae) tradidit (ut ab hac explorarentur), et R. Jismaël (eas) tradidit «matri suaे (eundem in scopum). R. Jehuda dicit: «ante terminum (ante menstrua oborta) et post terminum (aetate proiecta) feminae explorent eas, intra terminum feminae non explorent eas, quia non judicant de dubiis ex ore feminarum." Dissentient tamen dicuntque alii: feminarum judicium

---

6) De his plura vide infra ad art. de *Partu abnormi*. Sequentia, quae de explorationibus instituendis dicuntur, affirmare quoque possunt, viros nonnunquam praebuisse auxilium in partu: si enim exploraverunt, quare partui non adstitissent? Ad haec omnia per conjecturas debemus concludere, quia in oto Talmude haec res de industria non pertractatur.

quidem esse |admittendum si aggravet; sin contra; non audiendum . Ex hoc loco Talmudico constat, plerumque ad explorationes instituendas feminas fuisse vocatas; sed in casibus dubiis viros explorasse, et forte eam ob causam, quia hujus rei peritiores fuerunt. Causa, quare non *semper* exploraverunt doctores, in pudicitia videtur quaerenda, de qua saepe nimis erant solliciti.

Mulieres a viris nonnumquam fuisse exploratas, ex loco sequente etiam patere videtur: (*Jevammoth*, »fol. 42 a.): »*Dixit R. Siphra, non explorantur nuptae* (mulieres gravidae) *ne illas vituperent mariti* (שלא יתנו על בעליהן) *et explorantur ex incessu.*” Addit commentator *Jarchi* ad hunc locum: »solent gravidarum explorare mammas ad graviditatem dignoscendam.” Explorationem ex incessu, idem ita explicat: »percurrit talis femina spatium aliquod terrae mollis, in qua gressus melius conspici possunt; si mulier est gravida, gressus profundiores sunt illis aliarum mulierum, quia femina gravida gravior est aliis.” Singularis profecto explorandi methodus! Attamen mirarer, Rabbinos qui ad res minimas quoque attendebant, talem admisisse. — Porro ex dictis *R. Siphrae* quoque elucere mihi videtur, nonnumquam mulieres a viris exploratas fuisse; quare enim ignominium fuisse exploratio maritis, si a solis fieret feminis?

Modum quo exploraverint sequentia aliquomodo illustrant, quae in *Nidda*, fol. 10 b. leguntur:

»*Quando filiae Jisraëliticae pervernerunt ad suum tempus* 1), *sunt in suspicione pollutionis, et feminae explorant eas.* R. *Jehuda dixit: non explorant eas manu, quia inique cum*

1) Tempus menstruationis.

2) Laedunt vaginam unguibus.

3) Illiniunt vaginam oleo, quia

»illis agunt 2), sed illiniunt eas oleo oleum pellit men-
»interne 3) et lavant eas externe, et ses, quando tempus
»(ita) explorantur ab ipsis." in conspectu est quo
veniant, (Raschi).

Videmus ergo ex his, illos genitalia ipsa interne explorasse et quidem manibus, profecto non tota manu sed uno digito. Explorationem tamen non semper prudentissimo modo fuisse factam, nos docet admonitio, ne explorent manu, quia manus laedere posset vaginam, et ita sanguinem vagina fundere posset qui immerito aestimaretur sanguis menstruus.

§ 6.

Ex iis quae supra citavimus de arte obstetricia Vis. Fis., patuit, Mosen feminam menstruantem et fluentem per aliquod tempus pollutam declarasse, — feminis, quae vel masculum vel puellam pepererant, varium fuisse purificationis tempus; — et haec praecepta Rabbini magis etiam extenderunt. Hujus loci non est, omnia communicare quae Rabbini hac de re praecipiunt⁷⁾; modo nonnulla eorum afferam. Feminae, quae abortum passae fuerant, per varium tempus pollutae erant, et pro sexu foetus abortivi, per longius breviusve tempus pollutae manebant; idem valebat de parturientibus. Femina, cui menses solito et eodem tempore veniebant, ab initio inde quo vidisset sanguinem, deberet quinque dies numerare pro ipsis catameniis; quibus diebus praeterlapsis,

*Praecepta
nonnulla
Rabbinica
de feminis
menstruan-
tibus cet.*

7) Praecepta omnia illa collegerunt Maimonides in opere suo: *Jad Hachasakah* sub titulo *Hilchoth Issure Biah* (*praecepta de prohibito congressu*) quae conf. R. Joseph Karo: *Beth Joseph*, *Hilchoth Nidda*, et brevius in *Schulchan Aruch: Jo-
reh Deah*, *Hilchoth Nidda*.

numeraret septem dies puritatis; deinde balneo se debet lavare; et tum demum iterum marito licitum erat cum ea concubere: durante tempore menstruationis enim, uxorem ne tangere quidem marito licuit, nec aliquid de ejus manu in sua manu accipere; et sic multa alia sunt quae religionem magis spectant, nec quoddam fundatum medicum habent. Spatium vulgo statuunt undecim dierum inter singulos mensium accessus; et femina, cui sanguis his quoque undecim diebus e genitalibus fluxerit, *fluens* vocabatur; polluta erat toto tempore fluxus, et si desuit, uti femina menstruata, septem dies puritatis debebat numerare, balneo se lavare, et tamdiu quod Templum exstitit, piaculum debebat ferre. Haec quia mulieres Judaïcae accurate et summâ diligentia observaverunt, non sane mirandum, Rabbinos sponte magnam eorum acquisivisse experientiam: cognitae enim iis fuerunt innumerae abnormalitates mensium, quae durante graviditate, vel partu aut puerperio ipso aliquando occurrant; et haec omnia ex causis religiosis saepissime a Rabbinis erant dijudicanda.

Studia morborum mulierum in genere magni aestimaverunt Talmudistae, cujus rei fidem illa sententia testetur R. Eliezaris filii Chismae: „*Oblationes avium et praecepta de feminis menstruantibus sunt puncta praecipua decisionum; Astronomia et Geometria sunt peripheriae (deliciae s. a.) sapientiae!*” (*Aboth. III. 18.*).

Expositis hisce generalioribus, argumentum ipsum aggredi possumus, et videre quid Talmudistis constituit de variis argumentis, quae ad Gynaecologiam spectant.

C A P U T I.

DE UTERO ET FOETU.

A.

ANATOMIA PARTIUM GENITALIUM MULIEBRIUM.

§. I.

Per pauca sunt quae de Anatomia partium genitalium femininarum in Talmude occurunt; quod ideo mirandum, quoniam prolixè agunt illius Auctores de harum partium contentis et functionibus; quibus accedit, quod cadaverum sectiones, quas Talmudistae memorant, omnes in feminas factae sunt.

De utero.

Rudem et incompletam modo imaginem uteri proferunt, et quidem parabolice in Tractatu *Nidda*, fol. 17b (*Mischna*): »*Parabolice locuti sunt sapientes de femina: cubiculum, vestibulum et coenaculum* (חֲבֵרָה) *quaes verba in Gemara ita explicantur, cubiculum est interne, et coenaculum constructum est supra illa ambo, et foramen* (לֹא) *apertum est inter coenacu-*

»lum et vestibulum 1).” Cum Maimonide (*Hilchoth Issure Biah Cap. V. Hal. 3. 4*) illam parabolam ita explicandam crederem: cubiculum est uterus ipse, vestibulum est collum uteri, et coenaculum quod supra uterum constructum est, denotat »vias, in quibus concoquitur semen muliebre,” vasa ergo spermatica muliebria, quae foramine aperto hiant in utero, vel, uti ex verbis ipsis Talmudicorum (*Ib. fol. 18 a.*) patet, inter tectum vestibuli et ipsum uterum; dividunt nempe illud vestibulum iterum in tectum et fundum vestibuli. Neque in his ab omnibus veteribus discrepant 2).

1) Auctor lexici Talmudici Aruch verbum **עליה** ita explicat quod sit: »locus ubi urina mingitur,” (Urethra? orificio urethrae in vagina?) dum **פרוזדור**, vestibulum feminae, (est) in loco pudendorum, inter labia pudendorum, **בשפחות ערוה**: Aruch, *fol. 345 b, col. 3.* Quae tamen explicatio mihi non arrideat. Obveniunt hic et illie loca, ubi **פרוזדור** nihil aliud esse potest quam collum uteri: sed **עליה** illo sensu numquam reperitur. Vulgo est coenaculum quod in superiore parte domi erat. Plura de hac parabola addere adhuc possem, si omnia ex nostra scientia illustrare vellem, et longius disserere quid quidem intelligerent per illas denominationes: — sic v. g. **עליה** verbotenus sumtum *ascensus* (*vagina*) interpretari posset, dum **לול** esset *orificium internum uteri*. Sed quum Talmud nil amplius de his memoret, eaque levi penicillo tantum adumbret, solas hie conjecturas crearem, quae nullomodo ad certum et non fallax judicium ducerent.

2) Quod attinet ad illa vasa spermatica, quae recentioribus sunt Tubae Fallopianae, Aristoteles et Galenus illis ductibus nomen dederunt vasorum spermaticorum. Foramen quod commercium inter uterum et vasa illa spermatica sistit, Aristoteles non memorat; et Galenus, qui putat se illud primum descriptsisse, Herophilum vituperat, quod illud foramen non annotaverit. (Vide Galenum, *de uteri dissectione*; — ejus *Opera omnia*, edit. Kühnii, II. p. 894). Verum jam ante Galenum,

§ 2.

Vaginam nominarunt *domum externum* (*Nidda*, *De vagina et de aliis partibus in vagina obvenientibus*. 40 a. בֵּית הַחִיצָנָה); est nempe locus uti dicunt »ubi minister conculcat,” ubi penis in coitu immittitur et se movet, »est locus, qui conspicitur in puellis si sedent” (*Nidda*, 41 b.). Talmudici ergo vaginam ab utero disjungunt; et hac re ab omnibus antecessoribus multisque Auctoribus qui postea floruerunt, discrepant; sed cum Sorano Ephesio 3) convenient.

Moschion videtur de illo foramine mentionem fecisse, his verbis: »et a poro excretorio, unde mulieres semen emittunt, protensi” (testes muliebres) [καὶ ἐπτεταμένοι ἐκ τοῦ κριτικοῦ πόρου, ἔξ οὖτοι γυναικες τὸ σπέρμα ἐκπέμπουσι]. Vid. Moschion, *De mulierum passionibus Liber*, edidit F. O. Dewez. Viennae 1793. p. 6. 157. Nequaquam hoc loco cornua uteri invenimus memorata, quae ceterum in tota antiquitate tantas egerunt partes: — attamen non adeo mirarer, Rabbinos de his non fuisse locutos, quia eorum tempore et imprimis aetate Mischnae confectae, quum Soranus Ephesius in libro *de morb. mulier.* et discipulus suus Moschion satis accurate uterum jam descripserant, de cornubus non amplius erat sermo.

3) Ubicunque in hoc opusculo *Soranum Ephesium* commemoro, illum puto *Soranum*, qui librum *de passionibus mulierum* scripsit quem nuper Cl. Dietz in lucem edidit. Cum viris Cl. Choulant (*Handb. d. alt. Bücherk. Ed. cit.* p. 92). Haeser (*Progr. de Sorano Ephesio. Jenae 1840*), et Ermerins (*Hipp. lib. de vict. rat. in morb. acut.* accedunt ejusdem, *observ. crit. in Soran. Ephes. cet. L. B. 1841.*) unicum *Soranum Ephesium* exstisset crederem, quique ante Galenum, tempore imperatorum Trajani et Hadriani vixit. Opus ipsum Sorani conferre mihi non contigit, sed consului J. Pinoff: *Artis obstetriciae Sorani Ephesii doctrina ad ejus librum*

Loquuntur porro (*Nidda*, fol. 41b.) de שְׁנִים (*Schinnim*) in *vagina*; quo verbo Raschi intellectas vult elevationes carnis in *utero*, (confundit Raschi *vaginam* et *uterum*). Opinarer autem, *Schinaïm* esse *Nymphas*, quaequidem aliquid referunt dentatum; שֵׁנִים nempe reperterem a יָוֹם, *dens* 4).

De *Hymene* membrana (בָּשְׁלִין *virginitates*) nonnullas notas offendimus in *Nidda*, 44b et 45a, ubi de ejus regeneratione agitur; sed ibi citatur modo nomen, neque ulterius describitur. Apud nullum, quantum scio, scriptorem medicum ante Rabbinos aliqua exstat mentio hujus membranae. Nec aequales Rabbinorum, Galenus, et ante eum Soranus et Moschion, qui ceterum mulierum genitalia majore diligentia quam Mischnici describunt, de *hymene* membrana loquuntur.

De *Rugis* *vaginae* ita disseritur: (*Bechoroth*, 22 a):
 »Quid sunt *Tofifjoth* (טְפִיפּוֹת *rugae*)? Dixit R. Jehuda, dixit Schemuël, ex nomine R. Eleazaris filii R. Zadokis: Sic explicabant illud in Hierosolymis: est sicut mula, inclinans in genua ad emittendam urinam; et conspicitur orbiculus ex medio orbiculi (pliea in plica)."

„πέρι γυναικείων παθῶν“ nuper repertum exposita. Diss. Inaug. Vratislaviae 1840.

4) Baal Aruch hoc verbum non habet. Nomine Baal Aruch cognitus est R. Nathan ben Jechiel, auctor lexici vetustissimi Talmudici, quod *Aruch* inscribitur: — obiit ille Ao. 1106. Benjamin Mussaphia, medicus Hamburgensis, lexicon illud, Hebraico idiomate conscriptum, multo auctius et emendatius edidit Amstelaedami, 1655, folio. Illa editio celebrata est nomine *Additamenta ad Aruch* (מַזְכֵּר הַעֲרֻךְ).

Quum citant Rabbini sectionem cadaveris a discipulis R. Jismaëlis institutam (vid. pag. 30), dicunt, illos 252 membra invenisse; dum Rabbini semper statuunt hominibus esse 248 membra 5). Haec contradictio ita explicant: »quia explorarunt feminam, cui duo sunt *cardines* (צִירִים) et duae *januae* (דְּלָחוֹת) numeraverunt 252." R. Akiba addit aliud membrum, *clavem* (מְפַחַת), quod vocat, quae clavis tam exilis est, ut forsitan coquendo dissoluta fuerit; quare discipuli R. Jismaëlis eam non annumeraverunt. (*Bechoroth*, fol. 45a). Quasnam autem partes Rabbini volunt hisce nominibus? **Ginzburg** (*Diss. laud.* p. 11.) *cardines* habet *labia*, *Januas prolabia* (Nymphas), et *clavem* *musculum clitoridis*. Ph. Philippson (*Die Jisraëlitische Bibel von L. Philippson, II.* p. 267) nomine *cardinum* intelligit *orificium uteri*, nescio tamen quanam auctoritate. Profecto si delineationem uteri, quam **Moschion** (*Cap. VI.*) dedit, in censem adscribimus, pars illa, quam orificio vocat, aliquomodo quidem *cardinem* aemulatur; sed Talmud loquitur de *duabus cardinibus*, de *duabus januis*; haecque animadvertis, — nisi velis orificium internum et externum, quod valde probabile non est, — explicationem Docti **Ginzburg** non rejicerem. Verum loco musculi clitoridis 6), ipsam clitoridem sumerem, quae

5) *Membra אִבְרִים* vocant Rabbini varias *partes corporis humani*, constantes ossibus, carne et tendinibus, uti digitii et. vel etiam tales quae ossibus carent, uti linguam, lienem, et. vid. Maimon. in *Jad Hachasak. Hilchoth Maacholoth assuroth*. (*de cibis vetitis*) V. 2.

6) Videtur **Ginzburg** hanc ob causam, *clavem* illam *musculum clitoridis* designasse, quia verbum מְפַחַת, participium τοῦ Hiphil verbi θητεῖ verbotenus sumsit, ergo qui aperire facit,

revera clavem aliquomodo aemulatur. Fateor tamen hanc etiam explicationem omnis difficultatis non esse immunem.

§ 3.

A brutorum corporis fabrica non concludendum ad fabricam corporis humani Nolunt Rabbini, semper concludi a brutorum corporis fabrica ad hominis formationem, et praesertim non, quod attinet ad partes genitales. Dicunt enim, (*Chulin*, 68 a) »*a bestia ad hominem non est concludendum; nam bestiis non est vestibulum; et ab homine ad bestiam non est concludendum, quia vultui (hominis) inest quid honorabile.*” Sensus est: corporis humani fabrica longe alia est quam fabrica brutorum; et hanc ob rem ea quae sectionibus brutorum inveniantur, non omnino ad humanum corpus possunt applicari. Non vero ita omnes veteres cogitaverunt; nec ipse Galenus dubitat, omnia quae in brutis repererit ad humanum corpus accommodare, licet ex nonnullis locis suorum scriptorum uberrimorum pateat, eum aliquando quoque hominum cadavera dissecasse⁷⁾: — stait autem, simiarum partes a partibus humanis non admodum discrepare; et hinc saepe ex repertis in simiarum cadaveribus ad corporis humani fabricam concludit. (Cf. e. g. ejus librum: *de uteri dissectione* K. II. p. 887). Si Galenus semper cogitaverat uti Rabbini, multos errores non commisisset, neque serviles Galeni asseclae medii aevi egissent de *uteris*, *de cornibus uteri*, *de cotyledonibus* aliisque multis, quae sectiones brutorum eos docuerant.

7) Cf. de *Anatom. administrat.* Lib. IV. C. V, et Isensee: *Geschiedenis der Geneeskunde en hare hulpwetenschappen etc.* door L. Ali Cohen, p. 218, ibique annotat. doct. Cohen.

§. 4.

Uterus si deficit, nullas molestias inde oriri, patere videtur e sequenti loco: (*Bechoroth*, 28 b.) „Et Tudus Medicus dixit: nulla vacca nec sus ex Alexandria in Aegypto proficiscitur, cui non excidant uterum, ne pariet 8).” Volunt ergo his verbis, animalia, licet iis uterus extirpatus sit, tamen superesse posse, illamque operationem iis non esse lethalem.

De uteri excisione.

Credebant quoque Talmudici feminas praeditas esse semine, idque putabant rubri coloris. (v. g. *Nidda*, 31 a), Non mirandum Rabbinos tali doctrinae de seminarum semine fuisse addictos, quum Hippocrates, Aristotle, Galenus pluresque alii, imo multo recentiore aetate, credebant feminis esse semen; licet Zeno et omnes Stoici feminis semen abnegaverint. (*Dictionnaire des Sciences médicales. Tom. XVIII. p. 41*). Illa theoria diutissime viguit, omnesque medici Galenum insequentes semper de semine seminarum scripserunt; donec Harveijus Stoicorum doctrinam restauravit, et demonstrare conatus est, mulieres semine carere. (Conf. ejus *Exercitat. de generat. animal. Lond. 1651, p. 95*). Ovaria illis temporibus veniebant nomine *testium muliebrium*; verum anno 1667 hanc theoriam aliquomodo infregit Stenon (*Element. myolog. Specimen. p. 117*) et praesertim nostras Regnerus de Graaf, (de

De semine muliebri.

8) Licet quidem suum intestina humanis aequiparent, non tamen cum Doct. Fulda facerem, adscribente Rabbiniis hanc ob causam opinionem, feminae humanae uterum posse extirpari sine vitae periculo. Per analogiam id quidem deducere possemus; sed explicite nullibi talia Rabbini protulerunt. Vid. Fulda in Siebold's *Journal für Geburtshülfe. Bd. VI. st. I. p. 32*.

mul. organ. generat. inservient. In ejus opp. omn. Cap. XII. p. 292. L. B. 1677).

Mulieris corpus, ajunt Talmudici, ad infantes concipiendos est aptissimum, idque cum cella comparant in qua cibi servantur. Dicunt enim, (*Erubin, fol. 18 b.*) »*Ex hisce discimus, Deum Hevam aedificasse ad cellae formam. Sicut illa cella inferne est lata et superne angusta, ad recipiendos fructus; sic et femina lata est inferne et angusta superne, ad recipiendum infantem.*” 9)

B.

EMBRYOLOGIA.

§ 5.

De formatione Embryonis prioribus stationibus evolutionis Multifaria Rabbinis fuit occasio, embryones humanos perscrutandi et investigandi; adeoque non mirandum, in Talmude non pauca ad Embryologiam pertinentia obvenire. In Tractatu *Nidda* (fol. 25 a. b.) agitur de semina, quae abortit molam acupictam (שְׁפֵר מַרְקֵם) i. e. abortus embryonis adhuc tenerrimi (Maimon. *Hilchoth. Issur. Biah. X. Hal. 2.*). Hac occasione, Rabbi Abba Schaul de formatione embryonis humani ulterius ita disserit:

9) »Der Weibliche Rumpf hat daher die Form eines Kegels mit breiter Basis und schmaler Spitze,” dicit Busch: *Lehrbuch der Geburtshkunde*, §. 40.

»**A b b a S c h a u l** dicit: initium formationis (foetus) est a capite ejus, et »duo oculi ejus uti duo oculi muscae, — **R. Chija** docuit: et distant a se »invicem, — duae nares uti duo oculi muscae, — **R. Chija** docuit; et »appropinquant se invicem, — et os »ejus est expansum pili adinstar, et »ejus corpus 1) uti lens; et si puella »fuerit, vagina ejus uti granum hordei in longitudine 2), et incisio 3) »manuum et pedum non est ei..... »..... et non explorent eum 4) in »aqua, quia aquae sunt durae. et »efficiunt ut pereat; sed explorent »eum in oleo, nam oleum molle est et »nitidum eum reddit, et non videant »eum nisi sole 5). Quomodo explorant eum? Quomodo explorant eum! »Uti diximus. Sed quanam re explorant, ut sciant utrum mas sit an puella? **A b b a S c h a u l** Bar Nas, quem dixerunt etiam **A b b a m S c h a u l** Bar Remesch, dixit: afferatur ramentum ligni cuius apex glaber est, et »moveatur in eum locum 6): si fricet 7) »certe mas est, sique non, certe femella est. — **Dixit R a b Nachman**, dixit **R a b b a Bar Abuha**: id modo dictum est (de casu), quo versus superiorem 8); sed si a lateribus 9), dicere possum parietes uteri esse. **Dixit**

1) Membrum virile. Maimonides rem confudit, et putavit *corpus* hic significare corpus universum. Cf. tamen Raschi ad nostrum locum.

2) Fissa.

3) Forma.

4) Embryonem.

5) Luce solari, ut singulae partes melius dignoscantur.

6) Sc. in locum pudendorum.

7) Si impedimentum aliquod percipiatur.

8) partem foetus movetur ramentum

9) moves ramentum, tunc obstaculum possent esse uteri parietes

10) Ut granum hordei longitudinaliter est fissum, sic quoque embryo debet investigari in directione longitudinali. R. Ada ergo corrigit et emendat quae supra sunt dicta: »et si puella fuerit, vagina ejus uti gra-

»R. Ada Bar Ahaba: *Didicimus*,
 »si puella sit, vagina ejus (est) ut
 »granum hordei fissum 10). *Et roga-*
 »vit R. Nachman: nonne forsitan
 »funiculus testium 11) potuisset esse?
 »Dixit Abaj e: nunc 12) quum testes ipsi
 »nondum sunt perceptibles, jam per-
 »cipierent funiculum testium! ....
 »R. Amram dixit: femora duo ejus
 »sunt uti duo fila rubra; et R. Amram
 »de iis dixit 13), uti subtegminis; —
 »et duo ejus bracchia sunt uti duo
 »fila rubra, et dixit R. Amram de
 »iis 14), uti fila staminis. *Dixit Sche-*
 »muël R. Jehudae: *Vir docte! ne*
 »*facias id* 15). nisi jam habeat pilos."

Priorem sententiam Abbæ Schaul mutatam aliquomodo legimus in *Sotah*, fol. 45 b, ubi sequentia occurunt:

»A quonam (loco) foetus formatur? a
 »capite ejus. *Abba Schaul dicit:*
 »ab umbilico ejus, et emittit radices
 »suos hic et illic. *Sed illa* 1) *non est*
 »opposita Abbæ Schaul; quia
 »Abba Schaul opinionem suam modo
 »dixit, quod attinet ad illud forma-
 »tionis; nam infans quum formetur, ex
 »medio suo 2) formatur, sed quod
 »attinet vitam ejus, secundum omnes in
 »nare est, uti scriptum est: (*Gen. VII.*
 22) »*Omnia quae spiritum vitae in*
 »*nare habent.*""

num hordei in lon-
gitudine;" et sic
alterum Rabbinum
refutat, addendo
verbum, "fissum"

11) Sc. Funiculus
spermaticus.

12) Eo tempore.

13) Sunt crassi-
tudinis fili subteg-
minis.

14) Crassa sunt.

15) Sc. si vis de-
clarare num certe
sit infans, ita ut
mater polluta esset
ob partum

1) Illa opinio, foe-
tum a capite inde
formari; nam qui ea
statuunt, loquun-
tur modo de vita
sede.

2) Ex umbilico.

Videtur tamen in ipso textu quaedam corruptio existare. In loco nempe illo Tractatus *Nidda* Abbam Schaul dicentem audivimus „foetum a capite inde formari,” dum alio loco (*Sotah*, 45 b) refertur: **Abbam Schaul censisse**, infantem *ab umbilico* formari. Haec difficultas vero solvitur, si cum **Baal Aruch** (175 b.) et **Rabbenu Tam**, (*in Thosphath ad h. l.*) loco תחלת ברייחו מראשו (*Nidda*), — h. e. *initium formationis a capite ejus est* — legamus תחלת ברייחו מראשו, — h. e. *initium formationis est uti locusta 1*); — priore ergo in loco sermo tantum erit de habitu et forma totius embryonis, dum altero loco, in Tractatu *Sotah*, ortus embryonis memoratur.

Dolendum, Rabbinos non accuratius determinasse tempus evolutionis, quo viderit **Abba Schaul** illum embryonem. Ea autem dubia per Mischnam antecedentem auferuntur (*fol. 24 b.*), siquidem ibi statuatur: »feminis, quae abortiunt molam talem acupictam, dies computandos esse purificationis *et* propter marem *et* propter puellam; eaque hanc ob causam statuunt, quia nondum potest dijadicari utrum mas sit an puella.” Alio loco censem, infantem esse formatum die 41° (*Nidda*, *fol. 30 a.*), et quae semina hoc die abortit, est polluta *et* ob marem *et* ob puellam; ergo nostro loco sermo esse videtur de foetu circiter VI hebdomadum.

---

1) Cf. Aristoteles *Historia animal.* Lib. VII, c 3. (Editio Schneideri). »Masculus si quadragesimo exeat die, atque in aliquid quippiam indatur, diluitur atque aboletur. Sin in aquam frigidam, consistit ibi tanquam in membrana. Ea deinde disscalpta, apparet foetus quantitate formicae grandioris, partesque ipsae conspicuae sunt, tum ceterae omnes tum genitale ipsum natque oculi sicut in aliis animalibus maximi”

§ 6.

Comparatio eorum quae dicta sunt § 5 cum iis quae ab aliis veteribus Medicis de eodem argumento ab aliis Medicis prescis scripta sunt. Videamus nunc paullo accuratius quae Rabbini nos dicuntur.

scripta sunt eodem de argumento. Magna exstat confusio circa evolutionem embryonis

in scriptis, quae immerito nomine Hippocratis vniunt; dum in genuinis Hippocratis scriptis de nostro argumento nil fere tradatur. Umbilicum, vel potius locum abdominis quo funiculus umbilicalis corpus foetus intrat, auctor libri *de natura pueri* (in initio) jam primo tempore vidit formatum, ubi loquitur de ovo abortivo, secundum suam computationem, 6 dierum. Rudis tamen omnino est imago hujus embryonis; sermonem tantummodo facit Auctor de membranis et umbilico, et nihil amplius habet. Galenus (*de foetus formatione. K. T. IV. p. 660 sqq.*) simul magnas partes in evolutione venis umbilicalibus tribuit, eodem fere modo ac Abba Schaul²⁾.

Licet itaque apud nonnullos legamus, uti diximus, foetum *locustae* instar formari, — alii tamen, uti *noster* textus habet, foetum *a capite inde* formatum credebant³⁾. Et haec aliquomodo convenient cum Galeno,

2) Abba Schaul aequalis fuit R. Jochananis Ben Saccai; floruit ergo ultimis annis seculi I. p. Chr. (*Seder Had-doroth*, 149b. Maimonides in *praef. ad Seder Seraim*).

3) Licet equidem crederem, in *Nidda*, fol. 25 a. legendum esse »initium formationis ejus est uti *locusta*,“ aliam tamen lectio in ipso textu retinui, cum in omnibus nostris hodiernis editionibus haec lectio exstet. Quaenam tamen lectio genuina sit

qui dicit: »quando vero primum apparere incipiunt, maxima sunt tria haec ex vicino inter se sita, et se mutuo contingentia. Principium quidem nervorum futurum, quod cerebrum appellamus, in altiore sede locatum; subjacent autem ipsi cor et hepar mutuo se contingentia.“ (*De Semine liber A. K. IV.* 541). Caput ipsum tamen ultimo formatur: »Postea igitur tandem tertio temporis ordine, cerebrum et omnes faciei partes formatae sunt, quando jam et artus distinguuntur, et omnis, si quae prius dicta est pars, ad structurae suae absolutionem venit.“ (*Galen. de foet. format. K. IV.* p. 672.). Monere certe opus non est nostrâ aetate, nullum dubium amplius superesse, quin foetus ab umbilico inde formetur; id quod sponte elucet, si animadvertiscas quantas partes agant vitellum et vesicula umbilicalis primo tempore evolutionis.

Idem illud nostra aetas docet, quod ad formam oculorum, narium et oris. Hebdomade enim sexta (die 35°—42°) oculi adhuc valde parvi longe a se distant, dum primordia narium sibi propiora sunt. Os veri nominis tale quidem nondum exstat, sed jam adest apertura vel aditus ad intestinum initiale, quae valde lata est, attamen non multo amplior quam Talmudici statuunt: »et os ejus expansum est pili ad instar“ 4).

---

et antiquior, certo pronunciare non auderem. Videtur quidem prior lectio (*locusta* cet.) genuina esse et dein a juniore quodam Rabbino fuisse correcta. Rabbinos nonnullos quoque »a capite inde formari embryonem“ defendisse, patet ex verbis in *Sotah*, fol. 45 b.

4) Cf. de his: S. Th. van Sömmerring: *vom Baue des Menschlichen Körpers: neue umgearbeitete original Ausgabe.* Th. VII: Th. L. W. Bischoff: *Entwickelungsgeschichte der Säugetiere*

§ 7.

Continuatio. Apud nullum auctorem antiquitatis, haec quae attulimus ita descripta reperies, nec illa quae sequuntur, quaeque pertinent ad descriptionem partium genitalium, excepto Galeno, qui jam observavit partes genitales sero efformari. Dicit nimis Galenus: (*de usu par. corp. hum. Lib. XIV. K. IV. p. 168.*). »Ut enim anatomici ipsi nos docent, ab uno hoc principio motus ut semen in uterum est conjectum, et certe diutissime post, neutrum pudendorum adhuc formatur, ignorabisque, sit ne mas an foemina quod conceptum est, postea vero tandem deprehenduntur, fitque perspicuum.“

Patet simul ex modo, quo inquirebant Talmudici utrum puella esset embryo an mas, illos naturam quidem rite perscrutasse, inventa tamen eos non bene dijudicasse. Nam si descriptionem foetus, quae loco allato datur, unius ejusdemque temporis esse ponamus, atque cum ea conferamus, quid nostra aetas doceat de partium genitalium efformatione, tunc elucet, Talmudicos ea quae in utroque sexu plane sunt aequalia, diversa habuisse: tempus enim, quo rite dignosci possit inter sexum masculinum et femininum, est in foetu humano hebdomade circiter XIV: primordia genitalium autem jami oriuntur ineunte hebdomade VI^a (die 35°—42°); tunc tamen nondum aliquod exstat discrimin inter utrumque sexum; adest canalis uro-genitalis, et corpus aliquod eminet, quod eodem jure penis ac clitoris haberri potest. (Bischoff. *I. c. p. 377 sqq.*). Rabbini itaque rite

observaverunt, sed similitudine in errorem ducti, corpus illud neutrum masculinum declarabant; testimonio satis perspicuo, Talmudicos bene observasse sed observata non bene dijudicasse. Quibus accedit, omnes foetus abortivos priorum mensium, etiam femineos ob prominentem clitoridem, adspectum praebere *[masculini sexūs]*, ita tamen ut cuique rem accuratius inquirenti brevi pateat error. (*Vid. Busch und Moser l. c. I. 29.*).

Eodem fere tempore (hebdomade V.) extremitates superiores et inferiores magis magisque prodire incipiunt et cum filo magnam habent similitudinem, aemulantur nempe petiolos, quibus nec manus nec pedes separatim dignosci queunt, uti noster Rabbi ait: »*nec forma pedum, nec manuum est ei.*“ Inter hebdomadem VI—VII petoli illi magis accrescunt, manus pedesque separatim evolvuntur et digiti in conspectum veniunt. (*Bischoff l. c. p. 428.*). Simul monendum est, extremitates superiores paululum magis esse evolutas quam inferiores. (*Bischoff: l. mox c.*), quod R. Amram quoque notasse videtur his verbis: »*et femora ejus sunt uti duo fila rubra, — et R. Amram de iis dixit: sunt crassa uti fila subtegminis; — et duo ejus brachia sunt uti duo fila rubra, — et dixit R. Amram de iis, et crassa sunt uti fila staminis,*“ — ergo extremitatibus inferioribus crassiora.

Quod ad sententiam *Schemuelis* dicentis: »*R. Jephudam matrem non immundam debere declarare propter partum, nisi jam orti fuerint pili,*“ ita certe ratiocinatus est *Schemuel*: Tantum tempore, quo pili primi erumpunt distingui potest sexus foetus, et eo tempore itaque sine omni dubio declarare possumus, num embryo qui abortu prodierat, mas sit an puella. Haec

saltem ex verbis **Schemuelis** diducerem. Et res vere ita se habet: nam secundum Cl. Valentin (*Entwickelungs Geschichte des Menschen*, p. 275.) primi pili jam ad finem mensis tertii vel circa medium mensem quartum erumpunt, ergo hebdomade XIV^a—XV^a; eodem itaque tempore, quo secundum Cl. Bischoff (*l. c.* 378.) vere dignoscere possumus inter narem et femellam 5).

---

5) Inter tot viros praeclaros, qui in Talmude recensentur, ille Schemuel certe non ultimum tenebit locum. Natus fuit ex familia nobili sacerdotum, vixit tempore R. Jehudae Sancti, cuius medicus et discipulus fuit. Obiit Ao. mundi 4010 = 250 p. Chr. N. (*Seder Haddoroth. Zemach David*); secundum alios (Jost) Ao. 270 p. Chr. Multa ad Medicinam pertinentia et ab illo doctore prolatæ in Talmude hic et illie dispersa obveniunt, et omnium quarumvis Medicinae partium nonnullæ sententiae ejus exstant; dicitur quoque ad Medicinam de industria se applicasse. Inter sua remedia valde celebratur collyrium (*Sabbath 308 b*). Id certe verum est, Schemuelēm multo priore doctrina medica fuisse imbutum quam omnes alios Rabbinos Talmudicos; qui cum his etiam ipsi consentiant, dum in doctrinis embryologicis, et in doctrina de morbis mulierum ejus auctoritatem maximi semper habebant. Sic enim narratur: (*Nidda, fol. 25 b*): »Et fuit abortus, qui venit coram Schemuelē. Dixit Schemuel: »is est filius dierum 45; numeravit a die quo (femina) se lavavit usque ad illum diem, et non fuerunt nisi dies 40. Et dixit: illa femina durantibus ejus mensibus viro est aggressa. Ligarunt eam et confessa est (se durante menstruatione cum marito concubuisse). Hinc (constat) Schemuelēm esse magnum (peritisimum) virum (Embryologiae).» Licet ex hac narratiuncula aperte pateat, Schemuelēm Embryologiae peritisimum fuisse, id vero hyperbolicum censerem, quod definiret ad unum diem aetatem embryonis. Modus, quo exploravit aliquomodo illustratur in *Nidda, fol. 25 a*. In sequentibus, multiplex erit occasio doctrinam ejus obstetriciam exponendi. — Non minus in Astronomia

Quae dein loco allato memorantur, de modo quo tractari debeat embryo explorandus, haec nos docent Rabbinorum experientiam et consuetudinem. Aqua enim macerat omnes partes, eas emollit et dissolvit; oleum autem non ita agit; et lux solaris clara ad embryologicas observationes instituendas, certe valde idonea est. Rabbinorum consilia itaque optima sunt, et ex illis videmus Talmudistas magna gavisos esse experientiā hac in re. De ceteris quae l. c. obveniunt, pauca modo dici possunt: sunt mala mixta bonis!

§ 8.

Totus locus allatus nos aperte docet, Rabbinos *Continatio.* quam maxime in disquisitionibus embryologicis humanis fuisse versatos; plurima profecto, quae dixerunt, nostro adhuc tempore valent. Nullum dubium superesse potest, quin saepissime embryones humanos perscrutaverint Rabbini, variis stadiis evolutionis. Et quantam differentiam sane observamus inter doctrinam sanam veramque Talmudistarum, et ea quae leguntur v. g. in libro, false Hippocrati adscripto, *de carnibus* (Hippocr. *Opp. omn. Ed. Foës. Sect IV. p. 34.): »Ac primum quidem,*

---

versatus fuit, ita ut *Jarchinaeus, astronomicus, lunaticus, cognominaretur;* et tradunt *Schemuëlem* dixisse: »*lucidae mihi sunt viae coeli ac viae Nehardeae,*” urbis nempe quam inhabitavit (*Berachoth, 58 b.*). Amicissimus fuit Rabbae Arichae, vulgo Raf dicti, euditionis illi aemuli, et fere semper conjunctos eos invenies, ubi sententiam aliquam vel ex religione vel ex jure civili cet. proferunt. (Ulterius de *Schemuële.* Cf. *Bik-kure Haïttim ad annum 1827. p. 34 sqq. Seder Haddoroth p. 353 a. sqq. et alios).*

»ubi genitura ad uteros pervenerit, habet intra *septem dies*, quaecunque, ex corpore ei accedere necesse est.
 »Id vere quomodo neverim fortasse quis mirabitur, verum
 »multa ad hunc modum vidi. Meretrices publicae, quae
 »in se ipsis saepius id expertae sunt, ubi cum viro con-
 »gressae sunt, noscunt quando conceperint, moxque
 »conceptum intra se perdunt, quo postea jam perditum,
 »veluti caro excidit. *Eam in aquam conjectam* si accu-
 »ratius inspexeris, membra omnia habere deprehendas,
 »et oculorum regiones et aures et brachia. Quin et
 »manuum digiti et crura et pedes et pedum digiti et
 »pudendum et reliquum totum corpus in conspicuo est."

Omnia, quae explicavimus, satis superque demon-
 strare videntur, foetum, quem describunt Talmudici,
 aetatem VI hebdomadum non superare.

§ 9.

De vario tempore conformationsis tempore pro vario infantis sexu. Magni momenti porro est Rabbinorum discussio de

tempore quo foetus sit conformatus, quo itaque constet utrum mas sit an puella, hoc est tempus, quo secundum veteres foetus omnia jam possideat membra, idecirca formatus sit. Ab eo inde tempore, circa quod tamen varias protulerunt sententias, partes foetus in diem increscent, dum formam suam jam acquisiverunt. Non mirum itaque, Rabbinos huic quoque doctrinae fuisse addictos. Legimus sequentia, in Tractatu N i d d a, fol. 30 a. a doctoribus Mischnicis statuta: »quae abortit die 40° non suspicatur de foetu, die 41° sedeat pro mare, pro puella et pro menstruis. R. J ismaël dicit: die 41° sedeat pro mare et mensibus, die 81° sedeat pro mare, puellæ et mensibus, quia mas perficitur die 41° et

»puella die 81°. Et sapientes dicunt: eadem est creatio
 »maris et eadem creatio puellae, ambo die 41° (perfi-
 »ciuntur).” In commentario (*Gemara*) hujus Mischnae,
 sapientes sententiam ita stabilire conantur: *Dixerunt*
 •R. Jismaëli: *Factum est sub Cleopatra regina*
 »*Alexandriae, ut condemnaverint capitum ancillas ejus*
 »*ab imperio, et exploraverunt et invenerunt utrumque*
 »*die 41°,* nempe marem et puellam. Contra hanc ob-
 jectionem doctrinae suae contendit R. Jismaël, »pro-
 »batum non esse, servas illas jam 40 diebus ante gra-
 »vidas non fuisse factas. Respondent ei Rabbini:
 »כما דנפצא אשכנזה »*dederunt illis venenum bibendum, quo*
 »*abortus efficeretur:*” quibus R. Jismaël iterum respon-
 dit: »איכא נופא דלא מקבל כמא »*sunt corpora in quae venena*
 »*non agunt (non accipiuntur),*” His tamen nondum
 contentus, R. Jismaël pro sua thesi cadaverum sectio-
 nes refert, narrans sc. »*Factum est sub Cleopatra*
 »*regina Graeca, ut servae ejus capitum damnatae fue-*
 »*rint ab imperio, et exploraverunt et invenerunt marem*
 »*die 41° et puellam die 81°.*” Hoc etiam argumentum
 refutant Rabbini dicentes: durantibus 40 illis diebus,
 per quos illa serva diutius in vita fuit servata quam illa
 in qua repertus fuit mas, illam praegnantem fuisse factam,
 et, cadaveris sectione instituta, foetum non 81, sed 41
 dierum, repertum. Sed R. Jismaël: »*custodi eam*
 »*tradiderunt.*” Cui Rabbini: »*non datur tutor libidinis,*
 »*et forsan ipse custos cum ea coivit, et tunc modo*
 »*gravida fuit reddita.*” Sed pergunta: וילכא אֵי קריעה «*הן רנקנה בארכין וחר הוה משתחחת כוכר*
 »*et forsan si secta fuis-*
 »*set, illa (serva) in qua reperta est puella, die 41° (eodem*
 die ac altera), *tunc eam forsan invenissent uti (servam*
 quae) *masculum (gestabat, tunc puellae formatio ita*

fuisset progressa ac formatio maris). *Dixit Abaje:*
»signa eorum erant aequalia.»

Prioribus illis Rabbinorum verbis, commentator Raschi adjungit; ancillas illas gravidas fuisse factas, priusquam occiderentur, experimenti causâ. Expressis quidem verbis ea in textu non dicuntur, ex sequentibus vero omni dubio majora videntur; — quae opinio magis etiam comprobatur, si rationem habemus temporis atque regionis, quibus illa experimenta sunt capta. Fuit sub Cleopatra, regina Aegypti, vel uti Rabbini dicunt, Alexandriae, nepote Ptolemaeorum, Anatomiae quam maxime fautorum; qui, ut huic scientiae et Physiologiae prodissent, Herophilo et Erasistrato medicis, concessisse dicuntur, viventes maleficos, capitis damnatos, persecare et in eos experimenta capere: cuius historiae fidem Celsus⁶⁾ et Galenus⁷⁾ testantur. His accedunt quae in Talmude reperiuntur, optime illustrantia modum quo iis temporibus experimenta in homines vivos facta sint; et hoc loco aliquam lucem spargentia in magnam obscuritatem, qua omnia involuta sunt quae de Herophilo ejusque asseclis ad nos pervenerunt. Ratio vero qua errârunt,

6) »Longeque optime fecisse Herophilum et Erasistratum, qui nocentes homines, a regibus ex carcere acceptos, vivos inciderint considerarintque.» (Celsus: *De medicina Lib. VIII.* Ex recens. Leon. Targae. Argentorati 1806, Liber I. praefat.).

7) »Qui (Herophilus) cum in aliis omnibus, quae ad partem spectant eruditus satis fuit, tum vero ad dissectionis exquisitissimam cognitionem pervenit, ac majori ea parte non in brutis, sed plerique solent, sed in hominibus ipsis periculum fecit.» (Galen. *de uteri dissectione.* K. II. 895). — In Dissertationis introductione retuli, discipulos R. Jismaëlis secasse meretricem: sed locus ei tempus quibus id factum fuerit, non memorantur.

licet Naturam rite inquisiverint, haec mihi videtur, quod die circiter 35°—42° omnis foetus masculum simulet, per corpusculum illud eminens, quod Rabbini *penem* habebant: die autem 80°—90° genitalia externa judicium minus fallax de sexu foetūs admittunt. Auctor libri *de natura pueri* 8), Aristoteles 9), Galenus 10), omnesque veteres medici eandem fere opinionem quidem fovent, — mares sc. prius conformari — ut cum iis loquar —

8) »Haec eo loco a me adducti sunt, quo demonstrarem, membrorum distinctionem in pueris fieri, foemina quidem intra duos et quadraginta dies ut longissime, masculo vero intra dies triginta. Cujus rei fidem faciunt partus purgamenta, quae quidem si suscepta puella fuerit, duobus et quadraginta diebus contingunt, si vero masculus editus fuerit, quam longissime triginta diebus.” (Hippocrat. *Opp. omn.* Ed. Foës. Sect. III. p. 59). Cf. *de carnibus* librum. Ib. Sect. III. p. 34. ubi narratur, foetum septimo die jam omnia habere.

9) Aristotelis: *Histor. animal.* Liber VII. c. 4. »Foemineus foetus, qui intra tres menses corruptus fuerit, fere indiscretus videtur: qui vero de quarto mense assumserit, et finaliter et celeriter adipiscitur aliam dearticulationem. Hucusque universam membrorum perfectionem serius accipit semina quam mas, et mense decimo frequentius quam mas oritur.”

10) Licet Galenus (*de formatione foetus*. K. T. IV. p. 653) dicat: »Non enim foetibus neque manifestae conformatio, neque motionis neque editionis in lucem unus definitus est terminus,” tamen in alio libro aliter statuit: »Foeminam quidem primam concretionem quadragesimo secundo die ut longissime suscipit, masculus vero trigesimo die ut longissime;” et porro: »qua ratione necesse est foeminam masculo posteriorem conformari.” (Galen. *Comm. III, in Hipp. Epidem. lib. B.* K. XVII. A. p. 446.): »Mas enim calidior est foemina” dicit! — Aliorum sententiae obveniunt in libro spurio Galeni: *de historia philosophica*. K. XIX. p. 337 q. Cf.

quam femellas, — sed dies conformatio[n]is alios statuant quam Rabbini, illudque hanc ob causam, quoniam embryones humanos hunc in finem non solum non exploraverunt, — verum quoniam insuper plerumque mere theoretice his de rebus disserunt. Posterioribus tamen temporibus de hac doctrina sermo amplius non fuit; **Oribasius** saltem, **Aëtius** et **Paulus Aegineta** de ea non loquuntur.

Quae autem Rabbini de vario evolutionis tempore proferunt, haec modo sexûs differentiam respicere videntur, nempe partium genitalium perfectionem; dum formationem infantis utriusque sexûs intra dies 40 fieri statuant. Nam (*Bechoroth*, 21 b.) : »*dixit Rab Chisda dixerunt enim, formationem (הַצָּרֶת) infantis in muliere (absolvi) per dies quadraginta 11.*” Differunt igitur Talmudistae quoque in eo ab Hippocrate, dicente: »Quidam igitur foetus tribus ac quadraginta diebus conformatio[n]em habent, quidam quatuor mensibus.” (*De victus ratione in acutis. F. Sect. IV. p. 4.*)

De formatione cutis.

Eodem tempore foetum cute investiri tradunt Talmudici; quae sententia aliquomodo etiam nostra aetate valet, statuente epidermidem et corium jam initio mensis secundi formari: — epidermis vero serius a corio se separat, hebdomade nempe octava (Bischoff. l. c. p. 453).

§ 10.

De seminis vi, in variis partibus efformandis.

Statuant porro Rabbini, ad foetûs formationem non opus esse tota seminis quantitate; dicentes: (*Nidda*,

11) Cf. *Sanhedrin*, fol. 93 b.

31 a.) »*homo non formatur ex tota gutta (seminis) sed ex puriori in ea.*“ (Aura seminali!).

Variae partes corporis vel e semine virili, vel muliebri formantur: ajunt nempe in Tractatu Nidda (fol. 31 a.): »*Docuerunt Rabbini: tres socii sunt in homine: Deus, et pater suus, et mater sua. Pater „suus ejaculat albidum (לִבְנָה) (semen), ex quo (oriuntur), ossa, tendines et encephalon in capite ejus, et album in oculo. Mater sua ejaculat rubrum (רַדְמָה) (semen rubrum, sanguinem), ex quo formantur cutis, caro, pili et nigrum in oculo; et Deus, sit nomen Ejus benedictum! dat ei spiritum et mentem, vultum visumque oculi, et auditum auris, atque loquelandam oris et gressum pedum, ingenium et intellectum. Et quum tempus advenerit discedendi ex mundo, Deus, benedictum sit Ejus nomen! partem suam capit; et pars patris sui et matris suaे ante eos jacet!*“ — Cum illis verbis aliquomodo conveniunt quae Galenus (*de semine L. I. c. 8.*) scripsit: ossa enim, secundum Galenum, ex crassa et maxime terrestri seminis parte, calore quasi combusta, formantur, et carnibus cinguntur; et calore quoque, quod pingue in ossibus est, ex horum extremitatibus effluit, et ligamenta constituit, atque circa ossium superficiem periosteum. Quaecunque autem carnosa in corpore inveniuntur, ex sanguine (*Rubro Talmudistarum*) originem trahunt, membranosa vero omnia ex semine (*albo eorundem*).

Tendines sero firmari, et membra sero inter se con- De firma-
jungi, patet ex sententia cujusdam Rabbini dicentis: tione tendi-
(*Chulin, 89 b.*) »*quod ad abortum cujus membra nondum num.
per tendines (לִבְנָה) connexa sunt*“ 12).

12) Hoc loco verbum לִבְנָה per *tendines* interpretandum esse

De secundinis.

Per pauca sunt, quae Talmudistae tradunt de membranis foetum cingentibus. Dicunt: foetum humanum a foetu brutorum differre, etiam per secundinas, (*Nidda*, fol. 25 a, *Bechoroth*, 19 b.); iis locis nimirum perhibent: »*signum [characteristicum] foetus in bestiis teneris est maculatio* (?) *in magnis velamenta* (שְׁלִיאָה), *in femina (humana) placenta et velamenta* (שְׁפִיר וּשְׁלִיאָה) 13). Descriptio quaedam generalis et valde obscura secundinarum sequenti modo obvenit in *Nidda*, fol. 26 a.: »*Docuerunt Rabbini: Secundinarum (שְׁלִיאָה) initium simile est filo subtegminis, et earum finis similis est lupino* 14), et »*cavae sunt uti tuba (Trompet)*, et *nullae secundinae minores sunt quam pugni* (circumferentiae). R. Schimeon ben Gamaliel dixit: »*secundinae similes sunt*

censeo. Illa vox autem habet varias significationes. Cf. doct. L. Ali Cohen: *De dichter van het boek Ijob als dierkundige beschouwd*. p. 39. nota 28.

13) Sunt haec unica loca, ubi distinguunt inter שְׁפִיר et شְׁלִיאָה. In *Berachoth* fol. 4 a. censerem, שְׁפִיר esse molam. Ceterum quam de secundinis loquuntur Rabbini, etiam in homine, vulgo solum illas voce שְׁלִיאָה designant, et uti omnes veteres voce χώριον, ita et Rabbini hae voce placentam et velamenta intelligunt. Neque commentatores inter se conveniunt, quid verbis שְׁלִיאָה et intelligendum sit; ad quam confusionem non parum confert anatomiae multorum doctorum imperitia: neque ipse Maimonides meliorem lucem hic spargit; in *Bechoroth* vero ad Mischnam I. cap. III. verbo שְׁלִיאָה intelligit velamenta, et שְׁפִיר placentam habet, quibuscum etiam Baal Aruch (*ad voc.*) et Pinner (*Talmud Babli. Thl. I. Berachoth ad 4 a in Etymologia.*) convenient: שְׁפִיר denique etiam saepius significat: molam, abortum. Vid. Buxtorff: *in voce*.

14) Raschi quoque legit: וְרַאשָּׁה דָוָמָה כְתֹרוּמוֹת et caput carum simile est lupino.

»stomacho galli ex quo exeunt tenuia (intestina).” Haec omnia vaga sunt et valde confusa: jam ex usu promiscuo verbi נַשְׁלָשׁ, nescimus utrum agatur de placenta, an de membranis; et ex sola censure multae hunc locum interpretandi oriuntur difficultates, quae augentur etiam si rem accuratius contemplemur. »Initium secundinarum simile est filo subtegminus,” nescio num velint initium formationis, vel initium sive finem superiorem vel inferiorem; »et earum finis similis est lupino” eadem premitur difficultate. Raschi autem explicat: quando increscunt secundinae, latae sunt uti lupinus. Amnion quidem aliquomodo simulat formam fabae, sed tantummodo priore stadio evolutionis, et sic ad membranas, et iterum quidem ad amnion referenda sunt verba: „et cavae sunt uti tuba.” Placenta tamen nec initio formationis speciem habet fili, nec de ejus initio vel capite possumus loqui; neque placenta cava est; ergo de placenta non potest esse sermo. Altera iterum oritur confusio ex sententia R. Schimeonis, qui placentam videtur describere quando secundinas comparat cum ventriculo gallinarum, organo uti notissimum est, valde crasso et carioso. Quidquid itaque sit, est locus certe corruptus; nam et Raschi pro parte aliter legit; et fateor me totam illam descriptionem aliter non intelligere.

§ 11.

Uti statuit auctor libri spurii Hippocratici: *de partu octimestri*, sic etiam Rabbini foetum, qui octavo octimestri. *De infante graviditatis mense in lucem edebatur, habebant non vitalem.* Haec ita referunt:

Jevammoth, fol. 80 a.: »*Dixit R.*
 »*Abuha* (omnes qui habent signa) *cas-*
 »*trati et sterilis et filius octavi* 1) *non*
 »*aestimantur* 2) *usque dum sint annos*
 »*viginti. Et filius octavi, num ille*
 »*potest vivere? Didicimus enim: (Sab-*
 »*bath 135 a. Baba Bathra. 20 a.)*
 »*filius octavi est lapidis instar, et non*
 »*licet movere eum, sed sua mater se*
 »*reflectat super eum et lactet eum prop-*
 »*ter periculum* 3).” — *Sed putant hic*
quum signa sunt perfecta 4). *Uti di-*
dicimus: Quis est filius octavi? Cui-
cunque nondum omnes inpleverunt
menses. Rabbi dicit: signa testantur
de eo 5), *crines et ungues, qui non-*
dum sunt perfecti, tunc (proprie qui-
dem) est infans septem mensium, (sed)
qui nimis diu moratus est (in utero).” 6) *quomodo R. Abuha dicere posset: exspectandum est donec*
aetatem attigerit XX annorum. Vulgo etim hanc aetatem non
attingunt.

5) Illum nondum esse perfectum.

6) Hoc est: infans talis mensibus 7jam maturus fuit, sed
 dein adhuc in utero remansit per unum mensem.

1) Qui mense oc-
 tavo natus fuit.
 2) Proprie, non
 faciunt ei factum;
 i. e. non aptus est
 uxorem ducere fra-
 tris sine liberis de-
 functi. Est jus ju-
 daicum ex mente
Deut. XXV.5 sqq.,
 sic dicti leviratus,
 de quo in primis
 agit Tractatus *Je-*
vammoth.

3) Raschi addit,
 matris quoque est
 periculum, ne lac-
 nimia copia in
 mammis coacerve-
 tur.

4) Nam si in vita
 superesse nequit,

Auctor libri *de octimestri* prohibet: „propterea que
 „eorum qui octavo mense eduntur nullus est superstes.”
 Aristoteles autem dixit: „in Aegypto octimestres fo-
 etus vitales sunt, in Graecia vero plurimi intereunt” (*Hist.*
animal. Lib. VII. c. 4). Plinius (*Histor. natural.*
Lib. VI. c. 5.) narrat exemplisque proba, in Italia tales
 partus esse vitales. Moschion quidem vitales octimes-

tres habet, sed addit „difficulter quidam evadere solent.” (Moschion: *De mul. pass. Ed. cit. cap. 64*). Rabbini certe infantes octavo mense natos superstites etiam quidem observaverunt; hoc vero quia cum illorum theoria non conveniebat, miro modo statuunt, esse foetum septimestrem, qui nimis diu in utero moratus fuit. Quod attinet ad *ungues et crines* talis foetus, qui nondum sunt perfecti, cum illis convenient quae auctor libri *de superfoetatione* (Hipp. Opp. F. Sect. III. 42.) dicit: „cum foetus minime vitalis natus fuerit, hujus unguis caro „supereminet, unguis vero tam in manibus quam in pedibus deficiunt.” Haec de octimestri quidem eo sensu valent, quum unguis mense 8º adhuc breves et molles sunt, dum lanugo supra totum corpus est dispersa. (Busch und Moser l. c. Bd. I. Art. *Aetas*. p. 152).

§ 12.

Inter argumenta embryologica, de quibus nostra *De superfoetatione.*
etiam aetate non omnes convenient Auctores, pertinet doctrina *de superfoetatione*. Plurimi medici praeclarissimi fide digni multos publici juris fecerunt casus a se ipsis observatos, superfoetationem probantes; dum alii e contrario ex rationibus praecipue theoreticis, hanc doctrinam pervertere conati sunt, et superfoetationem omnino negaverunt. Casus affirmantes quoque retulerunt Rabbini (*Nidda*, fol. 27 a.). „*Dixit Rab Acha filius R. Avi-ræ: dixit R. Jitschak: Factum est, ut infans expectaverit post socium suum dies 33. R. Joseph dixit: 34 dies.*” (*Ib. Ib.*) „*Dixit R. Abbin filius R. Addae: dixit R. Menachem ex Kefar Scheirim: factum est, quod infans moratus sit post socium suum*

,*tres menses, et sedent ante nos in schola.* Et quinam sunt? *Jehuda et Chiskiah filii R. Chyae.* Sed ,*nonne Mar dixit: foeminam non fieri gravidam et iterum fieri gravidam?* *Dixit Ab aje: gutta (seminis) una fuit, et divisa fuerat in duas, una perfecit formam suam initio mensis septimi, et altera fine mensis noni.*" Primo in casu gravida erat semina gemellis, quorum unus dies 33 ante alterum venit; in alio casu mulier peperit infantem, postquam tres menses antea primum infantem enixa est. Mar negat existentiam superfoetationis, uti Cll. Roose, Blumenbach, Ludwig, multique alii recentiores, quia semina jam gravida non iterum gravida fit; dum Rabbini, qui casus narrant, affirmant superfoetationem revera locum habere posse; id quod ab aliis multis quoque defenditur, ab auctore inde libri *de superfoetatione* ad nostrum diem usque. Rabbini *Ab aje* singularis est opinio, assentientis *Mar i* feminam gravidam iterum gravidam fieri non posse; cum autem casus ab aliis Rabbiniis memorantur, ex quibus pateret revera superfoetationem adfuisse, illas ita explicat, ut gutta seminis, quae feminam foecundaverit, in duas partes fuerit divisa, et exinde duo infantes sint orti, quorum unus mense septimo jam perfectus fuit et natus, alter serius perfectus, demum post novem menses in lucem fuit editus. Profecto necesse non erit, hanc explicationem demonstrare omni veritatis specie destitutam.

§ 13.

De animati-
one foetus. Per multa secola Medici, Theologi et Philosophi disputaverunt de quaestione: utrum foetus in utero

materno animatus sit, nec ne? De industriâ in illam etiam inquisiverunt Talmudistae in Tractatu *de Synedriis* (fol. 91 b.), ubi sequentia leguntur:

»*Et dixit Antoninus* 15) τῷ Ραβ-
»*bi: a quonam tempore inde animus*
»*datur in homine, a tempore inde*
»*commemorationis* 1) *vel tempore con-*
»*formationis?* *Dixit* 2) *ei: a tempore*
»*formationis.* *Dixit ei* 3): *num qui-*
»*dem frustum carnis absque sale pos-*
»*set per tres modo dies superesse et*
»*foetorem non spargere? non aliter est*
»*quin a tempore commemorationis in-*
»*de* 4). *Dixit Rabbi: hanc rem ab*
»*Antonino didici. Et Antoninus*
»*dixit ei: a quonam tempore inde con-*
»*cupiscentia mala hominem regit, a*
»*tempore inde formationis, an a tem-*
»*pore exitus* 5)? *Dixit ei: a tempore*
»*formationis inde.* *Dixit ei* 6): *id si*
»*ita esset, nonne illa* 7) *ei impelleret*
»*ut exiret? non aliter est, quin a*

1) פְּקִידָה = com-
memoratio (*Gen.*
XXI. 5.), concep-
tio, 40 dies ante
2) צִירָה formationem,
vel tempus forma-
tionis.

2) Rabbi impera-
tori.

3) Antoninus.

4) Animus datur
in homine.

5) Ex utero =
partus.

6) Antoninus.

7) Concupiscentia
mala.

15) In Talmude obveniunt multa loca, e quibus familiaritas R. Jehudae Sancti cum Romanorum imperatore quodam Antonino constat. Dissentunt autem Historici, quisnam Antoninorum fuerit ille qui cum Rabbi tantam amicitiam coluerit. Nonnulli perhibent illum fuisse Antoninum, cui cognomen Caracalla (Jost); alii vero, crederem meliore jure, Marcum Aurelium vel Antoninum Pium (Rappoport.). Cf. *Kerem Chemed. Tom. IV et VII.* et *Litt. Blatt des Orients* 1844.

»tempore exitus inde! Rabbi dixit, illam rem mihi docuit Antoninus.”¹⁶⁾

Videmus ex iis, in Talmude statui: facultates mentales quidem in foetu se palam non facere, animam tamen jam statim ei inesse. Rabbi autem forsan Aristote lis doctrinae fuit addictus, statuentis (*in libro de anima*), animam non prius homini inesse quam sit natus¹⁷⁾.

§ 14.

De situ et vita infantis in utero. Situm foetūs in utero egregie illustrat Tractatus *Nidda*, (fol. 30 b.), quo loco simul quaedam adduntur de vita foetūs. „*Explicavit R. Samlaï*¹⁸⁾:

---

16) Similia invenimus in libro false Galeno adscripto; *an animal sit, quod in utero est.* (K. XIX. p. 368.): »Eo perspicuum est, una cum jaeto in uterum semine, insitam a creatore universi esse animam, ut gubernandi vim corporis habeat.” Cf. *Definition. medic.* K. XIX. p. 453 sqq.

17) Quod ad animationem foetūs, haec sunt addenda. »Stoici partem ventris [materni] non animal; utque fructus, qui stirpium partes sunt, ubi maturuere, defluunt; ita et rem se habere de foetu.” (Plutarch. *de placitis philosoph.* Lib. V. c. 35. apud von Siebold: *Geschichte der Geburtshilfe u. s. w.* p. 209). Antoninus vero, secundum Talmud, contrarium statuit: et revera tempore Antoninorum, Academicorum doctrina magis magisque defendi coepit, *foetum sc. jam esse animatum.* Cum Stoicorum placito aliquomodo conveniunt quae dicuntur in *Eirchin*, fol. 7 a. et alibi »*foetum esse ipsum corpus matris*” »*esse femur matris*.” Capite vero foetus nato, infans טבּו = individuum, persona, habebatur, eique omnia jura competitabant, quae cuivis alii homini. (Vid. porro ad partum abnormem ubi de *Embryotomia agitur*).

18) Floruit altero dimidio Seculo III. p Chr. (circiter 250-300).

„Cui similis est foetus in intestinis matris suae? Tabulae scriptoriae convolutae! et ejus manus positae sunt ad duo tempora ejus, duae axillae supra duo genua ejus, et duae ejus calces contra nates ejus duas, et caput ei positum est inter femora, et os ejus clavum est, et umbilicus apertus, et edit ea quae mater edit, et bibit illa quae mater bibit, et alvum non deponit, ne forsan necaret matrem suam. Et quum exierit in aërem mundi, clausum aperitur et apertum clauditur; nam ea si non ita essent, ne unam quidem horam posset vivere!” — Sic et auctor libri *de natura pueri* scripsit: „At vero puer ubi in utero exsistit, manibus ad genas adhaeret caputque pedibus proximum habet; neque certo dignoscere queas, etiamsi puerum in utero videoas, utrum caput sursum an deorsum vergat.” [Hipp. Opp. F. Sect. III. p. 26. Cf. Aristot. *Hist. animal. Lib. VII. c. 7.*].

Illam descriptionem R. Samlaï si comparemus cum iis, quae nostra docuit aetas de situ foetus in utero, tantummodo corrigenda sunt quae de manibus dixit: foetus nempe non quidem regulae et normae instar manus ad tempora habet positas, sed vulgo supra pectus decussatas tenet; cetera hodie fere eodem modo docentur. Et haec profecto, quam Rabbini dederunt, descriptio valdequam differt ab illa multorum imo recentioris aevi Auctorum; si nempe ex iconibus, ut plurimum ligno incisis, et seniori tempore illis operibus adjectis, concludere liceret ad ipsam Auctorum cognitionem physiologicam: — at vero incongruae tales delineationes bonam plerumque comitantur descriptionem 19).

---

19) Probant illa icones, adjectae operibus, quae conferre mihi contigit: nempe

Quae insequuntur loco citato, optime convenient cum iis, quae jam in libro *de octimestri scripta sunt*: „Um-

Der Swangern Frawen und Hebammen Rossgarten, primus forsan post medium aevum liber de arte obstetricia, typis editus anno 1513 Coloniae, vel ex aliorum opinione Vormatiae, cujusque auctor est Eucharius Rösslin, vel Rhodion. (De quo plura vide in Osiander, *Lehrbuch der Entbindungskunst*. Vol. I. Gott. 1799. p. 102-104.). Porro

Den Rosegaert van de bevruchten Vrouwen: gheprent Thantwerpen, in die Baghijnen strate, bi mi Jan van Ghelen (sine anno: sed certissime in prima quadrante seculi XVI): est forte hic libellus versio Belgica libri Gualtheri Hermanni Reiff, inscripti *Frawen Rosengarten*; omissis pluribus stultiis, quas in illo reperiri notat Osiander l. mox cit. § 134. Situs foetus in utero optime hic est descriptus Fol. II.

Hebamenbüchlin. Empfengnusz und geburt des menschen, cet. allen getreuen Hebammen und Seugmütters zuwissen hoch von nötzen. 1561. Francofurti. (Videtur opuscolum Euch. Rösslini mox citatum; quem vero emendavit et mutavit A. Lonicerus. Bona hic etiam descriptio sitū foetūs. pag. 7 b.

Alberti Magni editio Hamburgica anni 1592, titulo: alle geheimnusz und gebrechen des weiblichen geslechts.

Ambrosius Paraeus, de hominis generatione. Cap. XIV. de situ infantis in utero.

*Jacob Rueff, de conceptu, cet. Francof. 1587. Posteriora duo opera sunt recusa in J. Spachii *Gynaecologia*, Argentor. 1597.*

Thomas Raynalde, the birth of mankinde, otherwise named the womans-booke London, 1604. 4to. In ipso hujus temporis libro reperiuntur perversae istae sitū foetalis delineationes.

Melius illum situm jam antea docuerant icones in: *Ein schön lustig Trostbüchle von den empfengknussen und geburten der menschen, und iren vilfältigen züfalen und verhindernüssen, mit vil und mancherleij bewürter stückken und artznyen auch schönen figuren*

„bilicus autem, per quem ad pueros ingressus patet, solus „ex reliquis corporis partibus, matri adhaerescit, per „quas vias eorum, quae ingrediuntur participes fiunt, „cum reliquae clausae sint, nec prius apertae, quam „puer exitum ex utero tentavit.” (Hipp. Opp. F. Sect. III. p. 40.); dum in libro *de natura pueri* de foetu dicitur: „et sanguine a matre in uterum delapso incrementum accipit:” auctor vero libri *de carnibus* statuit, foetum ore suo nutriri.

Quae R. Samlaï dicit: „*foetus alvum non deponit*”, nostris quoque diebus valet; etiamsi nos non statueremus, id si accideret, matrem exinde occumbere, quia in liquore amnii foetuum mortuorum meconii partes quidem inventae sunt, sine ullo tamen matris damno.

Talmudistae embryonem in amnio suo convolutum non incongrue comparaverunt cum nuce aquis innatante. Dixit enim R. Eleazar (*Nidda, fol. 31 a.*): „*cui foetus similis est in intestinis matris? Nuci in pelvi aquae (aquâ repleta) positae; homo ei imponit digitum, et immergit nunc hinc nunc illic.*”

Undique Rabbini foetum partem ipsius corporis matris aestimant, et sic in *Jevammoth*, (fol. 78 a.) San-

---

cet. durch Jacob Rüff, *Burger und Steinschnyder der loblichen statt Zürych.* Zürych 1569. 4to. Etiam in

’t Boeck van de Vroetwijfs, in ’t welke men mach leeren alle heymelyckheden van de Vrouwen, cet. na Jacob Ruff overgezet door Martijn Everaert. Amst. 1580.

Hos libellos, ut plurimum rarissimos, aliquo uti von Weybern und geburten der Kinder durch Q. Apolinarem, 1591. 4to, — Schwangererer, Kreissender Wochnerin und Seugender Regiment, Hall. 1591 cet. inveni in Bibliotheca cl. de la Faillé, et perscrutatus sum.

hedrin (fol. 80 b.) „*foetum femur matris suae*“ vocant, et in Tractatu *Eirchin* (fol. 7 a.) dicunt: „*foetum esse ipsum corpus matris*,“ et ita passim per totum Talmud.

C.

DE MONSTRIS ET MOLIS.

§ 15.

*Quae mon-
stra sunt in-
fantes vere
humani.*

Permulta scripta veterum, nec non medii aevi, temporis tam superstitionis, referta sunt descriptionibus monstrorum cujuscunque generis: horum etiam Talmud nonnulla enumerat, pro parte quidem phantasmatica, plurima autem ut ludi naturae vere exsistentia. Doctores Misch-nici, de monstris agentes, sequentem statuunt thesin primariam: *quodcunque femina in lucem edat, id debet habere saltem aliquid faciei humanae, si infans vere humanus sit accipiens.* (*Nidda*, fol. 21 a.). Talis foetus infans aestimatur, si habet frontem, supercilias, oculos, maxillas et mentum formae humanae; os vero, aures et nasus, licet formam referant alicujus bruti, non impediunt quominus talis foetus humanus declaretur: quaestio itaque exsurgitur: *num mater propter eum sit polluta, nec ne?* (*Nidda*, fol. 23 b.). Disputant doctores porro: *utrum foetus sit accipiens humanus, qui habet faciem hominis et corpus hirci* (וּרְנֵה), *vel faciem hirci et corpus humanum; vel talis foetus, cuius facies*

quidem est humana, attamen unum habet oculum, uti oculum bestiae. Conclusio est secundum Mischnicos: si ei foetui insit aliquid faciei humanae, est infans, aliter non. — Foetus si nascatur formâ gaudens serpentis, mater est polluta ob partum, quia pupillam habet humana (Ib. Ib.), — [ita Plinius narrat: (*Histor. Natur. L. VII. c. 3.*) »namque et serpentem peperit inter initia »Marsici belli ancilla]”. Antiquitas, talium monstrorum originem variis ornavit fabulis, uti coïtu daemonum, brutorum, cet. cum feminâ humanâ, vel hominis cum animilibus: — quia autem satis nunc constat, concubitum inter bruta et homines semper esse sterilem, omnia illa, quae hac de re tam Talmudici quam ceteri Auctores veteres narrant, inter fabulas sunt recensenda.

§ 16.

De monstris autem qualia vere nascuntur, etiam *Enumerantur* nobiscum quaedam communicant Talmudistae. Sic legimus *monstro-rum variae species.* (*Nidda, fol. 23 b.*): »*Rabbi dixit: (si) fuerit crea-tus (foetus) uno oculo et uno femore ad latus, mater immunda est;* (si fuerit creatus uno oculo et uno femore, quae ambo sunt) *in medio, mater munda est.* *Dixit Rabba: si oesophagus ejus est perforatus, mater ejus est impura; si oesophagus est obturatus, mater munda est.* *Docuerunt Rabbini: quae abortit corpus obturatum (טומא נזע), mater ejus non est immunda propter partum.* *Et quid est corpus obturatum?* *Rabbi dixit: quantum ab homine vivo potest auferri, nec tamen moriatur.* *Et quantum [sic rogatur] ab homine vivo auferri potest, ut moriatur*)?* *R. Zaccai*

*) Sensus est: quantum ab homine vivo auferendum esset, ut exinde istum hominem mori necesse sit?

»dicit: ad genua usque. R. Janai dicit: ad anum ejus usque. R. Jochanan dicit: ex nomine R. Jose Jozuae filii: ad locum usque umbilici ejus.” Quod ad alia monstra affinet nostro loco commemorata, omnia nostro etiam tempore ita observantur. Videntur Rabbini illo solo principio ducti, num foetus esset vitalis, nec ne, — ut declararent, feminam esse pollutam ex partu, nec ne? Hoc videtur probare monstrum illud duobus dorsis et duobus spinis dorsi instructum, — de quo infra, — ex quo mater non polluta declarabatur, quia illum foetum vivere non posse credebant, et hinc infantem non habebant.

Quod citaverunt Rabbini corpus obturatum, non abs re videtur referre ad classem *Peromeliae* (Gurlt) vel *Ectromeliae* (Geoffroy de St. Hilaire) monstrum nempe deficientibus extremitatibus inferioribus et imperforato ano¹⁾) *Vid. Busch und Moser. l. c. III. 505.*

1) Describit Cl. W. Vrolik, (*Handboek der Ziektekundige ontleedkunde. Tweede deel. Amst. 1842. Aangeborene gebreken. p. 300 sqq*) monstrum quoddam, musei Groningani, (antea musei Cl. N. Mulder), capite et extremitatibus superioribus rite formatis, cuius autem pars inferior corporis est detruncata et quasi in conum obtusum desinit, dum ne rudimentum quidem extremitatum inferiorum neque genitalium adest. Credit vir Cl. observationem illius monstri unicam: si autem quae reperiuntur in Talmude de corpore obturato cum hoc monstro comparamus, forsitan quidem Rabbinos, nomine »corporis obturati” idem descriptsisse monstrum credere fas est. Cf. C. P. J. Wolff: *Diss. de monstris Sireniformibus. Amst. 1839. p. 53-57;* praesertim Tabula prima. — Vide porro quae de *Corpo obturato* dicentur ad caput de *Infante dissoluto*.

In eodem Tractatu (*Nidda*, fol. 24 a.) alia adhuc memorantur monstra his verbis: »*quae abortit* (foetum) »*cujus cranium est obturatum* (אַתְּוָמָה).” Jarchi explicat: *cujus cranium deest* (Anencephalum). — Porro »*quae abortit uti apex palmae* (כְּמִין אַפְקָתָא דֶּרֶקְלָא),” nempe cuius membra superiora adsunt, pars autem inferior est sine ulla forma, non divisa, uti truncus palmae. (Raschi): hoc videtur monstrum *Sireniforme* 2). Mentionem adhuc faciunt de monstro, »*cum facie aliquomodo compressa* (שְׁפֵנָז מַסְכִּין): mater est polluta propter talem infantem. Citant porro monstrum, faciem habens omni forma destitutam (פְּנֵי טוֹחוֹת), et narrant, filios R. Chijae talem habuisse casum; venerat nempe ad illos mulier, quae abortu ediderat foetum cui facies erat sine ulla forma; declaraverant matrem pollutam: Pater autem (R. Chija) filiis non consensit, et mulierem puram declaravit.

Eodem loco sequens occurrit monstrum: »*quae abortit creaturam, cui sunt duo dorsa et duae spinae dorsi: Dixit Rab: apud foeminam non est infans,*

---

2) Observationes talium monstrorum narrat quoque N. Richeus: in libro *de morb. mul. curand.* Cap. XXII. (*Recus. in J Spachii Gynoecologia. Argent.* 1597. p. 303.); deinde nonnulli alii auctores. Ante aliquot annos praceptor aestumatisimus de la Faille partu difficulti tale monstrum sireniforme vidi natum: femina, quae illud peperit, per quinque posteriores graviditatis menses continuo praedixerat, se infantem edituram esse uno solo iunctum crure, et quidem ex causâ vehementis terroris, quum vespere illi, in cubiculo soli, et operâ domesticâ sc. colo occupatae, subito mendicus elaeemosynam flagitans, monstraverat baculum, cruris amputati loco adfixum. Sceleton hujus monstri descriptum reperias a Cl. Vrolik, l. c. p. 110, et Wolff. *Diss. taud.* p. 32-34.

»et apud bestiam illicitus est ejus esus; et Schemuel
»dixit: apud foeminam est infans, et apud bestiam
»licitus est ejus esus.” Porro (*Ib. Ib.*), »quae abortit
»creataram corporis non incisi, et creaturam capitum
»non incisi” — (בריות נוף שאינו חthon ובריות ראש שאינו חthon) — ma-
ter non est impura ex partu, nam infans circumcidi nequit,
quia per octo dies non potest vivus superesse. »Creatura
corporis non incisi” tale est monstrum in quo nullo modo
membra, vel forma articulata, possunt dignosci. [*Pero-*
melia (*Gurlt*), defectus omnium extremitatum?] Sic
et »capitis non incisi,” cuius caput nulla vestigia prae-
bet oculorum, neque nasi, vel cuiusvis formae in genere:
censerem illud esse referendum ad classem *Aprosopiae*
(*Gurlt*) vel *Triocephaliae* (*Geoffroy de St. Hi-*
laire): monstrum sine faciei formâ.

Aliud monstrum ita memoratur: (*Ib. Ib.*): »Dixit
»Schemuel: quae abortit formam Lilith, mater ejus
»immunda est ob partum; est infans, sed sunt ei alae.
»Etiam ita didicimus: dixit R. Jose: factum est
»Simonae in aliqua femina, quae aborta erat formam
»Lilith, et venit coram sapientibus, et dixerunt: infans
»est, sed sunt ei alae.” 3).

---

3) M. Pierquin écrit relativement à un cas de monstruosité, qu'il a observé chez un foetus humain, et qu'il croit n'avoir pas encore été décrit. »Chez cet individu qui est du sexe féminin et qui paraît être à terme, on observe un repli cutané qui, partant des bords supérieurs des pariétaux, s'élargit considérablement, puis se rétrécit et va se terminer en pointe vers la région lombaire, offrant dans son ensemble la figure d'un cerf volant.” *Comptes rendus des Séances de l' Académie des Sciences. Tom. XVIII. No. 24. Séance du 30 Juin 1844. p. 1111. Paris 1844.* — Ceterum notandum, *Lilith* significare hoc loco *vespertilionem*, ita ut vox *valae*” satis videatur accurata

§ 17.

De Andro-
gyno et ob-
turato.

Mentio saepissime fit in Talmude de duabus formis Hermaphroditismi, de *Androgyno* sc., et de *obturato* (אנדרוגינוס וטומטום). Forma *Androgyniae* satis superque nota est, neque hinc ulteriore postulat explicationem. *Obturati* vero nomine intelligunt talem infans, qui nec signa praebet virilitatis, neque genitalium muliebrium, sed *obturatus* est, — forte non perforatus? (*Vid. Maimonides in Hilchoth Jschus, cap. II. No. 25.*). De his, sequentia statuerunt Mischnici (*Nidda, fol. 23 a*): »*Quae abortit obturatum et androgynum, debet polluta manere pro mare et femella. Obturatum et marem* (quando abortit), *Androgynum et marem, tunc sedeat pro mare et puella. Obturatum et puel-*lam, *Androgynum et femellam, sedeat pro femella.*” Diebus enim purificationis pro puella simul comprehendunt illos maris, et in tali casu sedet et pro mare et pro femella 4). Quid autem proprie significat *obturatus*, valde videtur incertum. Num forsitan monstrum ex ordine cryptorchidum una cum *hypospadia*? Illud crederem eo magis, cum probari videtur casu certe memorabili sequenti, qui legitur in Tractatu *Jevammoth* (*fol. 83 b.*). »*R. Amme dicit: quid fecit R. Jehuda obturato ex Biri* (nomen cujusdam loci)? *Posuit eum in sella et secavit eum, et genuit* (ille obturatus

4) De *Androgyno* etiam Hippocrates loquitur in Libro: *de victus ratione in acutis* (*Opp. omn. Ed. Foës. Sect. IV. p. 15*). Sic Plinius quoque narrat: »*ignuntur et utriusque sexus, quos Hermaphroditas vocamus, olim Androgynos vocatos, et in prodigiis habitos nunc vero in deliciis*” (*Hist. Natural. Lib. VII. cap. 4*).

»postea) *septem filios.*” In Mischna (*Jevammoth* 81 a.) loquuntur »*de obturato, qui laceratus est* [עַרְקָה = qui »*secatus est*] et *invenitur mas, non discalcebit.*” Videatur itaque exstisset in casu mox citato R. **Jehudae** atresia, quam R. **Jehuda** cultro sustulit: itaque obturatus ille ex Biri revera *obturatus* fuit” 5).

§ 18.

Rabbini duas species molarum as- **Rabbini** jam duas species molarum assumisse vi-
sumserunt. dentur, quippe loquentes de *frusto* quodam abortivo (חַתִּיכָה) quod sanguinem coagulatum, menstruum habent; et propter tale frustum quocum simul sanguis effluxerit, polluta est femina ob *menses* (et non ob partum sive abortum). Illud itaque convenire videtur cum nostrarum molarum spuriarum specie *sanguineâ*. Alias molas שְׁפִיר (*membranulas*) vocant; forsitan quidem, quia membranae cuidam includitur mola. Ut plurimum hoc verbo intelligunt foetum antea exstisset, qui dein dissolutus fuerit. Vel alias formas describunt, in quas foetus dissoluti mutati sunt, et ob tales molas seminam ob partum non-numquam pollutam declarant. Hae sunt nostræ molæ verae. Nullo vero loco molam habent morbum uteri. Dissentiunt itaque a **Moschione** (*de mul. pass. Ed. cit. cap. 135.*) et ab **Aëtio** (*Tetrabibl. IV. Sermo IV. cap. 80.*) multisque etiam recentioribus, qui contrarium statuerunt, molas sc. *morbos* uteri sistere. Tamen exci-

---

5) Inter veteres, Plinius idem fere narrat, de quopiam a parentibus puella habitu, et dein in marem commutato, cui barba et virilitas supervenerant, quique uxorem duxerat. (*Hist. Natural. Lib. VII. cap. 4.*).

pere debemus casum in *Nidda*, fol. 22 b. quo de femina sermo est, quae abortivit *corticulas rubras*; sed illum casum dubium declaraverunt Rabbini, et inter eos non constitit, num *corticulae illae fuerint producta morbosa*, vel *sanguis menstruus*: (vide illum casum accuratius in § de *Abortu*). Statuunt e contra, molas sistere vel *sanguinem coagulatum plerumque menstruum*, vel *infantem* qui unum alteramve formam assumvit. Denique *molas cujuscumque formae semper abortum habebant*, quod etiam apparel ex usu verbi המפלת (= *quae abortit*), quo verbo nempe ubicumque utuntur⁶⁾, si agatur de molis.

§ 19.

Molarum varias species enumerant Rabbini, femi-
namque quae molam in lucem profert, impuram vel puram
declarant, pro casus natura, — num sc. simul effluat
sanguis, nec ne. Attamen sanguinem illum habent men-
strualem sanguinem, et mulier propter sanguinem illum
non ob partum verum est polluta, sed propter menses;
itaque si mola spuria nascitur, partus verus non est,
sed abortus. Ut hodie, sic jam Rabbini, (vid. § praec.)
molas spurias, tales quae constant sanguine coagulato,
observaverunt (*Nidda*, fol. 28 a. et b.), et dicunt eas
constare »quatuor coloribus sanguinis menstrui (*Ib.*).”
Suadent tale frustum dissecare, ut pateat num forsitan
sanguis non coagulatus insit, siquidem tunc femina foret

Enumeran-
tur molarum
nonnullae
species.

6) Non solum molarum partui, verum etiam partui monstrorum illud verbum adjungunt, et non sine omni jure, quum monstra fere semper ante solita: graviditatis finem in lucem edantur.

polluta ob menses. Disputant porro (*Nidda*, 21 b.) de mola (frustum) quae *interne* rubet.

Molarum verarum exempla nonnulla quoque recensent Talmudici. Agunt v. g. de mola ossea (*Nidda*, 21 b.), quae venit sub nomine *frusti albi*, quod findere suadent; nam si insit os, mater certe immunda est propter partum: — perhibent enim, infantem exstitisse qui perierit; et sane non immerito; cum satis notae sint mutationes, quas subeunt aliquando embryones degenerati. In *Nidda*, fol. 24 b. variae molae describuntur, et sequentia a doctoribus Mischnicis traduntur: »*Quae abortit molam* (molam veram, שפִיר) *plenam aquae, plenam sanguinis, vermiculorum plenam* (sec. alias *colorum*) *non suspicatur de prole; et si acupicta fuerat, sedeat propter marem et puellam.*” In Gemara hujusce Mischnae dicunt nonnulli, sanguinem et aquam nihil esse, — hoc est sanguinem illum et aquam non sistere embryonem degeneratum; — attamen si vermiculi adfuerunt (mola carnosa, quae uti vermes est figurata Maimon.), tunc forsitan cogitandum erit, infantem initio revera exstitisse, dein vero dissolutum fuisse.

Cum hac vero sententia non consentirem: nonnumquam enim ita dissolvitur foetus, ut nihil superesse dices quae velamenta, quae vel humorem continent aquae adinstar (mola aquosa), vel sanguinem (mola sanguinea), vel materiem gaziformem (mola ventosa). Nonnumquam et particulae ipsius foetus, vel ejus funiculi umbilicalis fragmenta supersunt, et interdum molae non nisi aquam continent flocculis refertam. Si tamen id vellent: *foetum verum non exstitisse*, nos quoque Rabbinis possumus concedere; quemadmodum plurimis in casibus molarum evolutio non ita procedat, ut foetus evolutus jam fuerit

tempore quo mola nascatur: nam ovum ex variis causis (nostra quoque aetate valde obscuris) jam ante embryonis evolutionem forte degeneratur⁷⁾.

Disputant porro (*fol. 25 a.*), num ex contentis molae non acupictae, de infante esset cogitandum nec ne? Dicunt nonnulli, si contentum sit clarum, purum, (צְלָול) non esse suspicandum foetum exstisset; sed si contentum fuerit turbidum (עֲכֹר), tunc embryonem exstisset suspicari licet. Schemuël vero idem esse contendit, utrum contentum sit purum, clarum, nec ne; in omni tali casu semper foetum habens revera degeneratum. Ex his iterum videmus, quantum Schemuël piae aliis excellerit, et quantus fuerit Naturae scrutator.

Nobis servaverunt quoque Talmudici modum, quo Schemuël molam exploravit (*Nidda, 25 a.*) »R. Dimi,
»quum venerit, dixit: numquam molam (שְׁפִיר) puram
»declaraverunt Nehardeae, nisi illam molam quae venit
»coram Schemuële, qui ei imposuit pilum in uno
»latere et potuit videre (pilum) ab alio latere. Tunc
»dixit: si id (hujus molae contentum) a foetu aliquo
»oriretur, tunc non tam clarum foret.”

¶ 20.

Formationem quamdam Rabbini describunt, medium *De Sandalo*. quasi tenentem inter monstrum et molam carnosam, quamque *Sandalum* (סְנַדֵּל) vocant. Illa denominatio originem trahit a *Sandalo* quodam pisce marino, qui formam habet Sandalii vel soleae. (*Vid. Buxtorff in voce, p. 1511.* Baal Aruch eum habet *frustum carnis*

7) Molam acupictam descriptam vide p. 44.

uti soleam). Describunt talem *Sandalum* in *Nidda*, (fol. 25 b.) »*Docuerunt Rabbini: Sandalus formam habet piscis marini, in initio infans erat, sed compressus est.* R. Schimeon, filius R. Gamalielis, dixit: »*Sandalus similis est linguae magni bovis* (i. e. omnino compressus sine ulla forma figurae in facie). *Ex nomine nostrorum magistrorum testati sunt: necesse est,* »ut *Sandalus habeat formam faciei.*” Huic sententiae etiam assentit *Schemuel*, alii vero negant. *Sandal*, ajunt, numquam sine infante in lucem editur; nam vulgo in graviditate gemellorum oboritur, et tunc unus infans alterum ita comprimit, ut ille exinde fiat »*planus*” et omni formâ orbatus, et sic oritur *Sandalus* (*Nidda, ib. ib.*) Hoc autem ne fiat, teminae, quae concepit et gravida est, suadent a concubitu se abstinere, vel gossypium in vaginam immittere, ne semen virile uterum intret feminaque de novo fiat gravida. (*Nidda, fol. 45 a. Jevamoth, fol. 12 b., fol. 100 b., Ketuboth, 39 a., Nedarrim, 35 b.*) 8). — *Sandalus* autem si jam efformatus est, eodem tempore ac verus infans in lucem editur, nonnumquam cum fine suo inferiore adhaerens umbilico alterius infantis veri (*Nidda, 26 a.*). Idem fere dicit Ambrosius Paré in libro *de hominis generatione*, quo de molis agit: »nonnumquam et foetui integro ligatae et adhaerentes molae! ”

8) Sapientes vero ab illo consilio abhorrent, dicuntque (*Nidda, fol. 45 a. et alibi*) »coëat uti vulgo fit et ex coelo miserebunt illarum! nam scriptum est: (*Psalm. 116, 6.*) »*Deus conservat Stultos!*”

C A P U T III.

DE GRAVIDITATIS NEGOTIO.

A.

DE PUBERTATE ET STERILITATE.

§ I.

Ex lege Mosaïca , nec non ex mente institutionum Talmudicarum , feminis diversa jura competit pro aetate , quam attigerunt . Haec aetas autem ut magis stabiliretur , a Talmudicis ad pubertatem usque hoc modo divisa est : ad annum XIII^{um} puella vocatur *parva* et *infans* (קְטַנָּה חִנּוֹק .); quando autem nata est annos XII , et exorti sunt pili circa pudenda , vocatur *juvenca* (נִעֲרָה) , hisque pilis nomen dederunt *signum inferius* (סִימֵן הַתְּחִתָּה) : Hoc signum si jam exstabat , et puella nata erat annos XII et dimidium , tunc *pubescens* (בָּגְרָתָה) habebatur . Ab hoc inde tempore , si signa omnia aderant , et praesertim si prolem ediderat , *adulta* (נֶרוֹלָה) simul vocabatur ; — tunc quoque virgo habebatur nubilis ; nempe quum nata fuerit annos XIII . Signo inferiori opponebant signum su-

*De signis
pubertatis*

perins, quod imprimis ex mammis incrementibus petierunt. Hanc mammarum evolutionem tempore pubertatis, accuratissime ita descripserunt Talmudici (*Tract. Nidda, fol. 47 a.*) et quidem primo loco in ipsa Mischna: »*Parabolice locuti sunt sapientes de muliere: ficus immatura (grossulus), ficus maturescens et ficus matura. Grossulus, adhuc est infans; — ficus maturescens, hi sunt dies juventutis ejus; — ficus matura, quando pubescit . . .* Quaenam sunt signa (adultae virginis nubilis)? R. Jose Gailaeus dicit: quando plica oritur infra mammam. R. Akiba dicit: quando mammae inclinaverunt. Ben Azaï dicit: quando corona papillae nigrescit. R. Jose dicit: si quis imponit manum papillae, eaque subsidet et tardat reverti.” Haec doctorum Mischnicorum. In sequente Gemara porro adduntur: »*Dixit Schemuël: non quae vera oritur plica, sed quando manus suas retrahit (virgo), et videtur quasi oriatur plica infra mammam. Schemuël exploravit (illud) in ancilla sua.*” Paullo post haec invenies: »*Docuerunt Rabbini: Ea sunt signa virginis nubilis (pubescentis): R. Eleazar, filius R. Zadokis, dicit: quando mammae incrementunt. R. Jochanan, filius Berokae, dicit: quando pallescere incipit papilla. Quum incipiat pallescere tunc jam est vetula? Sed R. Asche dixit: quando fissurae in papilla veniunt. R. Jose dicit: quando corona durescit. R. Schimeon dicit: Mons veneris (מְגַדֵּל) quando mollescit. Et sic dicebat R. Schimeon, Jochai filius: tria signa dederunt sapientes in femina, deorsum et invicem sursum 1): nempe, si grossulus (est)*

1) *Sigea superiora* non enumerat. Sunt varia signa a mammis deducta.

»sursum, certe nondum produxit pilos duos; (si) *ficus*
 »maturescens (est) sursum, certe produxit duos pilos;
 »si *ficus matura* (est) sursum, certe quod mollescat
 »Kaph (Mons veneris). Quid est Kaph? Dixit R.
 »Hunna: est locus convexus supra illum locum (geni-
 »talia externa); quique eo magis mollescit quo magis
 »increscit."

In universum magnam fidem Rabbini pilis habent ad locum pudendorum exoriundis, vel ad axillas in utroque sexu; et semper loquuntur de ortu duorum pilorum, ut signo pubertatis.

Auctor *libri VI Epidemiarum* (*Hippocrates?*) loquitur de pilorum eruptione tempore pubertatis, et quidem ita: „Aetatem quidem ab aetate distinguere oportet. Dentium eruptiones, capillorum exortus seminis „ejectio, majus aut minus pilorum incrementum.” (*Hippocrat. Opp. F. Sect. IV. p 295*). *Galenus* quoque mammas tempore pubertatis extuberantes pilosque erumpentes memorat 2). Attamen mammarum incrementum est signum adeo notum pubertatis, ut accuratae descriptioni Rabbinorum, naturae omnino congruae, ali-

---

2) »Quum puerilis aetas in adolescentiam transit, quemadmodum ipsissemen et pili in locis genitalibus erumpere incipiunt, perinde et testes subito inerescunt, quemadmodum puellis virginibus mamiae extuberant, una et menses ferri incipiunt. Tunc igitur et vocis mutatio in maribus sit praecipue” cet. (*Galenus in Hipp. Epidem. IV. comm. Sect. IV. K. XVII. B. p. 20.* Cf. *Aristoteles de gen. animal. L. II. c. 3.*) »Mammae autem amplitudinis uteri signa sunt, quae virgines setiam ad matrimonium idoneas esse demonstrant, quas turgentibus evocare consuevit Hippocrates.” (*Galen. comment. III. in Hipp. Libr. II Epidem. K. XVII. A. p. 451*).

quid adjicere non possimus. — Nec minus ratione ducebantur, quum pubertatis initium anno XII° vel XIII° statuerint: — plerumque enim illa valet regula, quo calidius clima, eo citius homines evolvuntur. eoque citius oboritur pubertas 3).

§ 2.

Num parva fieri possit gravida. Ad pubertatis tempus sequens referendus est locus; quo inquiritur, num *parva* gravida possit fieri, nec ne? (*Jevammoth*, fol. 12 b.). »Et uti dixit Rabb a, „*filius Liwaii, est terminus ei* (parvae, quae aetatem „nondum attigit XII annorum). *Ante illud tempus, haud-quaquam gravida fit; intra tempus illud moritur illa,* „*et foetus ejus moritur; post illud tempus illa vivit, et infans ejus vivit.*” Doctores Mischnici quoque parvam parere non posse statuunt (*Jevammoth*, fol. 33 b.). Casum etiam referunt pubertatis valde praecocis, cum

---

3) In *Hispania*, v. c. anno jam XII° matrimonium ineunt pueriae, juvenes aetatis anno XIV°. In insula Java matrimonium ineunt puellae aetate IX annorum; et in China, imo aetate VIII annorum puberes jam sunt (J. P. Frank: *Geneeskundige staatsregeling etc I.* 225. Haller. *Element. Physiol. T. VII. L.* 28). — Galenus de pubertate ita loquitur: »Pueri post annum quartum decimum pubescere incipiunt, qui vero prope hanc aetatem accedunt, sunt: qui duodecimum aut tertium decimum aut quartum decimum etiam annum agunt. Non enim unus omnium certissimus pubertatis est terminus, propter temperamenti caliditatem et frigiditatem. Calidi namque citius, frigidi vero tardius pubescunt.” (Galen. *Comm. III. in Hippocr. Aphorism. K. XVII. B.* p. 63). »Tempus autem pubertatis est a quarto decimo anno ad usque vicesimum quintum.” (Galenus: *Comm. V. in Hippocr. Aphorism. K. XVII. B. p. 792*).

corollariis nonnullis, sequenti modo: (*Nidda*, fol. 45 a.). „*Docuerunt Rabbini: Factum est de Justina, filia Severi, Antonini filii, quae venit coram Rabbi, et dixit ei: Rabbi! semina, quanam aetate nuptias celebrare potest?* *Dixit (Rabbi) ei: quando est filia duodecim annorum et unius diei.* *Dixit (Justina) ei: ego nuptias inivi, quum sex (annos nata) eram, et peri ad septem!* *Vae mihi, de istis tribus annis, quos in domo patris perdidi!* — *Sed quomodo gravida potuisset fieri?* *Didicimus enim:* (*Jevamm.* fol. 12 b., 100 b., *Ketuboth*, 39 a. *Nedarim*, 35 b.): „R. Bibi „dicit ex nomine R. Jochananis: tres foeminae gossypio „utuntur, parva, gravida et lactans: parva, ne gravida „fiat et moriatur; — gravida, ne foetus ejus fiat „Sandalus; — lactans, ne ablactet filium et moriatur. „Et quaenam est parva? Ab annos XI inde et die uno „ad XII annos et unum diem, abhinc minore (aetate) „vel majore (aetate) coëat modo semper: sic dicit R. „Meïr. Et sapientes dicunt⁴⁾: perinde est vel illa vel „haec; coëat modo ut mos est, et ex coelo miserebunt „illarum; sicut scriptum est: „Deus conservat stultos!””

Alius Rabbinus adjungit huic narrationi Justinae, versum *Ezech. XXIII. 20.* „et caro asinorum est eorum caro” et alium versum ex *Psalmis* (c. 144. vs. 5.) „quorum ora falsa loquuntur, et quorum dexter est dexter mendax.” Certe hunc ultimum adjecit versum, quo indicaret se nullomodo huic narratiunculae fidem habere, seque credere, Justinam mendacem fuisse: et non sine jure! *Plinius*⁵⁾ quidem retulit etiam nonnulla, quae

4) Usum gossypii hi non probant, obscoenitatis causâ.

5) »Mandrorum nomen iis (populo cuidam in India viventi

cum hoc casu aliquomodo conveniunt, attamen inter fabulas recensenda, quales ex more et tempore multas narravit.

§ 3.

De virginitate.

Iu lege Mosaïca statutum est: quicunque concubuerit cum virgine, eum oportet talem puellam uxorem ducere. Rabbini hanc ob rem praecipiunt, filiam tres annos natam jam concubitu sacrari, minore tamen aetate, non ita: — ratio est, quia eam virginitate privavit; in puella vero minore aetate quam tres annos, est uti digitus, qui oculo intruditur" (*Nidda*, fol. 44 b. et 45 a.); „nam,” — ita dicunt — „uti oculos lacrymat et iterum lacrymas profert, »(sic) hymen sese regenerat.” Quod attinet illam hymenis membranae regenerationem, recentiore tempore nonnulli auctores contenderunt, hymen regenerari post diuturnam abstinentiam⁶⁾: — quod cum veritate non convenit; si autem hymen pro parte modo suisset destructum, tunc forsitan iterum conerescere posset et cicatricem efficere. (Vid. Schmalz, in Siebenhaars *Encyklopädisch Handbuch der gerichtlichen Arzneikunde*, Leipzig 1833. I. p. 728.).

Ut constaret, num virginitas sit illaesa, nec ne, — Talmudici sequens suadent experimentum capiendum: (Je-

---

»annos quadragenos non excedenti) dederunt C l i t a r c h u s et M e n g a s t h e n e s , trecentosque eorum vicos annumerant. Feminae »septimo aetatis anno parere, senectum quadragesimo anno accedere” — et porto: »In Calingis, ejusdem Indiae gente, quinquevigesimae concipere feminas.”

6) Morgagni: *Resp. med. legal. de virginitate in: opusc. miscell. Venet.* 1763. I. p. 3. Mursinna, *Von die Krankh. der Schwangeren* I. p. 49. Cappel, *Med Beobacht.* I. obs 53. Buffon, *Hist. natural.* II. p. 94.

vammoth, fot. 60 b.): „*Dixit Rab Kahana, pone eas in dolio vinario; si jam viro fuerit aggressa, odore ejus fragrat, si virgo sit, odore ejus non fragrat.*” Sic in *Ketuboth* (fol. 10 b.) casus narratur, quo illud experimentum revera captum est in quamdam mulierem, cuius maritus fuit conquestus, uxorem suam virginem non amplius fuisse quum eam duxerit: illa tunc non fragraverat et virgo erat declarata. Experimentum illud in multis cum eo convenit, quod Hippocrates (?) in *Aphorismis suis* (*Sect. V. No. 59.*) tradit: „*Mulier si in ventre non concipiat, velis autem scire an conceputa sit, vestibus circumiectam subter suffito, et si quidem praecedere tibi videatur odor per corpus ad nares et ad os scito: hanc non propter se ipsam infoecundam esse.*” Galenus (*Comment. V. in Hipp. Aphorism. K. XVII. B. p. 867 sq.*) experimento illi adsentit: sed quis est, qui hodie illud experimentum non habeat absurdum?

§ 4.

Uti multi populi orientales, sic et Hebraei omni tempore magni aestimabant multitudinem infantum. Cujus *tis signis*. fidem faciunt ea quae statuit quidam Rabbinus (*Nedarim, fol. 66 b.*): „*Quatuor uti mortui aestimantur: pauper, leprosus, coecus, et qui liberos non habet.*” Sterilitas profecto causa divortii saepe fuit, et femina sterilis ab omnibus vituperabatur. Signa sterilitatis mulieribus nobis tradiderunt Talmudici loco sequente 7): (*Je-*

---

7) Eodem loco signa impotentiae virilis traduntur: „*Docuerunt Rabbini: quis est Eunuchus solis (h. e. qui jam ex utero matris eunuchus est; qui nunquam vidi solis lucem, nisi*

vammoth, fol. 80 b.). »*Et quaenam est sterilis* (אילונית) ? »*Quaecumque annos XX est nata, et nondum produxit duos pilos, et licet produixerit postea, est sterilis omni sensu.* Et ea sunt signa ejus: *quaecumque non habet mammas et cui coitus est dolorificus* (s. a. quae durante coitu voluptatem non percipit). R. Schimeon ben Gamaliel dicit: *quaecunque non habet declivitates abdominis uti seminae* (solent. Cujus mons veneris non adeo prominet ac aliarum seminarum, Raschi.) R. Schimeon ben Eliézer dicit: *quaecumque vocem habet amplam, neque agnoscitur utrum sit mulier an vir!* Catalogus haec signorum sterilitatis valde est incompleta; sed quae narrantur, omnino tamen veritate nituntur, uti comparatio cum scientia hodierna facile probat 8).

Eunuchus; cf. de significat. hujus vocis Buxtorff l. c. pag. 1554)? *Quicunque XX annos natus est, et non produxit duos pilos, et etiamsi produixerit eos postea, est tamen Eunuchus omni sensu.* Et ea sunt ejus signa: *quicunque non habet barbam, cujus pili sunt graciles et caro est glabra.* R. Schimeon ben Gamaliel dicit ex nomine R. Jehudae filii Jaïris: *cujuscunque aquae (urinae) spumam non producunt;* — et nonnulli dicunt: *quicunque mingit et non facit curvam;* — et nonnulli dicunt: *cujuscunque semen nimis clarum (tenue) est,* (s. a. quod nimis cito ejaculatur); — et nonnulli dicunt: *quisque cujus urina non acescit.* — Alii dicunt: *quicunque se tempore phymali lavat et ejus caro vaporem ascendere non facit.* R. Schimeon ben Eleazar dicit; *cuicunque vox tenuis est, neque agnoscitur utrum sit vir an foemina?*

3) Tempore quidem seniori Aëtius (*Tetrabibl. IV. c. XXVI.*) de femina sterili ita loquitur: ... »foecunda enim mulier habere debet proceritatem corporis moderatam, lumbos et superiorem ventrem latos, nates eminentes, pectus angustum, mammas amplas; tales enim mulieres foecundae, his autem oppositae

Ad causas impotentiae muliebris ab auctoribus quoque referuntur haemorrhagiae uteri post coitum: hique auctores cum Talmudicis conveniunt, qui nempe ejusmodi casus tradunt in *Nidda*, fol. 65 b. et 66 a. Dicunt ibi: *femina*, quae post quemlibet coitum sanguinem viderit ex genitalibus fluentem, dimittenda est; tali mulieri tamen licet de novo matrimoniam inire, et quidem ter; sed si in tertio matrimonio idem accidat, iterum nubere illi non licet. Rationem, qua *feminae* novum matrimonium ter concedant Rabbini, hisce verbis exponunt: »*potest etiam in culpa viri esse; omnia enim membra virilia non sunt aequalia* (שאין כל האצבעות שוות), *nec omnes vires eaedem!*” Dein casus sequentes narrantur: »*Venit aliquando coram Rabbi *femina*, (quae post coitum sanguinem viderat): dixit Rabbi Abdano: injice ei terrorem; injecit ei terrorem, et diffuxit ab ea frustum sanguinis; tunc dixit Rabbi: sanabilis est.* — *Alia (semina) venit coram Schemuële; dixit ille R. Dimio, Josephi filio: perterre eam subito; fecit ille et nihil ab ea abiit; tunc dixit Schemuel: illa impletur sanguine, et dispergit sanguinem et quaecumque post coitum impletur sanguine et (sanguinem) dispergit, insanabilis est.*”

Denique hoc loco memoranda sunt remedia quaedam a Talmudicis contra sterilitatem laudata, quaeque in Talmude nomine veniunt *poculi sterilium*. Legimus enim in tractatu *Sabbath* (fol. 110 a.) sequentia: »*Quid*

*Poculum
sterilium.*

»*steriliiores sunt.*” (Ib. C. L. I.). »*Est autem talis mulier omnino virilis, coloris fusi, corporis probe compacti, nervis robustis, venosa, lumbos et nates ampliores habens, pectore ac humeris latioribus, mammis solidis, voce gravi, fortior item ac hirsutior: talis enim aut omnino non, aut modice purgatur.*”

»est poculum sterilium? *Dixit R. Jochanan: Abi et
sume pondus unius Zuz gummi Alexandrini, et sume
pondus unius Zuz Aluminis, et sume pondus unius
Zuz Croci hortensis, et tere haec tria inter se pro
femina fluenti; bibat tria haec, et non fiet sterilis.*
 Adjungantur quoque haec remedia, quae ad classem medica-
 mentorum menses pellentium pertinent, ad numerum magnum
 remediorum, quae nostra etiam aetate contra sterilita-
 tem laudari solent. De illorum autem utilitate dubitare
 licebit; in primis si causae sint tales, quales etiam a
 Rabbinis traduntur, nempe corporis muliebris constitutio
 peculiaris.

§ 5.

*Cosmetica
nonnulla
Rabbinica.*

Hoc loco tradere libet duo praecepta cosmetica Rab-
 binorum, magis vero curiositatis causa, quam momenti
 cuiusdam historico-medici. Hoc quoque respectu po-
 puli et aetates non differunt! Legimus in *Ketuboth*,
 (fol. 59 b.): »qui vult filiam suam albidaam reddere,
 det ei edendas aviculas juniores, et bibendum lac,
 prope terminum ejus.” Alia occurunt in tractatu *Sab-
 bath* (fol. 80 b.): »Dixit R. Jehuda ex nomine
 Rabi: filiae Jisraëliticae, quae ad terminum pervene-
 runt, sed nondum aetatem attigerunt (produxerunt
 enim ante tempus vulgare duos pilos. Quid de illis fit?),
 filias pauperum illiniverunt cum calce, filias divitum
 illiniverunt cum farina optima, filias regum illiniunt
 cum oleo Myrrhae! Quid est oleum Myrrhae? Rab.
 Hunna Bar Chija dixit: Stacte (Balsamum). R Je-
 remiah, filius Abbii dixit: oleum olivarum
 (bonum est), quod nondum ad tertiam partem maturi-

»tatis venit (oleum ex olivis immaturis). R. Jehuda
 »ndixit: *Oleum omphacinum est oleum olivarum,*
 »quod nondum tertiam partem maturitatis attigit. Et
 »quam ob rem illiniunt cum illo? Quia solvit pilos,
 »et carnem reddit mollem. Rab Bibi filiam habuit,
 »illinivit eam membratim et lucrum fecit ab ea CCCC Zuz.
 »Habitabat in vicinitate sua peregrinus quidam, cui filia
 »erat: ille eam una vice illinivit (totum corpus) et
 »mortua est. *Dixit* (peregrinus): R. Bibi necavit meam
 »filiam. Rab Nachman dixit: R. Bibi, qui
 »spirituosos (potus) bibit (quibus pili augentur, Raschi)
 »illius filia est illinienda (ut solverentur pili cutisque
 »fieret glabra): nos autem qui non bibimus spirituosos
 »(potus), nostrae filiae non sunt illiniendae." Nonne
 his verbis probari quodammodo videtur nexus, qui exstat
 inter abusum spirituosorum potulentorum et cosmeticorum
 latissimum usum et universalem applicationem?

B.

DE MENSTRUATIONE.

§ 6.

Praeeunte M o s e , Talmudici ingentem numerum
 subtilissimorum praeceptorum dederunt quod ad feminam
 »menstruam et fluentem." Sed uti facile intelligitur,
 longe maximus numerus harum institutionum ad Religio-
 nem pertinet, et pauca modo strictiore sensu ad nostrum
 argumentum referri possunt.

*De aetate
qua men-
struatio
prodit.*

Incipiente pubertate, oboriuntur menses, aetatis nempe anno XIII° et unius diei (*Nidda, fol. 5 a.*); cuius rei vero multae exstant exceptiones. Feminae, quarum tempore fixo menstrua fluunt, vocantur *consuetae* (נִתְעָן); et ipsi menses *consuetudo* (נִתְעָן). Memorantur vero casus nonnulli infantum, qui mox post partum haemorrhagiam e genitalibus habuerunt: — sunt Talmudistae nonnulli, qui causam hujus phænomeni in compressione quaerant, quam infantes subierant transientes per uterus (pelvum) angustum; alii autem talem causam posse extare non credunt, dicuntque »non esse in utero contusiones membrorum (*Chulin, 51 a.*);“ sed haemorrhagiam e genitalibus, quae infantibus mox post partum accidit, sponte exoriri (*Ib. ib.*). Tales casus narrantur in Tractatu *Nidda*, (fol. 32 a.): »Dixit R. Jose: factum est in Ein Bul, quod (infans) lavari debebat ante matrem;“ infans enim ob illam haemorrhagiam pollitus erat, et lavandus ut iterum mundus fieret. Similem casum narrant Rabbini obvenisse τῷ Rabbi in Beth Schearim; et R. Joseph casum talem refert, qui contigit Pumbedithae I.).

---

1) Nostris temporibus certe non desiderantur observationes, quibus non quidem mox post partum, sed primo tamen jam anno menses prodierunt. Sic Doct. Wilde (*Gemeinsame deutsche Zeitschrift von Busch, Mende und Ritgen. Bd. VI. p. 431*) narrat de puella quadam 2½ annos nata, cui pili jam erupti fuerunt circa pudenda, et menses regulariter prodierunt; et asserit idem auctor, se in puella novem mensium haemorrhagiam sponteam ex genitalibus observasse, quae tamen sponte iterum desiit. Et vir Doct. Schmalz (*in Siebenhaar's Encyklopädie der Gerichtlichen Arzneikunde. Bd. I. p. 600*) dicit: »Mädchen bei denen die Menstruation, im ersten oder in einem nächstfolgenden Lebensjahre erschien, sind nicht selten.“

§ 7.

Omnis feminæ menses non habent, suntque periodi *De feminis, quorum menses non fluunt.*
 in quibus mulieres eorum sunt immunes. Hae periodi ita a Talmudicis in Mischnah describuntur, (*Nidda, fol. 7 a. b.*): »R. Eliëzer dicit: quatuor feminis sufficit hora 2), virgini, gravidae, lactanti et vetulae. »Dixit R. Jehoschuah: ego non audivi nisi virginem, sed tamen decisio est secundum R. Eliezarem. Quaenam est virgo? Quaecumque nondum vedit sanguinem 1), licet sit nupta; 1) Menstrualem.

---

2) דִּיר שָׁעַת = *Sufficit ei hora*. Ut intelligantur ea quae sequuntur, pauca hoc loco debemus adnotare. Novimus, secundum legem Mosaicam quamecumque mulierem menstruam per septem dies esse pollutam, omniaque quae attingat esse immunda. Dissensio exstat (*Nidda, fol. 1 a. seqq.*) inter scholas Schammaï et Hillelis, de tempore, a quo femina primo iterum menses percipiens polluta sit, et res quas attigerit immunda sint. Posuerunt asseclae Hillelis, feminam, quae primo sanguinem videt, non nullos dies debere retro-computare, ad suam pollutionem, ex quibus diebus omnia sunt polluta quae attigerit. Contendunt vero discipuli Schammaï sufficere, si modo numeret ab isto inde tempore, quo primum iterum menses viderit; quod verbis יְמִין שָׁעַת = *sufficit iis hora* exprimunt. Rabbini tamen ab utraque schola dissentient, statuuntque, omnes quascunque feminas retro computare debere horas XXIV a tempore inde, quo primo percepunt menses. Eo loco R. Eliezar excipit quatuor feminas de quibus in textu dixi, quia iis vulgo menses deficere solent. Talibus enim feminis satis est perceptio mensium, et numerent illae, modo ab illo tempore inde quo viderint menses iterum fluentes.

»gravida 2): ex eo tempore, quo foetus
 »ejus se manifestat. Lactans 3): donec
 »ablactaverit filium suum. Si nutrici tra-
 »diderit filium suum, ablactavit eum vel
 »hic mortuus est; — R. Meir dicit: fit
 »polluta de tempore in tempus 4), et
 »sapientes dicunt: sufficite ei hora. Quae-
 »nam est vetula? Cuicunque transie-
 »runt senectuti suae proxime tria tem-
 »pora 5).”

2) Quando ei de-
ficiant menses.

3) Quamdiu men-
sibus caret?

4) XXIV horas.
Cf. annotationem.

5) Si tribus inse-
quentibus vicibus
menses non adfue-
runt.

In hac Mischna inter feminas quae menstruatione careant, numerantur quoque gravidae, et menses quidem deficiunt *ex eo tempore, quo foetus ejus se manifestat.* Videbimus infra, — quando de conceptione et graviditate acturi sumus, — Rabbinos statuisse, mense quarto graviditatis foetum se manifestare. Volunt ergo Rabbini, in feminis gravidis non raro ad quartum graviditatis mensem continuare menstruationem: quum autem observarent mulieres, quibus supra illud tempus menses fluxerunt, praeceptum illud statuerunt: feminis gravidis, quum vulgo post quartum mensem graviditatis menstruatione careant, sufficere ab illo tempore dies impuritatis numerare quod viderint menses; sed si superveniant feminae tali menses ante mensem quartum, tunc debet retrocomputare XXIV horas. Licet haec non dicant verbis adeo dilucidis, tamen ad statuendum illud praeceptum ducti videntur Talmudici, quoniam ante mensem quartum, graviditas (ex illorum sententia) non sine omni dubio dignosci poterat, et menstruatione tunc procedente, femina poterat errare sicque non gravidam se credere sine jure. Sed si menses subito superveniunt feminae gravidae quarto mense, tunc rarius est casus et sufficit ei hora. Hippoera-

tes 3), auctor libri *de natura pueri* 4) et Galenus 5) eodem modo loquuntur. Hippocrates, cui Aëtius 6) et omnes recentiores assentient, statuit, post conceptionem feminae menses mox cessare, cessationemque mensium signum esse conceptionis. Neque vero iis minus quam Talmudicis nota fuit fallacitas illius signi. Hippocrates 7) et Galenus illud quidem observaverunt, tempus tamen non definiunt; auctor libri *de natura pueri* primo modo mense, dum Aristoteles inquit: (*Hist. Animal. Edit. Schneideri Liber. VII. c. 3.*). „Postquam conceperint aliquae, ad certum usque tempus purgantur, conceptis foemellis cum diutissime diebus tricenisis, ad quadragenos autem in masculis.” Scimus et nos feminis gravidis vulgo deficere menses, altamen aliquando feminas per totam graviditatem regulariter fluere. Imo aliquando obveniunt feminae, quae non alio tempore habent menstrua, quam in graviditate, et tum solum

3) »Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrores, neque febre superveniente, cibi autem fastidia ipsi accident, si hanc in utero gerere putato.” Hipp. *Aphorism. Sect. V. No. 61. Ed. Paris. Bruxelles 1833.*

4) »Neque enim menses prodeunt mulieri, quae praegnans est, nisi puer sanus futurus sit, praeterquam quibusdam perpusillum primo mense.” Hipp. *Opp. Ed. cit.*

5) »Quum autem mulier peperit, menstrua non valde prodeunt, quoibusdam tamen excepta pauca.” (Galen. *Comment. III. in Hipp. Epidem. Lib. II. K. XVII. A. p. 456.*).

6) »Et menses consueto tempore non apparuerunt” (*Tetrabibl. IV. Sermo IV. Cap. VIII: quomodo cognoscantur quae conceperunt*).

7) »Si mulieri in utero gerenti purgationes prodeant, foetum vsanum esse impossibile.” (Hipp. *Aphorism. Sect. V. No. 60. Ed. cit.*).

regulariter illa fluunt. (Beyerle in Stein: *Annalen der Geburtshülfe.* III. St. p. 166. Busch und Moser: l. c. IV. p. 351.).

Feminis lactantibus menses non esse quamdiu ipsae infantem lactent, sine dubio ex eadem *Mischnah* patet. Neque hoc phaenomenon ignotum fuit omnibus veteribus; quippe Aristoteles⁸⁾ id jam observavit: sed neque ille, neque (quantum scio) alter ex priscis de redeuntibus mensibus mentionem facit, quando femina ipsa non lactat, vel quando infans morte fuit abreptus. Dissentiantur inter se Rabbini, num talis foemina constitutat exceptionem regulae vulgaris, nec ne? Statuit enim R. Meir: „fit polluta de tempus in tempus,” ergo terminum assumit, qui ex mente sapientium competit feminis regulariter menstruis; et sapientes illam R. Meiri opinionem videntur assumisse et statuisse non semper tali mulieri menses mox iterum supervenire; igitur ei sufficere suam horam. Rationem, quā feminis lactantibus menses non fluunt, Rabbini secundum Aristotelis sententiam aliquomodo explicant, quum dicant (*Nidda*, fol. 9 a.). »*Sanguis fit turbidus, producitque lac.*“ Menses vero et lac *ejusdem esse naturae*, — quae est sententia Aristotelis, — non statuunt. Insuper monendum, in Talmude tempus lactationis extensum esse ad duos annos; infans autem qui ultra illud tempus sugit, est tanquam horrendum quid sugat (*Ketuboth*, 60 a.).

---

8) »Exeunte lacte haud fere eveniunt purgationes. Nam sane quae lactant, factum est ut purgentur. Omnino natura ita fert ne humor ille locis pluribus simul erumpat: velut iis, quae fluxus sanguineos patiuntur, deteriores superveniunt purgationes. (Arist. *Hist. Animal.* VII. c. 10.).

Quae sequuntur, vetulas nonnumquam habere catamenia, naturae quoque respondent: sic Aëtius et Paulus Aegineta dicunt, rarissimis in casibus feminis ad annum sexagesimum usque menses fluere. Recentiore aetate tales casus plures innotuerunt; Kahleis (Meckel's *Deutsch Archiv, f. d. Physiolog.* 1823. *Bd. VIII.*) narrat de femina quadam, cui menses desierunt aetate annorum XLIV, redierunt autem annum agenti LXXIV^{um}, et quidem plane regulariter; etiam refertur in Hufeland's *Journal* (1829. *Bd. II. 85.*), casus feminæ, quae ab anno aetatis XIII° inde, menses habuit fluentes, et in aetate annorum LXI, adhuc regulariter continuantes: 'et tales multi alii casus leguntur.'

§ 8.

Symptomata instantium mensium a Talmudicis ita descripta sunt (*Nidda, fol. 63 a. in Mischna*): »*Et ea sunt (symptomata) consuetarum (quando menses instant): (femina) oscitat, sternutat, dolet ei umbilicus et declivitates ventris suae (genitalia: R a s c h i), et sanguis fluit, et species horripilationum eam corripit, et sic porro; et cuicumque haec ter (iterata vice eodemque mensis die) acciderunt, illa est consueta (habetur femina quae menses habet regulares).*» Iis signis adduntur in Gemara hujus Mischnæ: »*Caput eius est grave, lassitudo (gravitas) membrorum, tremet et oscitat.*» 9).

9) Aëtius (*Tetrabiblion IV, Sermo IV, cap V*) inter notas instantis in virgine menstruationis recenset mammarum pruritum, lumborum, pectoris et capitis dolorem, bilis aut pituitae vomitum. Quantum tamen differunt haec verba ab iis, quae

De sanguinis menstruatis indole.

De sanguine ipso menstruali sequentia traduntur (*Nidda*, fol. 19 a. in *Mischna*): „*Quinque sanguinis species immundae sunt in femina: ruber* (sanguis) „*niger, cornu croci* (alii: splendori croci similis) „*et aquarum terrae adinstar, et (uti) vinum mixtum* (cum aqua). *Schola Schammaïi dicit:* „*etiam uti aquae Foeni graeci et uti aquae carnis astae; et schola Hillelis puros* (illos colores) *pronunciat. Viridis* (si sit sanguis), *Akabia, filius Mehal-* „*lelis, impurum eum declarat, et sapientes purum* „*declarant. Quisnam* (sanguis) *est ruber?* (qui est) „*uti sanguis vulneris,* 10); (quisnam est) *niger?* (qui est) „*atramenti adinstar; profundius* (coloratus) *quam hoc impurus est, levius coloratus purus. Splendor croci,* „*ut purissimum quod in eo est, et ut aqua terrestris ex valle Betkerem, si eum fluere faciunt* (ut) *aquam; et uti mixtum: duae partes aquae et una pars vini, vini nempe Scheroni.*” In Gemara vero sequente niger sanguis, sanguinis species *peculiaris* non habetur; nam R. Chanina peritissimus inter Talmudicos dijudicandarum sanguinis specierum, eum nonnisi *sanguinem rubrum decoloratum* declarat. Ceterum controversiae inter scho-*las Schammaïi et Hillelis*, in ipsa Gemara latius

Talmudici dederunt, quibusque nos vix nonnulla haberemus addenda, quippe quae evidenter propriis observationibus sunt stabilita, naturaeque omnino congrua.

10) »Per idem tempus foemellis quoque mamillae intumescunt, et quae appellant menstrua erumpunt. Ei sunt sanguis quasi »recens caesi animalis.» Aristoteles *Hist. animal.* VII. 1. Sic et Schemuel in Gemara (fol. 19 b.) hujus Mischnae; dicit enim R. Jehuda ex nomine ejus: »quomodo uti sanguis vulneris?» »Uti sanguis bovis mactati.»

exponuntur, earumque conclusio haec est: „Omnes sanguinis colores, qui quinque colores supra recensitos, plane aemulant, vel qui adhuc profundiores sunt, ii sunt impuri: sanguinem menstrualem verum sistunt; si e contra laetius sunt colorati, puri sunt.” Inquirunt porro Rabbini magnis verborum ambagibus in ipsos colores, et in modum, quo isti dijudicentur; nil tamen de naturâ ipsius sanguinis proferunt 11). Non soli autem Talmudistae, sed etiam Medici praeclari aliarum gentium sanguini menstruali varios tribuerunt colores; quorum tamen plures nostra aetate potius habentur effectus eujusdam affectionis membranae mucosae; ita ut id quod veteres sanguinem vocaverunt, saepe nihil aliud sit quam mucus morbosus vaginae. Ita v. c. agitur in operibus Hippocraticis de mensibus decoloribus 12), biliosis, nigris 13), de mensibus pituitosis et pelliculosis 14); — et Galenus quoque menses decolores memorat 15).

11) Qui cupidus est cognoscendi modum pusillum, quo sanguinem investigaverint, ad dijudicandum num revera esset sanguis menstruus, adeat Maimon.: *Hilchoth Jssure Biah, C. V. Halachah.* 6-13.

12) »Mulieres menses decolores neque secundum eadem (tempus et modum) semper prodeuentes, purgatione opus esse significant.” Hipp. *Aph S. V. No. 36*

13) »At si mulier sit corpore male affecto et menses biliosi decurrent, et hoc facile dignoscitur. Admodum nigri sunt, interdum vero splendidi, parcissimique feruntur et citissime concrescunt.” Hipp. *opp omn. Ed. cit. Sect. V. de morb. mul.* p. 157.

14) »Pelliculosi enim ei (menses pituitosi) apparent, et velut aranearum telae distenti, aliquantumque subalbicant.” *Ibid.* p. 158.

15) »Neque enim propter pituitosum humorem solum, sed

Aëtiüs quidem loquitur de colore albo et obscuro fluxus muliebris; eum tamen fluxum corruptum habet, cum mensibus non convenientem, (*Tetrabiblion IV. Sermo IV. cap. 65.*).

§ 9.

Quomodo sanguis menstruus dignoscatur. Si macula sanguinis reperiatur in linteaminibus aliquujus mulieris, dubiumque sit num sanguis sit menstruus nec ne, tunc sequentem indagandi methodum laudant:

(*Nidda, fol. 61 b. in Mischna*): „*Septem signa transferuntur supra maculam: saliva jejuna et aqua fabarum contusarum* (נִירֵיכָן מְשׁוּבָּחַ) *aqua hordei?*) *et urina et nitrum* (Alexandrinum, *Gemara*) *et sapo et Camonia* (קָמֹנָה), *et Aschlag* (אַשְׁלָג); *et oportet con/ricare eos* „(supra maculam) ter; sed si transducantur septem „signa uti unum (omnia inter se commixta) nihil fecit,”

Differentia inter sanguinem menstruum et sanguinem virginitatis. — non juvat, non detegent quod volunt. Distinguunt porro inter sanguinem quem semina vidi post primum coitum, — *sanguis virginitatis* qui dicitur, — et sanguinem menstruum; et quidem ita: (*Nidda, fol. 65 b.*):

„R. Meir dicit: *adspectus sanguinum variant inter se: quomodo? sanguis menstruus ruber est, sanguis virginitatis non est ruber; sanguis menstruus spumosus est, sanguis virginitatis non est spumosus; sanguis menstruus venit ex utero, sanguis virginitatis venit ex lateribus (vaginae).* Dixit R. Jochanan: (haec) sunt verba R. Meiri; sed sapientes dicunt: omnes adspectus sanguinis sunt iidem 16).”

“etiam propter melancholicum et biliosum decolores fiunt menses.” Galen. *Comm. V. in Hipp. Aphorism. K. XVII. B. p. 826.*

16) Ilorum omnium iterum causa est religiosa, quia illiesa

De amenor-
rhoea, cet.

Narrant (*Ketuboth*, fol. 10 b.) de femina quadam, ad familiam pertinente cui nec menses nec sanguis virginitatis esse solebant. Nomen hujus familiae erat Dorketi. Dicunt menses ubiores foecunditatis esse signum, quam sententiam ita protulerunt (*Nidda*, fol. 64 b.): „*Feminae durante sua virginitate sunt uti vites: est vitis cuius vinum est rubrum, et reperitur vitis cuius vinum est nigrum; et est vitis cuius vinum est multiplex, et vitis est cuius vinum est parum.* „R. Jehuda dixit, cuicumque viti est vinum, et cui non est vinum, (illa) est Dorketi.” In Gemara hujus Mischnae sequentia obveniunt: „*Didicimus, — nomen illius familiae fuisse — Ketieh. Docuit Rabbi Chija: sicuti fermentum pulchrum est massae, sic sanquines (menses) pulchri sunt feminae, cuius sanguines multi sunt, erunt filii multi (Nidda, fol. 8 b., Ketub. 10 b.) 17.*”

Rabbini quoque recte statuerunt, menses supprimi animi pathematibus deprimentibus, praecipue terrore (*Nidda*, fol. 9 a.). Casum porro memoriae trididerunt Talmudici, quo probent calamitatibus atque

virginitas quam maxime iis cordi erat. Cf. v. g. *Denteron. C. XXII. v. 13 sqq.*

17) Hisce contrarium quid posuit auctor libri: *de his quae uterum non gerunt* (Hipp. Opp. F. Sect. V. p. 244) dicens: »Et si quidem natura copiosos menses mulier demittit, infoecunda redditur.” Galenus vero (*Comment. V. in Hipp. Aphor. K. XVII. B. p. 363.*) atque Aëtius, *Tetrabibl. IV. Sermo IV. C. LI.*) cum Rabbinis convenient: — et recentiore tempore Cl. J. P. Frank statuit, in Britannia feminas, quae copiosa et regula-ria habent menstrua, multam gignere prolem. (*Geneeskundige staats-regeling etc. Dl. I. p. 306.*)

inopia permagnam vim in totum organismum exerceri: occurrit nempe narratiuncula in Tractatu *Ketuboth* (fol. 10 b.) : „*Homo quidam venit ad Rabbi, dixit ei: Rabbi! concubui et non inveni sanguinem; dixit illa* „(uxor hujus viri): *Rabbi virgo eram! Sed tempore fuit calamitatis; vidit Rabbi faciem eorum nigram; curavit eos, et introduxit eos in balneum, et dedit iis edendum atque bibendum, et duxit eos in cubiculum. Coivit maritus, et invenit sanguinem!*”

C.

DE CONCEPTIONE ET GRAVIDITATE.

§ 10.

De concep- Ut coitus sit foecundus, varia requiruntur, quorumque etiam in Talmude hic et illic fit mentio. Sic quidem contendunt doctores in *Jevammoth*, fol. 55 b., immissionem penis requiri ut foecundus sit coitus; nihilominus tamen non negant, ejaculationem seminis locum habere et conceptionem exinde sequi posse, sine immissione perfecta penis, nempe „immissione solius glandis,” נשיקת העטרה (osculatio coronae). — *Ib. ib.*) Ad seminis ejaculationem „erectio penis” requiritur (*Ib. ib.*); quae tamen erectio sine voluntate atque conscientia obtinere nequit 1). Coitus foecundus non est, nisi simul adsit voluptatis

1) *Jevammoth*, fol. 53 b. »*Et Rabba enim dixit: in stuprando non est vis, quia nulla erectio est absque voluntate, nisi in somno*“ Cf. *Nidda*, 43 a.

sympathia totius corporis; nam **Schemuel** dixit (*in Nidda*, 43 a.): „*Omnis concubitus seminis, quem totum corpus ejus non sentit, non polluit. Quaenam est ratio? „Concubitum seminis” lex vocat talem, qualis foecundare potest,*” et cum aliis coitus foecundare nequit, ergo tali non polluitur. Eodem loco **Schemuel** dicit: *quicumque concubitus seminis non ejaculat uti sagitta, (is coitus) non est foecundus: Nec femina grava sit, si cum stante viro coiverit.* (*Sanhedrin*, fol. 37 b.). 2).

Non magis comprobavit experientia sententiam Rabbinorum qui prohibeant (*in Jevammoth*, fol. 34 a. et passim aliis locis multis) „*nullam feminam gravidam fieri aggressu primo.*” Vulgo quidem primus coitus cum virgine intacta, et praecipue si stuprum locum habuit, non est foecundus; posse tamen contrarium quoque observari, veritati non est absonum 3). Varias in partes

2) Horum plurima, nempe necessitatem sensationis voluptatis, — fortis ejaculationis, — et alias positurae quam stantis, — hodierna melior experientia ut erronea refutavit. Vid. Schmalz, in Siebenhaar. I. c. Th. I, p. 124. Inter veteres, Galenus etiam statuit, erectionem necessariam esse ut semen ejaculetur. Ita enim dixit: »Non enim solius coitus causa pudendum exacte tensum esse est utile, sed quo meatu diducto ac directo semen quam longissime ejaculetur. Qui meatus nisi recta ferretur, sed aut obliquus esset, aut alicubi in se consideret, ibi tunc semen haereret.” Galen. de usu part. corp. human. Lib. XV. K. IV p. 221. Nunc etiam novimus, hijpospadiaeos, eosque qui infra et post glandem habent aperturam penis, attamen posse interdum gravidare.

3) Cum Rabbinis convenient Meijer (Haller: *Vorles. über die gerichtlichen Arzneiwiss.* Te Band. S. 305.) aliique. — Cll. Henke (Lehrbuch etc. 137) Sebastian (Element. physiol. spec. Ed.

simul sententiae Rabbinorum abierunt, quum disputarent de quaestione, quonam tempore femina facillime concipiat? (*Cf. Sotah, fol. 27 a. Nidda, fol. 31 b.*). Dicunt nonnulli, „nullam feminam gravidam fieri nisi instantibus mensibus;” alii e contrario statuunt: „nullam feminam gravidam fieri, nisi lavationi suae proxima sit,” i. e. cessantibus mensibus⁴⁾). Tradunt, concep-

---

alt. p. 302) et praecipue *Heim*, contendunt, cum multis aliis, unicum coitum saepe sufficere ut fiat conceptio.

4) Auctor libri *de genitura* posteriori sententiae adsentit. »Quare, inquit, »si illo sanguine (menstruo) vacuata mulier fuerit concipit, si vero is redundantur minime. ... Hae nempe post menstruam purgationem ob iun dictas, utero concipiunt.” (*Hipp. opp. F. Sect. III. p. 12*). *Galenus* vero dubius haeres. »ita que conceptio fit potissimum sedatis nuper menstruis, ut maxime uteri genituram concipient.” (*Gal. Comm. III. in Hipp. Epidem. Lib. II. K. XVII. A. p. 443*). E contrario dicit in libro *de uteri dissectione* (*K. II. pag. 903*). »Vasorum uteri . . . oscula, quum foemina conceptura est aperiuntur, hoc autem conceptio-nis tempus est: vel incipientibus vel cessantibus menstruis.” — *Aristoteles* opinatur »plerisque post mensium fluxum, concipere, nonnullas vero fluentibus adhuc menstruis” (*Hist. animal. Lib. VII. C. II*). *Moschion* (*cap. 24.*) quoque credit, tempus concipiendi esse idoneum, absoluta menstruationis periodo. Recentiores fere omnes credunt, feminam omnium facillime concipere mox *post menstruationem*. Neque id mirum videri potest cogitantibus, recentissimas indagationes viri *C. Bischoff*, doct. *Negrer*, aliorumque docuisse, ovula in folliculis Graafianis quamdam maturitatem periodicam subire, ad quam acquirendam vis seminis virilis minime requiritur: illa ovula matura in muliere humana durante menstruatione et in brutis durante aestu venereo, ab ovaris solvuntur atque expelluntur: — si hoc tempore coitum exerceant animalia, vi, quam semen virile in hoc ovum solutum et expulsum exercet, foecundantur, et tunc concipi-

tionem posse fieri statim post coitum, imo secundo adhuc tertiove die post eum; tunc si non conceperit semina, semen corruptitur atque ejicitur. — *Sabbath* 86 a. — 5).

§ 11.

Conveniunt Talmudici cum omnibus Medicis veteribus, nonnullisque recentioribus, in potestate hominis esse ut ad libitum mares vel foeminas procreent; — in modis tamen quibus fiat, est differentia. Sic Rabbini rogant in Tractatu *Nidda* (*fol. 31 a. b.*): „*Et estne in potestate hominis quod multos habeat filios? Sed quia morantur supra abdomen,* (quia retardant seminis ejaculationem, ut „uxor prius ejaculet) *erunt infantes mares.* Dicit Rabb a „(*Eirchin, fol. 8 a.*): „*qui vult facere omnes suos liberos masculos, coëat et repetat coitum;* — et alibi: (*Nidda, fol. 28 a. 31 a. Berachoth, fol. 60 a.*): *Dixit R. Jitschak: si mulier prius ejaculaverit semen, tunc pariet marem; vir si prius ejaculaverit semen, pariet puellam!*” Auctor libri de *superfoetatione* suadet: testiculum dextrum obligare si feminam, sinistrum si

Num prolibitu mas vel puerella possit procreari.

piunt feminae. Quibus factis nitens Cl. Bischoff credit, conceptionem nonnisi durantibus mensibus vel statim post eos locum habere posse. — Vid. Bischoff, *l. c. p. 35. sq. et p. 553.* et praesertim ejusdem auctoris: *Beweis der von der Begattung unabhängigen periodischen Reife und Lösung der Eier der Sange-thiere und des Menschen, als der erste Bedingung ihrer Fortpflanzung.* Giessen 1844.

5) De coitus abuso verissime ita loquuntur: »*Membrum exiguum est in homine, si saturet illud, esuriat (homo), si famem patiatur, saturatur (homo),*” *Sanhedrin, 107 a.*

quis marem procreare velit, et penem penitissime intrudere, ad marem procreandum. (Hipp. *opp.* F. III. p. 46.). Galenus vero in foetus temperamento calidiore vel frigidiore, causam evolutionis maris vel femellae quaerit. (*De semine*, Lib. B. K. IV. p. 641.). Alii veteres multique recentiores, imo nostro aetate viri ceteroquin praeclari, varias atque miras hypotheses hac de re construxerunt; de quibus vero agere mei non est.

§ 12

*De tempore,
quo graviditas absolu-*

mudici (*Bechoroth*, fol. 8 a. *Chulin*, 127 a.): „Quae-
cumque coitu et tempore graviditatis aequalia sunt,
„(haec) pariunt et educant inter se;” cui sententiae ad-
iungunt enumerationem diversi temporis graviditatis
in variis animalibus, quodque tempus graviditatis animalium
comparant cum tempore, quo nonnullae arbores et frutices
fructus gerunt. Quodad humanum genus (*Nidda*, fol. 38 a.):
„nulla femina grava fit, et parit, nisi diebus CCLXXI
„vel diebus CCLXXII vel diebus CCLXXIII.” Isti dies
itaque convenient cum novem mensibus triginta dierum;
sed omnes in ea non consentiunt: legimus enim: „Dixit
„Mar, etiam secundum eos, qui dicunt: quae parit ad
„menses novem, non parit ad imperfectum; quae parit
„ad septem menses, parit ad imperfectum.” (*Nidda*, fol.
27 a., 38 b. *Rosch haschana*, fol. 11 a., *Jevammoth*, fol.
42 a.). Horum verborum sensus est: quae parit ad novem
menses, parit ad dies CCLXX, ergo revera praeter-
lapsis novem mensibus: alii vero contendunt, feminam
quae ad novem menses parit, non plane hos menses
implere. Sic quoque partus septimestris, ex opinione

nonnullorum, omnino implet septem menses, secundum alios autem non: — **S**chemuel tamen voluit, omnes mulieres tantummodo initio decimi mensis parere. Modum quo **S**chemuel numeravit menses, locus sequens in *Nidda*, fol. 25 b. illustrabit: »*Et fuit abortus, qui venit coram Schemuele; dixit: is est filius dierum XLI°; et computavit a die inde quo lavavit usque ad hunc diem, et non fuit nisi dies XL.* Et dixit: illa *femina durante ejus menstruatione viro est aggressa! ligaverunt eam, et confessa est.*” Quoniam feminae Jisraëliticae ex lege Mosaïca, vulgo se lavabant VIII dies postquam fluere inceperant menses et **S**chemuel ab hoc die numerabat, primo intuitu diceremus, **S**chemuelis computationem falsam esse, si cum hodierna graviditatis computatione comparetur: — sed nostris diebus numerare solent a die, quo ultima vice menses inceperunt; ergo, si diebus quos statuit **S**chemuel, addimus octo, tunc cum nostro numero convenit. Dies tamen certus definiri nequit, cum partus ad diem unum praedicere non possimus.

Quae decimo mense pariunt, earum graviditas, uti Talmudici perhibent, jam optime dignosci potest mense quarto. Etenim dicunt (*Jevammoth*, fol. 37 a): »in *maxima parte illarum, quae mensibus novem pariunt, foetus se palam fit* (praesentiam illius agnoscit) in *tertia parte dierum suorum,*” et sic in easibus in quibus de graviditate oborta fuerant dubia, exspectaverunt per menses tres, »donec foetus se ostendat.” (*Sotah*, fol. 20 b. *Jevamm.*, 33 b.). Modum, quo foetus praesentiam suam palam facit, ulterius non describunt; opinarer autem, Talmudicos dicere voluisse, mense quarto foetum jam plene esse formatum, et ita increvisse ut

*Quoniam
tempore
graviditas
optime possit
dignosci.*

jam primo intuitu] femina gravida posset dignosci. Veritati et nostrae aetatis observationibus haec omnino respondent 6).

§ 13.

*Infantis loci mutationes
in utero de-
sribuntur.* Circa loci mutationes quas facit infans in utero, sequentia afferam, quae reperiuntur in *Nidda*, fol. 31 a.: »Docuerunt Rabbini: per tres menses priores infans habitat in habitaculo inferiore; per medios (menses) infans habitat in habitaculo medio; posteriores, infans habitat in habitaculo superiore.” Illud phaenomenon tam singulare iis videbatur, ut peculiare testimonium Omnipotentiae divinae id haberent: adjungunt enim (*Ib. ib.*): »Veni et vide, mores Dei non esse mores carnis et sanguinis (hominis); mos (enim) est carnis et sanguinis, illud quod est in deliciis suis in lagenâ clausâ ponere, et orificium ejus (lagenae) superius est; forsitan servatur (illud quod multi aestimat homo) forsitan non servatur; sed Deus creat foetum in intestinis feminae, quae sunt aperta, et os eorum (os uteri) est inferius, et nihilominus servatur (foetus).” Alia sententia: »Homo res pretiosas suas in bilance ponit; quamdiu gravior evadit, bilanx descendit. Deus e contrario (aliter facit) quamdiu ponderosior fit infans, ad superiora adscendit (infans).”

6) »In vierten Monat ist der untere Theil des Unterleibs deutlich gewölbt, so dass es schon auf den ersten Blick auffällt.“ Busch und Moser: *l. c. Tk. IV.* p. 332.

§ 14.

Aetatem vim habere in conceptionem et graviditatem, *De aetate
qua femina
concipere
possit.*
Rabbini his verbis exprimunt: »*Dixit R. Chisda:* «*Iniit (puella) conjugium minore (aetate) quam filia XX annorum, parit ad annos LX; filia XX annorum (si fuerit puella, quum conjugum iniit) parit ad annos XL; filia XL annorum, tunc prorsus non amplius parit*” (*Baba Bathra, fol. 119 b.*). Plinius vero cum his non consentit, dicens: mulier post *quinquagesimum* annum non gignit (*Hist. Nat. Lib VII. C. XIV.*). Aetas qua feminae concipere possint, multopere variat; vulgo concipiunt ab anno aetatis XIV — L; casus vero non desiderantur, quibus puellae juniores et feminae aetate proiectiores conceperant et pepererant.

§ 15.

Ut evolutio foetus rite obtineat, in prioribus mensibus graviditatis feminae quam maxime commendatur abstinentia a coitu; uti patet ex his verbis (*Nidda, fol. 31 a.*): »*Docuerunt Rabbini: per tres menses priores coitus nocet feminae et nocet foetui; per medios (menses) nocet feminae et prodest infanti; (per) ultiores (menses) prodest feminae et prodest infanti; nam tali modo infans invenitur purificatus et fortis. Didicimus qui cum uxore concubuit die XC°, est uti effundit sanguinem;*” nam tunc incipit infantis vita (*Raschi*) 7).

*Abstinentia
a coitu du-
rante gra-
viditate lau-
datur.*

7) Ita etiam auctor libri de *superfoetatione* dicit: »*Mulier pregnans, si venerem non exerceat, partu facilius liberabitur;*”

Feminis vero coitum quidem exercentibus suadent nonnulli Talmudistae (uti jam monuimus p. 80) applicationem gossypii, ne semen uterum intret foetusque fiat *Sandalus*.

§ 16.

*De Appetitu
alieno gravi
darum.*

Appetitus alieni, gravidis non rari quique apud veteres venit nomine *Kissae* (*Moschion*), Rabbini quoque mentionem faciunt. Si non obtemperet mulier huic appetitui, in periculo eam versari dicunt. Tractatus *Joma*, 82 a. b. haec habet: »*Gravida quae odo-rabatur* (et appetivit cibos vel carnem vetitam), *edat*, »*donec revertatur anima sua.*” Huic sententiae Mischnicorum addunt Gemaristae: *nam est tibi nulla res cui resistere possis, quando quaestio est de servanda vita.*”

(Hipp. Opp. F. Sect. III. p. 43):— et in libro *de morbis mulierum L. I.* auctor percipit: »Ubi autem praedictis diebus viri complexum experta fuerit, si commode apparati uteri fuerint et decem aut duodecim diebus genituram continuerint tum ne virum nadeat” (*Ib. ib. Sect. V. p. 161.*). Idem fere suadet Cl. Busch: »Der Beischlaf ist zwar nur in einzelne Fällen ganz zu verbieten, doch darf er nur mit grösser Mässigung und selten statt finden, da er in Uebermasse in früheren Monaten leicht Abortus bewirkt, und in den letzten Monaten wahrscheinlich nicht ohne Antheil an der regelwidrig zu festen Adhäsion der Placenta ist.” (*Lehrbuch der Geburtshülfe* 1842. S 77). Doct. Hoebeka inter causas quae saepissime abortum efficiant, etiam recenset abusum coitus durante graviditate, et suadet mulieri, quae semel abortum jam passa fuit, a coitu plane abstinere. (*Verhandeling over de Miskraam. Uit het Fransch door Meijer en Terlaak's Gravenhage* 1843).

D.

DE ABORTU.

§ 17.

Talmudici talem foetum habent abortivum (נֶפֶל), qui *Quisnam in-*
a matre editur ante septem menses. Cujus fidem faciunt fins aborti-
ea, quae legimus in Berachoth, fol. 60 a. »Diebus
»tribus prioribus homo misericordiam imploret, ne fo-
»tidum fiat semen; a tribus (diebus inde) usque ad qua-
»draginta invocet misericordiam, ut sit mas; a qua-
»dragesimo die inde usque ad tres menses, miseri-
»cordiam invocet, ne fiat Sandalus; a tribus mensi-
»bus inde usque ad sex menses misericordiam im-
»ploret, ne fiat abortus: — a sex mensibus usque ad
»novem imploret misericordiam ut exeat in pace!“ Sed
*non solum partum praematurum voce *Abortus* denomina-*
verunt, verum etiam talem, quo femina edat foetum qui
non est vitalis vel qui monstrositatem quamdam sistit.
Omnibus enim casibus supra memoratis monstrorum et
*molarum, praefigitur verbum *הַמְפַלָּת*, i. e. *quae delabi facit,**

quae abortit, — uti omni infanti usque ad XXX dies post
partum nomen נֶפֶל, i. e. abortivum dederunt.

Dissensio exstat (in *Nidda, fol. 21 a.*), num omni
 abortui haemorrhagia necessaria sit. Putant enim non-
 nulli uterum posse aperire sine sanguinis jactura; alii
 vero negant. Concedunt Gemaristae, fieri posse ut
 uterus abortiens aperiatur sine sanguinis missione;
 et conclusio manet secundum eos, qui perhibent non
 semper adesse haemorrhagiam. Errassent vero, si istam
 regulam *universalem* fecissent; novimus enim inter symp-
 tomata abortū, quae maxima parte dubia sunt, ut

De haemor-
rhagia et de
doloribus
duran e
abortu.

signum valde constans, haemorrhagiam; ab altera autem parte casus quoque non desunt, in quibus fere nulla adfuit haemorrhagia. Metrorrhagiam, quae abortui praecedit, non aequiparant Rabbini haemorrhagiae, quae partum verum antecedere solet, sed potius eam habent fluxum morbosum. Dolores ex abortu tunc demum vehementes evadunt quando foetus jam ita mole accrevit, »ut «caput rotundaverit verticilli ad instar,» veluti glomeris coli 1). Volunt ergo haec: si foetus abortivus minus

1) Hanc opinionem contentam credo sequentibus duabus sententiis. Quae de metrorrhagia dixi, hausi ex sententia in *Nidda*, fol. 38 a. אֵין קוֹשִׁי לְנַפְלִים: quae verba proprie quidem significant, *abortibus non est haemorrhagia, simul cum doloribus*, sed ratione habita ipsius contextus, ejusque nexus mutui, verba haec videntur habere sensum, quem Jarchi quoque profert: »Metrorrhagia quidem adest, sed abortus eam mundam non reddit, »quod in partu vero quidem obtinet; sed potius est fluxus, et mulier »ob eam haemorrhagiam, h. e. propter fluxum, est immunda et parit »fluens.” — Quae secundo loco de doloribus durante abortu scripsi, petii ex dictis in *Oholoth*, Cap. VII. M. 4. et *Bechoroth*, 22 a. אֵין לְנַפְלִים פָּתִיחַת הַכֶּר עַד שְׁעִנְלִוּ רָאשׁ כְּפִקָּה: »*abortibus non est apertura sepulcri, nisi rotundaverint caput verticilli ad instar.*” Sed locum illum in *Oholoth* tropicum habeo. Enimvero si perspiciantur verba quae antecedunt: »*Si apertura adsit uteri non rei est otium incedendi,*” nempe propter dolores vehementes et haemorrhagiam; tum elucet, sensum nostro in loco *non esse*, »*in omni abortu uterum non esse aperitum,*” sed alio modo sententiam esse explicandum. Non dubito igitur quin Maimonidi concedere debeamus, sensum hujus sententiae ita esse: »*in abortu non talis adest apertura uteri, qua femina impediretur, quominus obambularet, nisi caput jam rotundaverint, ut verticillum.*” In *Bechoroth*, fol. 22 a., magnitudo hujus פִּקָּה ulterius definitur, et dicunt modo eam glomus staminis, ergo glomus parvum, sistere.

evolutus sit, dolores sunt mitiores. Et revera ita est; dolores enim eo magis aemulantur doloribus partūs veri, quo magis jam processerit ipsa graviditas.

Statuunt etiam Talmudici (*Nidda*, fol. 9 a.): »(Femina quae) fuit in praesumtione graviditatis, et vidit sanguinem, et postea abortit flatum vel aliquam rem, quae durabilis non est, illa manet in sua praesumtione et sufficit ei hora." Quibus verbis haec volunt: femina quae gravida est, inopino vidi sanginem e vagina profluentem, et dein ex utero emisit fluidum gazosum (Physometra ?) vel aliquam rem non durabilem, haec gravida manet. Id autem omni casu defendi posse, maxime dubitarem. Certum quidem non est semper insequi abortum, si metrorrhagia supervenerit feminae gridae, — id enim experientia quotidie docet: — neque immo vehementes Metrorrhagiae, quae occurunt in casibus placentae praeviae, licet prognosin valde infaustam reddant, semper abortum efficiunt. Nihilominus tamen nimis generaliter dictum mihi videtur Talmudicorum effatum, »post exitum materiae gaziformis ex utero vel alias rei non durabilis, unā cum Metrorrhagia feminam posse manere gravidam."

§ 18.

Quodad frequentiam abortuum statuebat R. Jehoschua b.: »Plurimae gridae pariunt, minima pars earum abortum patitur, et in maxima parte abortuum foetus sunt feminini sexus." *Bechoroth*, 20 b. Haec ultima sententia nostris quoque diebus est repetita.

*De frequen-
tia et causis
abortūs.*

Inter causas abortūs recensentur in Talmude mors

matris 2) *odor carnis* 3) et *abortus* quem in anteriore graviditate femina jam passa fuerat; nam tunc verendum, ne nova graviditate iterum aboriatur. (*Sabbath*, fol. 66 b. cf. *Raschi*, *ad h. l.*). Vento australi magnam tribuerunt efficaciam, quamobrem, quum R. Nachman *filius Jaäkobi dixerit*: »*ventus australis flat,—dixit Rabbi, sic Rab dixit: femina abortum patitur eo. Et Samuel dixit: etiam margaritae in mare putrescunt; eo.*» R. Jochanan *dixit*, etiam *concubitus seminis in intestinis feminae* (semen in utero) *corrumpitur eo.*” (*Gittin*, fol. 31 b) 4). Ad illustrandas causas abortus quoque sequens factum pertinet, quod in Tractatu *Sabbath*, fol. 63 b. refertur: »*Istam seminam* (gravidam), *adeuntem quamdam domum ad coquendum panem, allatravit canis, et infans suus se evulsit. Dixit ei herus domi: ne perterreas! nam evulsi sunt dentes ejus et sublata sunt eius unguis!*” *Dixit femina: arripe bona tua et dejice ea in spinas!* (Proverbiū Talmudicum, pro gratibus nimis sero habendis) nam jam movit se infans.” Ex hacce enarratione videmus, causam abortus hujus feminæ fuisse terrorem, quam ei injecit canis dum abortum percepit ex motu infantis: — terror enim saepissime sistit causam abortus praecipue in feminis, quae nervosa gaudent constitutione. Quodad motus infantis, ex quibus femina praedixit abor-

2) »*Omnes consentiunt, ejus (matris) mortem jacere abortum.*” *Chulin* fol. 73 b.

3) *Non aborta est femina odore carnis: aeræ.* (*Joma*, fol. 21 a; *Aboth V. 5.*).

4) Fere similia Hippocrates statuit: »*Si vero hyems australis et pluviosa et placida fuerit, ver autem siccum et aquilonium, mulieres quidem, quibus partus in ver incidit, ex quavis occasione abortiunt.*” (*Aphorism. Sect. III. No. 12.*).

tum instantem, optime judicavit illa; — nam symptomata, quae abortum antecedunt et indicant, saepe motus vehementes foetus sunt, qui motus, ex opinione recentiorum, sunt convulsiones in agone mortis. (Hoebek: *Verhandeling over de miskraam*, p. 77.).

§ 19.

Inter ea, quae apud veteres veniunt nomine *Abortus*,^{De seminis effluxu.} pertinet quoque ejectio seminis ex utero, paucis diebus post coitum, imprimis diebus *septem* prioribus. Auctor libri *de partu septimestri*, et Aristoteles (*Hist. Animal. L. VII. cap. 3.*) ἐγρυπτεις, vel *effluxiones* vocant tales seminis ejectiones. Neque Rabbini hanc doctrinam ignoraverunt, talem feminam, dicentes *mulierem*, quae »concupitum seminis evomit (רַעַת שְׁפֵלָת שְׁכֶנֶת וְעַד)“^{אֲשֶׁר} Haec seminis ejectio ex Rabbinorum doctrina in primis locum haberet tres dies post coitum. (*Sabbath*, fol. 86 a. *Mikvaoth*. Cap. VIII. M. 3.). Curae graves et esus vermium et reptilium semen corrumpunt foetidumque redundunt, ita ut a femina, quae conceperat, iterum defluat. (*Nidda*, 34 b.).

Describunt varias res quae abortu eduntur, quarumque plures jam enumeravi; occurunt vero alia. Sic v. c. loquuntur in *Nidda*, fol. 21 a. in *Mischna*: »Quae aboritur, frustum . . . quae aboritur uti species «corticulae, uti species crinium, uti species humi, uti «species muscarum rubrarum, — (hae materiae) ponantur «in aqua; si solvantur, impura est; si non, pura est 5).“ Omnia haec varias sistunt formas, quas sanguis coagulatus refert. —

5) De frustis illis vid. pag. 76 seqq.

Modum, quo indagabant Rabbini, num sanguis esset coagulatus menstruus, vel aliud quid, sequentia quoque illustrent quae obveniunt in *Nidda*, fol. 22 b. »R. Eleazar filius, R. Zadokis, dixit: *Duos casus pater meus secum tulit a Tabaïn ad Jabnen: Factum est, ut quaedam femina aborta fuerit quasi species corticularum rubrarum, et venerunt et rogaverunt a patre, et pater rogavit a sapientibus, et sapientes rogaverunt a medicis, et dixerunt iis (Medici sapientibus): illa femina habet vulnus in intestinis (in utero) ex quo aboritur corticularum adinstar; ponantur in aqua; si solvantur, immunda es. Et iterum factum fuit, ut femina aliqua aborta fuerit quasi crines rubros, et venit et rogabat a patre, et pater rogabat a sapientibus, et sapientes a medicis. Et dixerunt iis: abscessum (שומם) habet in intestinis suis, ex quo aboritur quasi crines rubros; ponantur in aqua; si solvantur, immunda est;” eo in casu enim foret sanguis coagulatus, et immunda erit ob menses; si non solvantur, forent particulae ulceris vel abcessus uteri: — immittebantur particulae dubiae in aquam tepidam (כפושרים) per XXIV horas. Si vero casus urgeret, judicationem suadent sequenti experimento. Fricetur materies abortiva cum saliva supra unguem; si est sanguis, saliva illum solvit. Ista experimenta demonstrant quidem sagacitatem horum medicorum, neque iis omnis fides est deneganda. Doleo vero, Gemaristas non attulisse rationes, quibus fuerint ducti hi Medici, ut abscessum uteri dignoscerent.*

§ 20.

De secundinis abortu editis.

Loquuntur denique de abortu secundinarum (המפלח שלין, *Nidda*, fol. 24 b.). Ob talem abortum femina

debebat implere dies purificationis pro mare et pro femella; nam dicunt: »*nullae secundinae absque infante*» (*Nidda*, 26 a.). Tali in casu enim verus abortus exstat; secundinae tantummodo superstites manserunt, dum ipse embryo interiit. Statuit Rab (*Nidda*, 26 b.) secundinas insequi abortivum foetum intra tres dies, quumque femina aborta fuerit, et placenta veniat serius quam post tres dies, tunc polluta est *ob novum partum*. Errant tamen Rabbini nonnullis in rebus. Secundinas nempe semper insequi infantem, — et quando istae exent foetum jam fuisse expulsum, haec non omnino cum experientia nostrorum dierum conveniunt, quia placenta remanens, primo illud docente cl. Nägele, aliquando viribus uteri absorbentibus plane disparuit et fuit absorpta; — et rarissimis casibus etiam placenta praevia ante foetum in lucem produisse videtur. Neque minus a veritate discessit Rab, statuens, »in abortu citius insequi secundinas quam in partu vero,» quia nunc satis superque notum est, in abortu saepissime secundinas diu in utero morari antequam exeant, et quidem per hebdomades plures sine ullo mulieris damno.⁶⁾ (*Cf.* L. F. von Fro-

6) In lectionibus obstetriciis Cl. de la Faille narravit, se ante aliquot annos fuisse vocatum ad pueroram, quae quatuor fere diebus tunc post partum nondum expulerat secundinas. Exploratione orificium uteri satis inveniens clausum, credidit errorrem Obstetricis, et forsan cum sanguine ex haemorrhagia gravi, secundinas fuisse rejectas. Post biennium autem ad eandem feminam, iterum parturientem vocatus ob haemorrhagiam, vidi placentam recentem expulsam cum inseguente massa dura, compacta, albida, fere coriacea, magnitudinis et formae pilae oblongae, (uti Ruy sch tales refert); quam accurate investigatam, ex fabrica vasculosa interna tandem dignovit placentam anterioris partus.

riep's *Handbuch der Geburtshülfe*. Ed. 7^a. p. 266. — Busch und Moser: *l. c. III.* p. 214.).

De lapide stationis. Medicamenta, quibus praecaveri posset abortus, vel cura quaedam, qua mulierem abortum patientem tractare oporteret, nullibi reperiuntur, excepto autem Amuleto, de quo in Tractatu *Sabbath*, fol. 66 b. sermo est, quodque mulieres collo adalligare deberent ne aborirentur. Venit amuletum illud nomine אבן תקומה *lapidis stationis*, (Buxtorff); et imprimis istis feminis bonam praestaret, quae jam antea abortum passae, et nunc, iterum gravidae, novum abortum timerent.

C A P U T   III.

DE PARTU NORMALI ET ABNORMI.

A.

DE PARTU NORMALI.

§ 1.

Tempore patriaque Talmudicorum, omnia, quae feminae parturienti ferebantur auxilia, Obstetricibus fuisse mandata, supra jam dixi: nihilominus tamen in difficilioribus casibus viros quoque praestitisse auxilium. In Talmude non quidem exstat locus, quo patet quaenam auxilia Obstetrix in partu normali tulerit; sed nonnulla tamen obveniunt, quibus haec quaestio luce quadam collustretur. Primo loco de adminiculis partus agam, inter quae aptus parturientis situs certe primum tenet locum.

*De Sella
obstetricia.*

Collocabant parturientem in sellam quamdam; et nullibi in Talmude Babylonico invenimus notitiam, quae docet, lectum vulgare hunc in scopum fuisse usitatum. De ipsa *Sellâ obstetriciâ* paullo fusius agere oportet,

siquidem adhuc hodie sub judice lis est , quanam aetate haec primo in usu venerit. Ejus mentionem in Talmude Babylonico ipsa Mischnah jam facit : — dolendum autem , auctores hujus operis nomina eorum quorum varias sententias collegerunt posteritati non tradidisse. Quum igitur jam in *Mischnah de Sella* est sermo , sequitur , *Sellam jam cognitam fuisse Doctoribus Mischnicis , seculo IIIº P. Ch. N.* Sed Mischnici doctores prius jam sellam novisse videntur , uti patet e *Kelim* (*Cap. XXIII. M. 4*) , quo loco discussionem de ea legimus adnotatam , cuius quoque R. Jose fuit particeps ; et R. Jose vixit seculo IIº 1). Nullum ergo dubium superesse potest , quin *Sella obstetricia* saltem jam ineunte seculo IIIº doctoribus Mischnicis fuerit cognita ; imo longe antea jam bene cognitam fuisse sellam , eo quoque probatur , quia agitur de illa ut re maxime vulgari , cuiusque hanc ob gratiam nullibi ulterior occurrit explicatio. Hoc respectu sellae obstetriciae idem accidit , quod multis aliis supellectilibus , quorum hic Tractatus facit mentionem , quaeque ut plurimum hodie ignoramus. Sed non solum in partu difficiili has sellas in usum vocabant , verum etiam in partu naturali. (*Vid. Sabbath , 128 b. Eirchin 7 a. et alibi*).

Procul dubio igitur evictum videtur , sellam obstetriciam longe antiquorem esse , quam vulgo credant Medici ; quorum ante aliquot annos adhuc plurimi perbibuerunt , **Moschionem** et **Artemidorum** primos de ea mentionem fecisse 2). Sed jam ante **Moschion-**

---

1) Fuit enim R. Jose Chaliphtha magister R. Jehudae Sancti. Vixit forsitan ab Ao. 150-200 et ultra p. Ch. N.

2) **Moschion** : *de mulier. passion.* Ed. cit. cap. 47. **Arte-**

nem, magister eius **Soranus Ephesius**, qui floruit anno circiter 120° p.C., *sellam obstetriciam* accurate descripserat in libro *de passion. mulier.*, eamque protulerat ut diu jam cognitam. (Cf. Pinoff: *Diss. laud. p. 29 sqq.*). *Sella* venit in Talmude nomine משבָּר, proprie *fractor*, a *vires feminae frangendo*.

Sunt autem veteres atque recentiores interpres qui opinentur, noticias etiam multo veteriores hac de re exstare, verbum האכנים (*Exod. I. 16.*) nempe interpretantes: *sellam obstetriciam*:— et quamvis hanc interpretationem non *omni* dubio liberam habeam, meam tamen facio 3). Neque ii videntur errare, qui quoque verbum

---

midori *Oneirocritica*. Cf. iaprimis: Ed. C. J. von Siebold: *Versuch einer Geschichte der Geburtshilfe*, I. Ed. p. 41, 42, 43.

3) Inter eos, qui huic voci aliam tribuerunt significationem, pertinet quoque R. Chanin, Talmudista quidam, qui ita effatur: (*Sotah, 11 b.*): »Quid est אֲכְנִים? *Dixit R. Chanin:* »magnum signum iis tradidit (Pharao obstetricibus), dixit iis: »tempore quo se inclinat ad pariendum femora sua frigescunt »lapidum adinstar (פֶּאַבְנִים). Et quod attinet ea, quae dicuntur »(*Jerem. XVIII. 3.*). »Et descendit ad domum figuli et ecce! »»operam perfecit supra rotam» (figulorum) (מִבְנֵי): uti figulus »femur illud hoc loco, et femur (alterum) in alio loco, et rota figuli »in medio, sic et femina femur ad hoc latus, et femur alterum »in latus, et infans est in medio.» R. Chanin ergo aliam assumit interpunctionem, formamque dualisticam in pluralem mutat, atque (uti postea multi) voce nostra videtur subintellexisse *partes genitales parturientis*. Quae Septuaginta verterunt, „καὶ ὁσι προς τῷ τιντεῖν,” nullo modo cum textu Hebraice conveniunt; hicque locus videtur etiam adjungendus multis illis mendis, quibus codex Septuaginta scatet. Interpretatio Cl. Rettig ridicula est et manca (vid. Siebold l. c. 42), neque cum Cl. Siebold conjecturam doct. Redslab, declarare auderem *sals* der beste

מְשִׁבָּר, obveniens in Jesaj. XXXVII. 3. et II Reg. XIX. 3. sellam obstetriciam habent, quae verba autem tropice sunt sumenda; sc. »infantes jam fere sellam attingunt, in exitu sunt, deficiunt vero mulieri vires ad partum absol- vendum.”

Magis tamen mirandum, etiam adfuisse nonnullos, qui notitiam *sellae obstetriciae* in ipso quoque Talmude negaverint. Haec autem dubia plane falsa sunt, et exinde orta, quod illi ex fonte impuro hauserunt 4).

und einfachste,” quum ne e longinquo vox **הַאֲכְנִים** similitudinem quamdam habeat cum illis vocibus, quibus Hebraei *testiculos* significant. (Eo minus hanc quaestionem silentio praeterire oportet, quia et Cl. Siebold (*l. c. p. 39 sqq.*) istis explicationibus in errorem est ductus.).

Multam hac in re fidem tribuo interpreti Chaldaico vetustissimo, Onkelos, qui **מְתֻבָּרָא** = **הַאֲכְנִים** habet, ergo perfecte conveniens cum Talmudica *sella*, quae nomine venit, quibuscum etiam Baal Aruch, fol. 110 b, consentit. Si porro cogitemus, apud *Jerem. XVIII. 3.* **הַאֲכְנִים** significare rotam, s. sedem, non video quare quoque hoc in loco non significaret aliquam *sellam*, *sedem parturientis feminae*. Apta quidem non fuit neque idonea talis *sella*, sed »vividae fuerunt Hebraicae mulieres,” neque priscis tantae commodum erat curae ac nostris diebus. — nostraeque feminae talem non optarent *sellam* quallem Soranus et Moschion describunt.

Quamvis itaque verbum **הַאֲכְנִים** revera *sellam obstetriciam* significare videatur, dubia quaedam tamen tamdiu supererunt, donec ex monumentis veteris Aegypti pateat, tale instrumentum ea regione iisque temporibus in usu fuisse, et donec in veteri Aegyptiaco idiomate vox reperiatur ejusdem significationis et aequalis nostrae voci Hebraicae.

4) Vir Cl. Rettig, in Ullmann's und Umbreit's *Theologische Studien und Kritiken*, VII Jahrg. I Bd. p. 99, non solum existentiam *sellae* in V. T. negat, sed quoque in Talmude.

Constructio tamen sellae Talmudicae nusquam traditur. Tempore fere aequali, forsitan autem serius quam

Affert vir Cl. testimonium ipsius Maimonidis, qui in commentario in Mischnam, *Sabbath*, fol. 128 b., interea quae ad partum necessaria sunt, et propter quae Sabbathum violare licet, etiam recenset »nexum funium a quibus se suspendat ipsam tempore partus.“ His verbis Maimonidis nitens, Rettig non dubitat exinde argumentum petere pro sua thesi, credens *Talmud* agere de hoc »nexu funium.“ Sed graviter erravit vir Cl.; nam Maimonides quidem talia dicit, sed in ipso Talmude, neque eo loco nec alio, de *nexu funium* sermo est. His accedit quod ipse Maimonides in opere seniori aetate confecto, quodque *Jad-Hachasakah* inscribitur, hujus rei nullam facit mentionem, quum, in exponendis praeceptis diei Sabbathi (*Cap. II. Hal. 11.*), enumeret ea quae necessaria sunt ad partum. Neque vero ex mente Gemarae Maimonides talia potuit pertractare, siquidem ne ulla quidem loco in illa occurrat mentio »funium nexus, a quibus se suspenderet ipsam tempore partus!“

Hoc tamen argumento auctor nullomodo contentus, tandem unum affert documentum, quo (uti censet) tota historia interpretationis verbi **האננים**, nec non »fabula de sella,“ ad nihilum reducerentur. »In einer weiteren Stelle (*devasis* 23. 4.),“ inquit Rettig, »wird die *Sella obstetricis* genannt. Der Commentar dazu scheint auf den Ursprung der ganzen *Fabel* (!) von einen »Geburtsstuhl zu führen. Denn ausdrücklich beruft sich der Commentator auf das Targum, welches **על האננים** durch »verkläre, und leitet daher die Bedeutung *sella mulieris puerperae*, »da doch die Text ausdrücklich **מושב שלחיה** hat und R. Mosche »verklärt: *sella quaedam cui obstetrix insidet apud puerperam!* «Et haec sunt Cl. viri argumenta, quae Cl. von Siebold (*l. c. p. 40*), epitheto »schlagend“ ornat. Sed videamus, num eam laudem mereantur. In loco a Cl. Rettig citato, (*Kelim. C. XXIII. M. 4.*) obveniunt verba: **ומשבר של חייה**. (De significatione vocis **חייה**, cf. *Introd. p. 32 § 4*). Auctor clarissimus plenam fidem habuisse videtur iis, quae a Surenhusio, in sua versione

vixerunt auctores nonnullarum sententiarum in Talmude,

Mischnae (*Tom. VI. pag. 116.*), sunt tradita; sed Surenhusius ipso hoc loco maxime erravit, et quidem in voce **חיה**; quam vocem **תָּוֹתְתָה** semper promiscue adhibitam esse a Talmudicis et pro obstetricie, et pro puerperâ ipsâ, videtur ignorasse. Sic v. c. in *Joma* (*C. VIII. in Mischn. Ia.*) vox **חיה** obvenit, et ipse Surenhusius optime eo loco vertit: »puerpera.“ Num forsitan autem *hoc* loco erravit Surenhusius et bene vertit *priorem* locum? Minime gentium! Quisnam vocem **חיה** in loco allato (*Sabbath*, *f. 129 a.*): per »obstetricem“ vertet! Locus hicce ita sonat: »*Dixit Schemuel: femina parturiens* (**חיה**) *per omne tempus quo sepulcrum* (uterus) *apertum* *nest*, *num dicat egeo*, *vel dicat non egeo*, *violent propter* *sillam Sabbathum*: *si clausum est sepulcrum*, *num dicat egeo*, *vel dicat non egeo*, *non violent propter eam Sabbathum.*“ Ponatur nunc loco verbi »parturiens“ verbum »obstetrix,“ — etiam obiter textum insipienti luce clarius patebit, sensum tunc plane perversum esse. — Sed plura habemus: fateor enim, me reperisse neque in textu Mischnae ipsius, nec commentationis Bartenorae, vel Maimonidis, verba **מושב של חיה**: undenam itaque haec hauserit Rettig, prorsus nescio! — Verum pulchriora adhuc sequuntur: »ipse R. Mosche (Maimonides) erklärt: »*sella quaedam cui obstetrix insidet apud puerperam!*“ Haec verba sunt repetitio verborum Surenhusii, qui totam explicationem Maimonidis, nec non textum ipsum plane corrupit: — commisit nempe priorem errorem vertendo **משבר של חיה** = »*sella obstetricis*;“ — nunc autem vertens explicationem Maimonidis ad has voces, ita scribit: »*est sella quaedam cui obstetrix insidet apud puerperam;*“ — haec autem Maimonides non dixit nam textus Hebraicus ea habet: **ומשבר של חיה הוא הכסא אשר יעשה לאשה להרוח לישב עליו אצל הלידה**: hoc est: »*Sella feminae parturientis: est sedile illud quod perficitur feminae gravidae, ut sedeat in illo durante partu.*“ Haec dixit Maimonides, — non ea quae protulit Surenhusius, quaeque ab aliis sunt repetita.

Galenus quoque de *sella* disseruit in libro: *de naturalibus facultatibus*, Lib. III. (K. II. p. 151, 152.) 5)

§ 2.

Alia quaedam adminicula partū recensentur in Tractatu *Sabbath* fol. 128 b. (*in Mischna et Gemara*); quo tūs. *Alia adminicula partū.*
 loco ita disserunt: »*Licitum est, propter feminam parturientem Sabbathum violare, ejus causā obstetricem vocare ex uno loco in alterum, accendere lucernas, offerre ei oleum, et accendere rogum ut illa calescat.*” Solebant porro feminae imponere spongias oleo imbutas, ne frigesceret; id quod patet ex sequentibus verbis R. Nachmanis in *Sabbath* fol. 54 b.: »*Tempore quo (ovis) procumbat ad pariendum, abscondunt ei duas spongias (vel linteamina mollia) in oleo, et imponunt ei unam fronti, et unam supra uterum, ut (ovis) calescat. Dixit ei R. Nachman: tunc facis (ovi) ac si fuerit Jalte (uxor R. Nachmanis)*” 6).

Ante jam dixi, in ipso Talmude perpaucā occurrere, quibus munus obstetricum ulterius illustretur. Obveniunt vero quaedam notitiae de auxiliis, bestiis afferendis, quaeque ita sonant, (*Sabbath*, fol. 128 b.): »*Quomodo juvant? R. Jehuda dixit: arripit foetum, ne humi cadat. R. Nachman dixit: premit carnem, ut exeat foetus.* — *Didicimus secundum sententiam*

5) »*Quin et jam obstetrics ipsae non illico parturientes surgere jubent nec in sella collocant (οὐδὲπι τῶν διφρῶν καθιζοῦσιν), imo prius os uteri, quod paulatim se aperit tangunt.*”

6) Oleum et spongiae molles etiam a Sorano recensentur inter partū adminicula; sed suadet Soranus, oleo calido genitalia illinire ad dolores mitigandos. Pinoff l. c p. 33.

»R. Jehudae: quomodo juvant? arripiunt foetum ne
»humi cadat, et inflant ei in nasum, et porrigunt ei
»papillam in ore, ut sugat. Dixit R. Schimeon
»ben Gamalielis: miserebamur bestiae mundae in
»die festo. Quomodo id factum est? Dixit Abaje:
»manipulum salis afferatur et ponatur ei in utero, ut
»memor sit doloris sui et se misereat ejus (pulli); et
»stillare faciunt liquorem secundinarum (liquorem amnii)
»supra pullum, ut (mater) odoretur odorem ejus et
»misereatur ejus.” — Haec quum bruta spectent, ulte-
rius non explicabo: monendum tamen, nostro adhuc tem-
pore multa ejusmodi auxilia in usu esse.

Transeamus ad partū ipsius negotium.

§ 3.

*De ipso
partu.*

Probatur exemplis in Tractatu *Bechoroth* (fol. 8 a.) sequens Abajei sententia: »Cuicunque virilitas ex-
»terne est (eorum femella) parit; (cuicunque virilitas est)
»interne, ponit ova. Quaecumque (animalia) coēunt de
»die, pariunt de die; (quae coēunt) de nocte, pariunt de
»nocte; sed quaecumque coēunt et de die et de nocte,
»pariunt vel de die vel de nocte.” Omnia infantum, qui nascuntur, dimidia pars est sexūs masculini, et dimidia sexūs feminini: itaque tot mares nascuntur quot puellae. Sic statuit R. Jehoschua h, in *Bechoroth*, fol. 20 b., quae sententia a veritate vix est aliena 7).

Tempore partū, infans in utero est corpus heterogeneum; quae regula ita a Rabbinis circumscribitur:

---

7) In Borussia v. c. ratio infantum masculinorum ad infantes femininos, per annos 1820-1834, fuit = 1,060 : 1. Busch und Moser, l. c., Bd. IV. Art. *Partus*.

»Quando se abrupit (infans), corpus alienum est.” Eirchin: fol. 7 a. Verbo illo ἀρπύ = abrupit, solvit, forsan dicere voluerunt Rabbini, infantem ligamenta, quibus utero adnectitur, tunc disrumpere, et tum exire. Rabbini igitur videntur sovisse opinionem eandem ac omnes veteres, qui credebant, infantem ligamentorum ope utero materno adnexum esse, quibus ruptis, locum habet partus.

§ 4.

Causam dolorum ad partum, et situm quo infans *De doloribus nascitur*, Talmudici sequenti modo explicant; in *Nidda*, *fol. 31 a.*: »Et quum advenerit tempus ejus exeundi, ad partum; et de situ, quo infans nascitur.
 »se vertit et exit, et ii sunt (et ea est causa) dolores
 »feminae. Et id est quod didicimus: dolores puellae
 »vehementiores sunt quam dolores maris. Ille (mas)
 »venit secundum modum coitus sui, et illa (puella) venit
 »secundum modum coitus sui; haec faciem convertit,
 »et ille faciem non convertit.” In *Sotah*, *fol. 11 b.* tradunt, regem Pharaonem obstetricibus Hebraeis signa dedisce, ut marem a puella facile dignoscerent, et quidem inter ea: »R. Chanina dixit: magnum signum iis tradidit: mas facie suā est deorsum, puella
 »facie suā sursum.” — Causam igitur, quā feminis partus difficilior esset quum puellam eniterentur, in majore rotatione et versione puellae ponebant. Paraphrastes Raschi huic loco in Tractatu *Nidda* addit: »uti vir faciem vertit deorsum (in coitu), ita etiam mas nascitur cum facie deorsum; et uti femina faciem habet sursum, sic puella vertere sese debet;” foetus faciem enim in utero deorsum spectare credebant, uti supra

dictum est (*Vid. pag. 67.*). — Puella itaque plures perficere debet rotationes mare; atque hinc dolores, qui ab illis rotationibus pendent, majores sunt et plures quando puella nascitur. Puellam facie sursum, marem vero situ contrario nasci, est opinio certe singularis Rabbinisque propria, cuius autem falsitatem probare nostris diebus non opus erit.

Mirum vero non est, Rabbinos causam dolorum ad partum quaesivisse in foetu ipso; nam non solum tota antiquitas, sed etiam plures obstetricatores recentiores (v. c. adhuc ante aliquot annos J. B. Friedreich) hanc in rem infanti vim longe majorem tribuerunt quam utero. Rabbini porro partum puellae difficiliorem pronuntiaverunt partu maris; et haec sententia iis est communis cum omnibus veteribus, inter quos Aristotelem⁸⁾ citabo, cui adsentientur Plinius⁹⁾ et Galenus^{10).} Haec omnia falsa esse, hodie satis constat: — imo Burdach contrarium docet, partum nempe puellae esse faciliorum, tardius tamen peragi partu maris (*Die Physiologie als Erfahrungs Wissenschaft. Bd. III. pag. 37.*).

Attendentibus ad sententiam: »*et quum advenerit tempus ejus exeundi, se vertit et exit,*” ex verbis »*se vertit*” (לְפָנֶיךָ) nobis appareat, Rabbinos quoque eidem hypothesi addictos fuisse ac omnes veteres, statuentes

8) »Quae marem gerunt, fere facilius expediuntur et nitidiores degunt, quae feminam contra.” *Hist. animal. L. VII. c. 4.*

9) »Melior color marem ferenti et facilior partus, motus quadragesimo die. Contraria omnia in altero sexu, ingestabile onus, crurum et inguinum levis tumor.” *Hist. Natural. L. VII. c. 6.*

10) »Masculus autem in corpore quam femina majorem motum plerumque concitat et facilius paritur, tardius femina.” *Comm. III. in Hippocr. Epidem. Lib. B K. XVII. A. p. 445.*

omnem foetum, graviditate ad finem vergente, in caput sese vertere (*Culbute*); — hic enim non quidem erit sermo de rotationibus foetus in ipso partus actu.

§ 5.

Dolores praesagientes, una cum haemorrhagia, jam diu ante partum aliquando oboriri posse, doctores Misch-nici in Tractatu *Nidda*, fol. 36 b. statuunt. Legimus ibi: »quandiu durat difficultas partus 11) ? R. Meir dicit, imo (aliquando) quadraginta et quinquaginta dies; R. Jehuda dicit: sufficit ei suus mensis 12); R. Jose et R. Schimeon dicunt: nulla difficultas

*De doloribus
praesagien-
tibus, et hae-
morrhagia
ante partum.*

11) »Gravida, si doloribus affici incipit, eique sanguis fluere incipit antequam pariat, ejusmodi sanguis vocatur *sanguis difficultatis* (דָם הַקּוֹשֵׁי).» Maimonides, *Hilchoth Issure Biah*, C. VII. Hal. 1. »Et illud initium dolorum et stillicidium sanguinis vocatur difficultas (וְשִׁקְעָה).» Cf. Maimon. ad *Mishnah* cit.

12) Haec ut bene intelligantur, ulteriore indigent explicatione. Est quaestio in hac Mischna: utrum femina gravida, quae in ultimo stadio graviditatis sanguinem videt, menstruata vel fluens sit habenda? Nunc rogant: quonam tempore jam statuere possumus, stillicidium sanguinis ex ipso instante partu oriri? Nam si ex ipso partu ortum habeat sanguis, non fluens est femina; sed sanguis pertinet ad partum. R. Jehuda hinc dicit: »onne stillicidium sanguinis quod mense non obtinet, partus est effectus.» Maimonides quidem aliter Mischnam intellexit; sed quum ad nostrum argumentum haec vix pertineant, ea omittam. In Gemara hanc regulam assumunt: »Summa rei haec est: si difficultas partus perpetua sit, non parit uti fluens; sed si dolores per dies nonnullos cessent, stillicidium sanguinis vero continuet, tunc est parturiens et simul fluens;»

"partūs diutius durat quam per duas hebdomades." In ipsa Gemara tamen dicunt, nonnisi aegrotantibus supervenire praesagientes dolores, diebus quadraginta vel quinquaginta ante partum. Ceterum etiam auctores hodierni statuunt, in primis in multiparis dolores praesagientes non raro jam IV hebdomades ante partum obvenire. Sensu tamen quo difficultatem partūs intelligunt Talmudistae, R. Jose et R. Schimeon aperte errant; quum praesagientes dolores jam citius nonnunquam adveniant, quam duabus hebdomadibus ante partum.

§ 6.

Signa diagnosticia aperturae uteri

Quaedam signa diagnostica aperturae uteri, aliaque hanc rem spectantia, offenduntur in Tractatu Sabbath, fol. 129 a.: *"A quonam tempore adest apertura sepulcri (uteri)? Dixit Ab aje 13): ab hora inde, quā sedet in sella. — R. Huna, filius R. Josuae, dixit: a tempore inde, quo sanguis fluere incipit. Et dixerunt ei: a tempore inde, quo amicae eam suis brachiis ferunt. — Quamdiu adest apertura sepulcri? Ab aje dixit: per III dies. Rabba dixit ex nomine R. Jehudae: (per) VII dies. Et dixerunt ei: per XXX dies. Nehardaei (Academici urbis Nehardeae) dixerunt: III, VII et X; (quibus verbis volunt), diebus tribus prioribus, sive dixerit, egeo, — sive dixerit,*

---

13) Saepius jam sententias hujus viri attuli, quae tamen non semper magnam ejus artis obstetriciae peritiam testantur. Proprium ei nomen fuit Nachmeni. Praeses factus est Academiae in urbe Pumbeditha, circiter Ao. 330 p. Chr. Quam maxime meruit de educatione infantum et jurisprudentia Judaica.

»non egeo, — violent propter eam Sabbathum; — VII
 »(septimo die si) dicit, egeo, — violent propter eam
 »Sabbathum, (si) dicit, non egeo, — non violent propter
 »eam Sabbathum; — dies triginta (post partum), licet
 »dixerit, egeo, — non violent propter eam Sabbathum,
 »sed faciat (operam) Aramaeus (gentilis) die Sabbathi.
 »Est secundum Ulla m filium Ila ii dicentem: omnia
 »quae necessaria sunt aegrotis, ab Aramaeo absolvuntur
 »die Sabbathi. Et (hoc quoque est) secundum R. Ham
 »menuna m; nam R. Ham menuna dixit: (omnem)
 »rem, cui non est periculum (in mora), commendent
 »gentili et faciat (ille).” Sententiam Abajei, semi
 nam non prius in sellam esse collocandam, nisi jam adsit
 apertura uteri, jam ante eum statuerunt Soranus 14),
 Moschion 15) et Galenus 16), et post eum Aëtius 17)
 et Paulus Aegineta 18).

Diagnosticum signum ex sanguine fluente petitum, omnes veteres silentio praeterisse videntur, excepto Sorano, qui dicit, »partu vero appropinquante, genitalia intumescere et tenesimum urinae intrare, liquorem

14) »Quo vero tempore orificium uteri dehiscat, et chorii
»ruptura immineat, parturientem in sella collocandam esse.” Pi
noff: l. c. pag. 25.

15) »Cum vero chorion ad ovi magnitudinem in orificio uteri
»protuberans invenerimus, eam in sedile transferemus.” l. c.; Cap. 49.

16) *De naturalibus facultatibus.* l. c.

17) »Porro tempus collocandi puerperam in sellam est: quum
»uteri, osculo aperto digitis occurrerit ac prominuerit id quod
»praerumpi solet.” *Tetrabibl. IV. Sermo IV. Cap. 22.*

18) »Tempus autem desessus in sellam est quum osculum uteri
»apertum digitos occurrerit et praeruptio prominuerit.” *De re
medica. Lib. III. Cap. 76.*

»effluere e genitalibus plerumque sanguineum, vasis chorii
»tenuibus ruptis” (Pinoff: *l. c. pag. 24.*). Est certe
illud signum, quod nos »signare” (*het teekenen*) vocare
solemus.

Quae sequuntur: „*de tempore inde, quo amicae
eam suis brachiis ferunt*,” haec alio loco in Tractatu
Oholoth. Cap. VIII. Mischnas 4. illustrantur, quo loco
nimirum sequentia offenduntur: „*Dixit R. Jehuda:
Quando (domus est impura)? Quum in humeris tol-
latur; sed si perambulet, prior est munda; nam ex
quo fuerit apertum sepulcrum, otium ei non est peram-
bulandi*” 19). Rabbini itaque comprobaverunt quoque
veterum quorundam absurdum consilium, feminam scilicet
prioribus periodis partus oportere ambulare nonnullosque
perficere libores, quibus omnibus nimirum partus citius
absolveretur. *Moschion* vero recte illud consilium
rejecit 20)

Quae sequuntur circa tempus, per quod uterus manet
aperitus post partum, haec cum hodierna doctrina non
plane convenient. Profecto sententiam *Abajei* fal-
sam habemus, quia tertio die post partum orificio
externum neque internum clausum est. Lubenter vero

19) Discutiunt eo loco doctores Mischnici, num domus, in
qua femina, cuius infans mortuus est natus, degebatur prioribus
periodis partus, impura sit nec ne? R. Jehuda concludit,
»si femina fuit in illa domo tempore aperturae uteri, dubium
»num domus sit impura” Infans enim mortuus impuram red-
dit domum, qua nascitur.

20) »Jubebat quidem antiquitas ut ambularent, aqua perfun-
derentur et cibos assumerent. Nos autem non ita haec fieri
»consulimus, eo quod deambulatio foetum jam modo vix non
»prodeuenem expellat et iterum executiat.” *l. c. cap. 50.*

assentior statuentibus, post dies septem clausum esse orificium uteri, scilicet internum; exterum vero nullomodo; siquidem in multiparis ad statum pristinum non redeat et semper aliquantulum apertum maneat. Concedimus tamen Talmudistis, periculum eo minus esse, quo remotior sit ipse partus.

§ 7.

Ex mente Talmudicorum unicus situs normalis is est, quo foetus capite praevio nascitur. Dicunt enim Misch-nici: „*Exiit uti solet: donec exierit maxima pars capitinis ejus* 1). *Et quae nam est maxima pars capitinis ejus?* Quando exierit frons ejus.” *Nidda*, fol. 28 a. Hisce sequentia erat. addunt in subsequente Gemara: (*Ibid. fol. 29 a.*)

„R. Jose dixit: quando exit secundum normam suam, ad vitam. Et quaenam est norma ad vitam? Quando exiit maxima pars capitinis ejus. Et quaenam est maxima pars capitinis ejus? R. Jose dicit: quum exierint tempora. Abba Chanan dicit ex nomine R. Jehoschuae, quum exierit frons, et nonnulli dicunt quum cornua capitinis in conspectu sunt.” (משראן קרני ראשו, tuberositates occipitis; Raschi).

Licet haec verba nimis vaga sint, ut ex iis aperte possemus dijudicare quamnam ideam de mechanismo partus coluerint Rabbini, exinde tamen patet, ni fallor, modum quo caput exit, Rabbinis non tam incognitum fuisse quam omnibus aliis veteribus. Et licet verba mox allata a Rabbinis praecipue in medium prolata sint ut definirent quaenam sit *maxima pars capitinis*, probant tamen haec nonnullos e Rabbinis cogitasse *tempora omnium prima*

exire, faciei partem superiorem itaque prius in lucem edicui opinioni illi quoque assentiantur, qui statuant maximam partem capitis exiisse si frons nata sit. Nos vero iis magis applauderemus, qui dicant: „quando cornua capitinis (hoc est *occiput*, uti quoque ex antithesi patet) in con-spectu sunt,” quum revera occiput inter omnes capitis partes per rimam pudendorum primum transeat.

Ex hisce pareis notitiis quoque redundare videtur conclusio, etiam in iis regionibus viros nonnunquam partui naturali adstitisse,

Modum autem, quo caput infantis pelvim intret, non tradunt; crederem vero, Talmudistas quoque asseclas fuisse doctrinae, quae faciem infantis os sacrum spectare docebat. Haec opinio ex iis quae supra dicta sunt de causa dolorum ad partum probari videtur: — dolores enim nascente puella graviores habebantur quam dolores nascente mare, quia puella „*vertere se debet, ut facie sursum nascatur*”: mari autem non opus est tali versione, quoniam caput eadem positione prodit qua in utero collocatum fuit, nempe facie deorsum spectante et ad os sacrum matris reversa 21). Assumentes unum

---

21) Ex his quidem videamus, Rabbinos notitiam quendam accuratiorem habuisse de mechanismo partus, seniori tempore primo a Fielding Ould et Smellie, nostrisque diebus a Naegelle in primis exulta; verum exinde non patet, Talmudistas dedisse descriptionem mechanismi partus *capite praevio*, quā videre possemus eorum opinionem circa modum, quo caput pelvin intret. Quae falsa opinio viri doct. Fulda (*in Siebold's Journal für Geburtshülfe. VI Bd I st. p. 7.*) ortum duxit ex sua perversa hujus loci interpretatione; quia, loco »R. Jose »dicit: *quum exierint tempora*, posuit: »Rabba Jose sagt: »der Eintritt des Kopfes mit dem Seitenwandbein;» id quod nullomodo e verbis ipsius Talmudis duci posse facile patet.

tantum normalem situm, Talmudici eandem fovebant opinionem, cum omnibus Medicis qui ante eos vixerunt et pluribus inter suos aequales: — sic auctor libri *de natura pueri* 22) illum unicum situm felicem et naturalem proclamat, quodque Plinius 23) ei assentit; neque Galenus 24) aliam fovet sententiam: — et, uti illi, sic Talmud quoque partum pedibus praeviis quidem memorat (*Nidda*, 26 a.) , attamen, ni fallor, non secundum naturam eum habet: dicentes enim audivimus Rabbinos „infantem tunc modo secundum normam exire, quum caput sit praevium.” Celsus 25) tamen, qui ante R. Joseph floruit, Soranus 26) ejusque discipulus Moschion 27)

22) »Puer autem ..... siquidem suo momento in caput »magis inclinet, facile mulier parit. Quod si in latus, aut in »pedes prodeat, si sic unquam, difficilem partum mulier sen- »tiet.” Hipp. Opp. F. Sect. III. p. 28., ita quoque *Ibid.* p. 26., *De morb. mulier.* Lib. I. F. Sect. V. p. 167.

23) »In pedes procedere nascentem contra naturam est.” *Hist. Natur.* Lib. VII. cap. 8.

24) ..... »Caput enim foetus primum collo matricis in- »dedit, tum per id aliis ipsius partibus viam munivit. Atqui, »si foetus obliquus aut transversus pararet egredi, aut si secundum »longitudinem quidem, sed non ut nunc, id est caput, non in- »sereret, quod nonnunquam etiam sed raro accidit, vel crux ante »caput vel manum exerens, difficilem aliis membris exitum effi- »ceret.” *De usu part. corp. hum.* Lib. XV. K. IV. p. 247
Cf. *Definition. medic.* K. XIX. 455.

25) »In pedes quoque conversus infans non difficulter extra- »hitur.” *De medicina* Lib. VII. c. 29.

26) »Reliquis tamen figuris minus suspecta est ea, quae in »pedes contingit.” Pinoff: *l. c.* p. 44.

27) »Quis foetus partus bono situi proximior? Quotiescum- »que junctis et in orificio uteri locatis pedibus, manibus sane »lateribus junctis prodit.” *l. c. cap.* 148.

(aequales?) partum pedibus praeviis partu naturali proximum censebant.

§ 8.

*Altera idea
Rabbinorum
in partus
mechanis-
mum.*

Hoc loco singularem audiamus opinionem, quam Rabbinorum bini soverant de actu ipso partū. Hanc sententiam memoriae nostrae tradiderunt Talmudistae in discussione quadam valde intricata, quae obvenit in *Nidda*, fol. 26 a. Agitur eo loco de casu quodam ficto, quo femina simul et Sandalum et verum infantem peperisset. Sequenti autem modo loquuntur:

» *Quando exeunt, non exeunt nisi conjuncti* 1). R. Papa dixit: *Exinde disco: infantem cum Sandalo esse conjunctum usque ad suum dimidium* 2), « et Sandalum capite suo foras expellere 3). In loco illo de Primogenito 4) ita potuerat esse, quod exierint via suorum capitum, et tunc Sandalus prius venit 5). — In (loco illo in Tractatu) Kerithoth 6) judicare possumus, quod exierint viā pedum suorum, et tunc infans primus venit 7). — Rab Hunia, filius Tachlifae, dixit ex nomine Rabbiae: *imo quum cogites quod sint conjuncti* 8). Sed debemus invertere thesin. Apud Primogenitum: exierant viā pedum suorum; infans, in quo est vita, se adhaeret et non exit; Sandalus, in quo non est vita, dilabitur. — Apud Keri-

1) Sandalus erinfans.

2) i. e. caput infantis umbilicum illius Sandali attingit, et ita caput infantis Sandalum foras extrudit.

3) Nunc loca afferit quibus de tali casu agitur.

4) In illo loco casum inquirunt, num Sandalus, qui vero infanti praecessit, primogenitus sit, nec ne?

5) Caput enim Sandali inferios est situm, orificio uteri proprius est quam caput infantis. Ergo si capite praevio

»*notho*th vero exierunt viâ capitum suorum;
 »infans, in quo est vita, quum caput
 »exierit, natus habetur; et Sandalus
 »non prius (natus habetur), nisi exie-
 »rit maxima pars ejus.”

infantem pepererat et postea Sandalum. Sed Judaïcae religioni se addixit interea, et quidem priusquam Sandalus veniebat. Nunc rogant: utrum talis femina ob illum Sandalum, qui verus non est infans, placulum deberet ferre, nec ne?

7) Si situs est *perversus*, pedes infantis orificio uteri propiores sunt quam pedes Sandali.

8) Unus super alterum jacens (מצומצמים); tunc ea nihilominus accidere potuerant, quod nempe infans vel Sandalus primo exierit

Ex hac narratione satis confusâ, quantumpote a me illustratâ, sine dubio patet, Rabbinos uti omnes veteres credidisse infantem suâ vi exitum quaerere, idque ita ut capite membranas ovi disrumpente, exitum sibi pararet infans, — haud secus ac avium pulli testas ovi, quo continentur, frangant et ita ipsi viam sibi parent. Id tamen Rabbinis est proprium, quod, se opponentes omnibus priscis scriptoribus, mortuum infantem facilius in lucem edi censeant vivo: qua in opinione plurimi tamen recentiores artis periti hodie cum Rabbinis non conveniunt. Forsan verbis: »infans in quo est vita se adhaeret et non exit,” illud volunt: infantem vivum ideo se ipsum retinere in utero, quia, — quemadmodum exeundi actio *ab infante* pendet, — ei nondum tempus exeundi est; dum vero infans mortuus, — cui nulla esse potest voluntas aut nisus exeundi, — sponte sua, h. e. pondere suo, ex aperto uteri ostio foras tendit, sive secundum Talmudistas „*dilabitur*” 28).

nascantur, caput Sandali prius exire debet.

6) Ibi controversia quaedam exstat de feminâ gentili, quae

28) Singularis quidem est haec opinio Rabbinorum, in partu

§ 9.

De cura infantis neonati.

Supersunt adhuc quae tradiderunt Rabbini de cura infantis neonati. Primum quod faciendum censebant, infante nato, fuit ligatio et abscissio funiculi umbilicalis. Ideo inquiunt: (*Sabbath*, 128 b. in *Mischna*) »et ligant (etiam ipso die Sabbathi id est licitum) umbilicum. R. Jose dicit: etiam abscindunt eum (funiculum umbilicale).” His addunt Gemaristae: (*Ibid. fol. 129 b*). »Dixit Rabba Bar Abuha; dixit Rab: Assentiantur sapientes R. Joseo, quod ad umbilicum duorum infantum attinet, ut secent eum. Quaenam est ratio? »Quia attrahunt ambo.”

Ligatio umbilicalis funiculi apud omnes veteres res summi momenti habebatur; imo officium obstetricum hac de re nominavit Hippocrates *οὐφαλοτόμιαν*. 29). Auctore

---

gemellorum, unum infantem alterum premere ita ut exeat. Sed nonne haec aliquomodo conveniunt cum illis quae ab auctore libri *de superfoetatione* (in initio) proferuntur: »cum mulier superfoetarit,” sic scribit, »siquidem primus foetus in medio utero continetur, superfoetatum quoque a priore expulsum prolabitur. »Quod si in altero cornu conceptum contineat, ipsum postea partu ejicit, minime vitalem postquam vitali foetu liberatus uterus relaxatus et humectus fuerit.”

29) Etiam tempore Prophetae Ezechielis funiculum umbilicale fuisse praecisum, eamque sectionem adeo necessariam tunc fuisse habitam, ut miser et derelictus crederetur infans, cui funiculus non fuerit praecisus, patet ex verbis Ezechielis, in Sacro Codice Cap. XVI. Comm. 3. sqq. »Dicens, sic ait Dominus Jehovah urbe Jeruschalmaicorum: commercia tua, adeoque geniturae tuae sunt e terra cenahanaeorum, quasi pater tuus sit Emoraeus, et mater tua Citheas.

»Nam ad genituras tuas, quo die genitus fuisti, non fuerat pra-

tamen **Sorano Ephesio**, obstetrics antea funiculum umbilicalem dissolvere solebant clavo, calamo, cortice panis, aliove supellectili acuto; primus autem **Soranus** habetur 30), qui laudaverit ejus dissectionem scalPELLI ope. (*Vid Pinoff: l. c. pag. 58 sq.*). Ex verbis autem Mischnicorum concluiderem, jam Palaestinenses et Babylonicos scalpellum hunc in scopum adhibuisse, quoniam Mischnici utuntur verbo חותם, a חותם = *secare, scindere, abscindere (instrumento acuto)*. Hujus rei fidem faciunt loci, in quibus sermo est de dissecANDIS quibusdam partibus, quibusque utuntur voce יתפרק = *findere*, et quidem v. c. apice acuto grani hordei, non decorticati 31). Si haec conjectura vera est, exinde conclusio nasceretur Rabbinos cum **Sorano**, et fortasse jam ante eum, umbilicalem funiculum *scalpello dissecasse*.

Quae dicuntur de funiculo umbilicali gemellorum, nos quoqae defendimus, aliis autem rationibus ducti quam quidem Rabbini, quorum verba, „*quia attrahunt ambo*” illam videntur profiteri sententiam, quod metus sc. adasset ne motu infantis nati, et motu infantis adhuc degentis in utero, tunicus dilaceretur et sic vita alterius infantis in perniciem vergat. Satis constat recentiorem experientiam jam diu Rabbinorum theoriam refutasse.

»cicus umbilicus tuus et aquis non eras lotus, quum adspexi te,
»neque sale fueras conditus, nec fasciis eras fasciatus.“ et 9. seq.

30) Cf. Isensee: *de Geschiedenis van de Geneeskunde en hare hulpwetenschappen. Uitgegeven enz. door Dr. L. Ali Cohen. I Deel. 1 st. p. 188.* Cf. quoque annotat. ad h. l. Doct. Ali Cohen.

31) Sic quoque illo in loco Tractatus *Sabbath*, fol. 134 a., ubi agitur de atresia ani, per operationem quamdam removenda.

§ 10.

*Continatio.**Consilium
practicum
momento-
sum.*

Placentam nonnunquam Rabbini in usum vocabant ut infantem asphyticum in vitam revocarent. Tradunt enim: (*Sabbath*, 129 b.). »Docuerunt Rabbini: ligant umbilicum, et R. Jose dicit: etiam secant eum, et abscondunt secundinas ut infans calescat. R. Schimeon ben Gamalielis dixit: filiae regum abscondunt eas in pelvibus cum oleo; filiae divitum in spongiis lanae (lana pura, mundificata); filiae pauperum in gossypio." Hae cautelae adhibebantur ut secundinae calidae manerent; antea enim diximus Rabbinos usos fuisse oleo ad calorem promovendum 32). Idem etiam Abaje consuluit: »Dixit mihi mater: illi infanti, qui non respirat, afferant secundinas matris et illiniant ei ipsi et respirabit" (*Sabbath*, fol. 134 a.). Hoc consilium, nec non sequens, ut immittatur sc. placenta in oleo vel aliis rebus calefacientibus, nemo veterum, quantum scio, dedit. Recentiore tamen tempore Crantz 33), Smellie 34) aliique, et nostris diebus Cl. Busch et doct. Moser 35), Grenser 36), aliique infantem, qui

32) Infantem asphyticum ope placentae in vitam revocandum esse, jam Aristoteles quidem videtur monere, attamen verbis minus apertis quam Rabbini. »Saepe autem factum est," inquit Aristoteles, »ut videretur nasci infans mortuus; cum eo infimo in umbilicum, ac partes circumcisae efflueret sanguis priusquam ligaretur. Verum peritiae artis obstetricices exprimunt introitum umbilico. Ac statim infans, quasi prius exsanguis, rursus revixerit." *Hist. animal. Lib. VII. cap. X.* (Ed. Schneideri.).

33) *Hebammenkunst*, p. 48.

34) *A treatise on the theory and practice of midwifery. Book 3. Chap. 2. Sect. 4. T. I.* p. 228 et 229.

35) *L. c. Th. I.* 218 sqq.

36) In: Schmidt's *Encyklopädie der gesammten Medicin. Band V.* Art: *Scheintod der Neugeborenen.* pag. 416.

nascitur asphycticus ex asphyxiâ sic dicta nervosâ et suffocatoriâ, una cum placenta in balneum calidum immitti suadent; quo calor sustentetur et incitetur circulatio, ita ut idem fere faciant ac jam Talmudici fecerint.

Boni ominis porro a Talmudistis habetur, si infans statim post partum ejulet (*Jevammoth, fol. 71 b.*); si vero non ejulet et asphycticus nascatur, suadet Ab aje, „*vnum excitare in vanno, quo facto respirabit.*” (*Sabbath, 134 a.*).

Infans sanus, cui umbilicus fuerat praecisus, in balneo lavabatur, sale conspergebatur et tunc demum linteaminibus involvebatur (*Sabbath, 129 b.*). In Prolegomenis hujus Dissertationis jam monui, tempore Prophetae Ezechielis eodem modo infantes tractatos fuisse 37).

§ 11.

De morbosis affectionibus, quae puerperis supervenire possint, Rabbini nil fere tradiderunt. In *Jevammoth, fol. 13 a.* haec autem occurunt: »ex doloribus partûs pili nonnunquam deflouunt.”

Morbus quidam abdominis puerparum memoratur in *Avodah Sarah, fol. 26 a.*, quem morbum כורא vocant. Buxtorff (*Lexicon Talmudicum in voce pag. 1018.*) hoc verbo intellectum vult: *dolor em aut flatu ositatem ventris post partum*; quocum convenit Rashi, dicens: »est morbus mulieris parturientis et refrigeratae in sella.” [Species peritonitis puerperalis cum meteorismo?] Contra hunc morbum Rabbini laudant usum *Sicerae*, שכרא, speciei cerevisiae valde calidae et inebriantis, ex hordeo vel dactylis confectae.

---

37) Soranus quoque balnea tepida sale commixta commendat, Pinoff, l. c. p. 60.

B.

DE PARTU ABNORMI.

§ 12.

Ex Talmudis argumento L. B. certe quidem intellegit, nequaquam hoc ex opere hauriri posse definitiones aut descriptiones omnium eorum, quae partum abnormem reddere soleant. Occurrunt modo in Talmude sparsae notae quae partum difficultem spectant, quaeque collectae ne ullo quidem modo vestigium efficiunt systematis ejusdam partuum abnormium.

De Embryotomia.

Inter omnes obstetricias operationes veteres Embryotomiam maxime celebraverunt. Sic auctor libri *de morbis mulierum* (*Hippocr. Opp. F. Sect. V.*) explicite eam tractat; sic quoque unicum caput Encyclopaediae Celsiana e (*Libr. VII. C. XXXIX.*), quo de obstetricia arte agitur, plurima de Embryotomia vel Embryolegia habet; neque Soranus, neque Moschion in Dystokia ullam fere operationem memorant, exceptis versione et Embryotomiā. In Talmude quoque nonnullae occurunt notulae de Embryotomia. Infans, hac operatione in lucem editus, vocatur *מְחֻזָּק* = *dissecatus*, cui verbo simul addunt *מְסֻרָּם* = *perversus*. Cf. *Nidda*, fol. 28 a. Legimus enim ibi in Mischna: »*Si exierit disseccatus vel perversus, — (tunc) quando maxima pars prodiit, est uti natus*» (tunc habetur quasi totum infantis corpus natum esset). Dissecatus infans autem simul perversus est, h. e. situm perversum habuit; nam dicunt Gemaristae (*Ib. fol. 29 a.*): »*Num exiit disseccatus vel perfectus, uterque perversus est?*» Jarchi »*perversum*» infantem illum habet, qui pedibus praeviis nascitur; videtur itaque iste commentator hac voce nil

aliud intelligere quam situm perversum simplicem 1).

Sed non semper situs perversus infantis Embryotomiam indicabat; quia ex alio loco (in *Oholoth Cap. VII. Mischna VI.*) patet, Rabbinos nonnunquam dissecasse etiam infantem qui *capite praevio nascebatur*. Statuunt enim Mischnici (loco mox citato) sequentia: »*Femina quae si difficulter parit, dissecant foetum in ejus intestinis, et faciunt exire eum membratim, quia vita ejus (matris) praestat vitae illius (foetus)*. (Si) *Exiit maxima pars 2* (foetus), *non attingunt eum (foetum), quia non expellunt personam ob personam.*”

Ratio quare matris gratiâ foetum sacrificandum velint Rabbie, haec est: Est praeceptum Talmudicum, *Quemcumque qui viderit alium persequenter et intendenter illi occidere, omnibus viribus conari oportet, personam quae in periculo versatur a periculo imminente vindicare, imo etiam si id non aliter fieri possit nisi proprio periculo: nulla autem haberi licet ratio, quaenam sit persecutoris persona, et casus semper et*

1) Maimonides (*in suo comment. ad h. l.*) aliter haec explicat; et quidem ita: »sensus verborum est: si membra in corpore (matris) fuerint dissecata, membraque ejus (foetus) absque uno ordine exeunt, v. g. exeunt manus et postea pedes et tandem brachium, et hoc est *perversus* (מכוּרָם); vel si exierint secundum ordinem, hoc est *מִתְחַזֵּק* = dissecatus.” Sunt tamen haec verbis Talmudicorum plane contraria et crederem, errorem typographicum hîc in culpa esse; quia verba *dissecatus* et *perversus* commutaverunt locum. — Baal Aruch vero ea habet, Caput III. *Nidda*, fol. 28: »*exiit dissecatus vel perversus;*” explicatur:” *exiit dissecatus, uti creatus est: caput seorsum, et post illud humeri, pectus, dorsum, fémora, crura et pedes; explicatio τοῦ μέσον, non secundum ordinem.*” Ibis ultimis tamen non addit, membra suisse dissecata. Aruch cum *Musaf Haaruch*. Ed. Amstel. Ao. 415 = 1655. fol. 127 a. col. 2.

2) In *Sanhedrin*, 72 b. legitur: »*si caput exierit,*”

omni sensu est idem. Et quia Rabbini causam partûs difficilis non in matre, sed in ipso infante quaerunt, ideo infans ab iis habetur vitae matris persecutor, et infantem itaque matris gratiâ sacrificandum declarant. Hic enim si non sacrificaretur, matris mors sine ullo dubio instaret, et infans hinc sisteret causam hujus mortis. Haec omnia vero tantum valent, si caput infantis nondum exierit; nam si idem periculum adhuc instat post capitum exitum, scena plane mutatur; credunt nimirum tunc, causam sitam esse in ipsa matre, et dicunt: »*tunc ex coelo eam (matrem) persequuntur.*” (Vid. *Sanhedrin*, fol. 72 b.). Hoc in casu infans vitae matris persecutor non amplius est; et quia »vitam alicujus personae ob vitam alterius expellere non licet,” ideo non attingunt infantem 3).

3) Haec ita habet Maimonides in *Jad Ha-hasakah*, *Hilchoth רצח ושמירת נפש* (*de homicida et de conservanda persona*). **Cap. I.** *Halach.* 9., quaeque certe ex loco illo *Sanhedrin*, fol. 72 b. optimo jure hausit. Dicit nempe ille Commentator eximius: »Et hoc etiam est praeceptum” quod non facias, »ne te miseret personae (נפש) persecutoris. Hanc ob rem sapientes monuerunt: licitum esse in femina gravida quae difficulter parit, »foetum dissecare in suis intestinis, sive ope τοῦ Σαμ, sive ope manus, quia ille (infans) est tanquam persequens eam (matrem) et intendens eam necare. Et quando caput jam exiit, non sattingunt eum, quia non pellunt personam ob gratiam alterius. »Et ea est natura mundi,” est sententia omnium hominum, infantem matris gratiâ esse necandum. —

Haec omnia tam explicite exposui, quia sequentibus pagellis illis verbis mihi erit opus. —

Interpretationem meam vocis שׁבֵל, certe non requirit ulteriore defensionem, quippe quae sexcenties hoc sensu sumitur. Tali interpretatione omnes quoque auferuntur lites de quaestione: »num Rabbini ideo Embryotomiam licitam declarant in utero, quia infantem in utero animatum non habuerunt?” Cf. *supra*, *Embryologia*, pag. 64 sqq.

Haec satis probant, ex mente Rabbinorum Embryul-ciam non prius instituendam esse, nisi summum jam adsit periculum, vitaque feminae nullo alio modo ser-vari possit quam morte infantis.

Vagam et indeterminatam esse indicationem »femina quae difficulter parit,” omnes mecum consentient; quia femina ex tot tantisque causis difficulter parere solet. Elucessit vero ex verbis Talmudicorum, Embryotomiam non esse contraindicatam etiamsi infans vivat; si autem caput vel maxima pars infantis nata est, hanc operatio-nem (ob rationes supra expositas) licitam non habent. Quod ad sententiam, »foetum matris gratiâ esse inter-ficiendum,” nostra quoque aetate illis feliciter rarissi-mis casibus idem statuitur, quando foetus vita inimice oppo-sita est vitae matris; quia mater, haecque sola, habet jus in infantem: — et ipsa Embryotomia, — operatio adeo crudelis, quae meliore artis obstetriciae conditione, continuo evadit rarer, nec tamen umquam e catalogo licitarum operationum omnino poterit deleri, — nunc quoque habetur indicata, si, versione neglectâ, et foetu certissime mortuo vel ut mortuo habendo, matri auxilium meliori modo afferri nequeat.

Altera Rabbinorum sententia, quod, si caput infantis jam exierit, sed truncus ob magnum suum volumen caput sequi non possit, nullo casu Embryotomia sit instituenda, — haec doctrina nititur fundamentis pro parte veris. Tunc enim causa potest esse Ascites foetus, vel mon-strositas duplex; et ambae hae aliam minusque horren-dam requirunt agendi methodum: — nam hypertrophiae partis inferioris (qualis interdum occurrit apud vitulos, nostratisbus cognita nomine *een steenbil*) quantum scio, inter foetus humanos casus nondum est observatus.

§ 13.

Versio spontanea.

Inter situs foetus perversos prae aliis frequentior est ille humero praevio; et in hoc aliquando versio spontanea observatur, qua natura suâ sponte perversum situm infantis in meliorem commutat. Ad hoc phaenomenon Rabbini èt in homine èt in bestiis attenderunt. Ajunt nimirum in *Nidda*, fol. 28 a.: »*Dixit R. Hun a* 4): *si infans egredientem facit manum suam et retrahentem facit eam, mater polluta est ob partum, uti scriptum est: et fuit in pariendo et porrexit manum*” (*Gen. XXXVIII. 29*). *Rogavit R. Jehuda*: (dum) *egredi fecit infans, mater nondum de ulla re suspicatur?* *R. Nachman dixit: secundum meam sententiam verba R. Hunae ita explicare debemus: suspicanda quidem est (de instanti partu); dies vero purificationis non attribuuntur ei, nisi exierit maxima pars ejus (infantis).* In Tractatu *Chulin*, fol. 68 a., versionis spontaneae in bestiis mentio exstat; quae verba ita sonant: »*Bestia, quae difficulter parit, et cuius foetus facit egredientem manum suam et retrahentem facit eam, licitus est* (foetus) *qui edatur. (Si) Exire fecit caput ejus, licet retrahens fecerit (illud), est (foetus) uti natus.*”

Omnes veteres Medici silentio praetereunt versionem spontaneam, et per multa secula inobservatum remansit illud naturae spontaneum auxilium; donec Thomas Denman, obstetricator Anglicus peritissimus, publici juris fecit suas imprimis de Evolutione spontanea observationes 5).

4) Floruit ultimo demidio Seculo III. p. Chr. N. [circa Aum. 290 (Wolff)]. Praeses fuit Academiae Soranae, et dicitur octingenitos discipulos habuisse.

5) *The London medical Journal*, Vol. V. 1785. Cl. Velpeau

Ab hoc inde tempore casus non defuerunt variarum formarum versionis spontaneae, ita quidem ut hodie tres ejus species assumant auctores. Ad quamnam speciem casus Talmudistarum sint referendi, certo statuere non possumus; sed loquuntur de membra praevii retractione, quae tunc modo locum habet, si jam rupta sint velamenta; crederem itaque, Rabbinicas observationes ad secundam speciem versionis spontaneae esse referendas; illam puto, qua pars initio praevia retrahatur et alia pars prodeat, quo facto partus magis accedit ad normam.

Capitis vero retractionem, quam saltem in bestiis contingere dicunt Talmudistae, dubitarem; licet doct. Hain e casum communicet, quo infans caput jam natum in uterus retraxisset! (Casus ille citatur apud Hoebeke, *Verhandeling over de miskraam*, p. 81, qui illum habet fabulam.)

§ 14.

Versionis artificialis notitiae in Talmude plane quidem abesse videntur: attamen duobus locis aliquid de versionis negotio nos posse suspicari non plane negarem: — in Tractatu *Kidduschin*, fol. 24 b. enim haec leguntur: »R. Eleazar dixit: porrexit dominus manum suam in intestina servae sua, et coecavit foetum qui est in utero ejus; liber est. Quare? Quia lex dixit: „et corrupti,” donec intendat corruptum.» Addit huic loco commentator Jarchi: dominum hanc ob rem porrigeret manum in uterus ut educeret infantem. Silent quidem ipsi Talmudistae de causa, illum fuisse primum negavit, probavitque, Peu et de la Motte in suis operibus observationes aliquas communicasse, quae revera evolutionem spontaneam arguunt.

quare dominus id fecerit; crederem tamen versionis negotium saltem in caput, iis non plane ignotum fuisse, quum ex supra dictis abunde pateat, Rabbinos praecipue Graecorum Medicorum opera haud ignorasse. — Alter locus, quem huc referre vellem, aliquo sensu tantum suspicionem posset movere de versionis auxilio. Legimus nimirum in Tractatu *Chulin*, fol. 71 a. (Mischna): „*Mulier cuius infans mortuus est in ejus intestinis; et porrexit (הטפוי) obstetrix manum suam et attigit eum (infantem): obstetrix polluta est pollutione septem dierum, et femina pura est usque ad exitum infantis.*” „Manus introductus in uterum,” suspicionem quamdam movere posset forsitan versionem hic posse intelligi; sed quia neque Mischnae, nec subsequentis Gemarae verba hanc suspicionem corroborant, et ipse textus aperte agit de „infante mortuo,” ideo concluderem, hoc loco tantum esse sermonem de „*Extractione foetus mortui;*” — id quod eo magis opinarer, quia Rabbini, exeundi actum a *foetu* ipso derivantes, exinde necessario statuebant infanti mortuo nullam hunc in actum esse vim, ideoque eum *manu* esse extrahendum.

§ 15.

*De partu
sine sanguine.*

Inter signa diagnostica aperturae uteri, quorum Rabbini mentionem faciunt, venit quoque Metrorrhagia, quam tamen non semper locum habere censem. Disputant enim de quaestione (*Nidda*, fol. 38 b.): „num „*apertura sepulcri (uteri) adesse queat sine sanguine?*” (sine haemorrhagia)? E quibus conclusio est: „*potest adesse apertura sepulcri sine sanguine.*” Imo in *Nidda*

„fol. 42. b. „partum siccum“ memorant, qui prorsus absque ulla haemorrhagiâ absolvitur. (Cf. Raschi ad h. l.).

Istius phaenomeni apud antiquos nulla exstare videtur mentio, sed cum experientia hodierna observationes Talmudistarum conveniunt: quemadmodum quoque praceptor aestumatissimus Cl. de la Faille in praxi sua plures tales observavit casus et nobiscum in lectionibus suis communicavit, quibus ne guttula quidem sanguinis erat fusa: nihilominus tamen puerperium in plurimis, non tamen omnibus, sine noxa absolvebatur.

§ 16.

Inter illa quae periodum quintam partûs abnormem *De placentae feminaeque periculosam reddere valeant*, tam apud veteres quam apud recentiores frequentissime fit mentio de *Retentione* placentae. Haec Retentio per multos dies continuare potest, uti jam Rabbini testantur in *Nidda*, fol. 26 b., quo loco simul nonnulla adnotantur de partu gemellorum. Sic enim ibi legitur: *Dixit R. „Jehuda: dixit Rab: per omnes tres dies priores attribuunt secundinas infanti, et abhinc eo tempore et deinceps suspicantur alium (adhuc) infantem (ad-, esse). Dixit ei: num Rab talia dixit! Dixit enim Rab: infans nullo modo moratur post socium suum. Tacuit. Sed, — inquit, — forsitan illic est sermo de abortu, et hic de filio stabili (infante perfecto novem mensium). Dixit ei: dixisti, te credere Rabum ita judicare? explicite inquit Rab et quidem ita: aborta erat abortum, et postea aborta erat secundinas: per omnes tres dies attribuunt secundinas infanti (nunc*

,,nato), *hinc et deinceps suspicantur alterum infantem.*
 „*Peperit et postea aborta erat secundinas, etiam usque*
 „*ad decem dies non cogitant de alio infante.*”

Iste locus, qui certe non plane immunis est quadam confusione, huc redit: R. Jehuda dixit ex nomine **Rabi**, „si per tres priores dies post partum, placenta „non expellitur, tunc cogitandum est gemellos adesse „et alterum infantem nondum nasciturum.” Alter **Rabbi-nus**, discipulus — uti videtur — **Rabi**, objicit: „Rab „ea non dixit, quia opinabatur alterum infantem mox „insequi priorem, et ergo, si placenta per tres dies fuerit „retenta, ex ejus opinione alium infantem suspicari nemo „potest,” His quum nihil respondit R. Jehuda, prior ille explicationem ipse adjecit dixitque: „forsan Rab „loquitur in primo casu de abortu; et si ille locum habet, „et placenta intra tres dies non venit, tunc de alio „infante adhuc in utero est cogitandum. In perfecti in- „fantis partu autem alter infans semper priorem mox „insequitur, et ergo, si tali casu placentae expulsio „retardatur, de alio infante non est cogitandum, quia „talis jam dudum in lucem prodiisset.” His respondet R. Jehuda: „revera ita dixit Rab!”

Haec autem, secundum hodiernam scientiam sunt vera mixta falsis. Agens de abortu, errorem **Rabi** in hanc rem jam demonstravi; sed in praesente quoque casu errores existant. Quod in partu gemellorum secundus infans priorem saepe brevi insequatur, concedo quidem, sed in multis casibus illud tamen ut regula non valet. Sunt enim casus, et profecto non rari, quibus alter infans alterum insequitur post duos tresve dies; neque desunt observationes, secundum infantem non prius fuisse natum quam die 17° post priorem; imo 42 diebus postea. (**Busch und**

Moser, l. c. IV. p. 658.). Si tali in casu alterius infantis expulsio tamdiu post priorem natum retardaretur, Rab certe quam maxime errasset falsumque tulisset judicium; et feminam puram declaravisset quae ex Rabbinorum doctrina deberet declarari polluta.

Memorant vero casus placentae diu in utero retentae, et quidem ita: (*Nidda*, fol. 27 a.): *Dixit Rabba Bar Schilaj: dixit R. Mathna: Schemuel dixit: Factum est, ut attribuerint secundinas infanti „ad decem dies” infans jam decem dies natus fuit, et sic porro (Ib. Ib.) : Rabba Bar Bar Chana dixit: „factum est, ut attribuerint secundinas infanti usque ad „dies viginti tres. R. Joseph dixit: usque ad dies „viginti quatuor”* 7).

6) Inter veteres Medicos, auctor libri pseudo-Hippocratici: *de morbis mulierum*, de diurna secundinarum retentione haec dieit (Hipp. Opp. F. Sect. V. p. 173): »Quod si secundae vexierint, mulier etiam sanescit. Plerumque vero putrescant, sexto tamen aut septimo die, aut etiam posterius exeunt.» Vidimus vero Rabbinos diurniorem retentionem memorantes; neque haec mira videantur, quum nulla fere auxilia activa, ut ita dicam, veteres in casu retentionis placentae instituerint: — potius remedia interna, valde absurdia, superstitiosa et fastidiosa commendaverunt. Attamen diu ante Mischnam confectam, Celsus (*de Med. L. VII. c. 29.*) et postea Soranus (Cf. Pinoff, *Diss. laud. p. 36 sqq.*) artificium manuale, hoc in casu adhibendum descripserunt, quod in multis omnino a veteriore crandi methodo distat, multaque in eo invenimus vestigia methodi agendi hodiernae. In Talmude nihil horum invenientes, exinde concludimus, Talmudistas hanc doctrinam verosimiliter sive ignorasse, sive rejecisse.

§ 17.

Num foetus possit vivere in utero matris mortuæ. Mortem matris frequentem causam sistere obitūs infantis, omnibus temporibus Medicis fuit notum. Ita jam vidimus Rabbinos dicentes „morte matris abortum provocari.” Hoc principio ducti, si gravidam capitum damnarent, sequentia praecepta tradiderunt: (*Eirchin, fol 7 a. Mischna*): „*Mulier, quae ut occidatur exit, non exspectant donec (haec) peperit; mulier, quae sedet in sella, exspectant, donec peperit.*” Addunt in *Gemara*: *Dixit R. Jehuda, dixit Schemuel: mulier, quae ut occidatur exit, verberant eam ad locum graviditatis, ut infans primo moriatur, ne veniant ad aliquid turpe.*” His ultimis verbis addit *Jarchi*: „nam si infans vivat, post mortem matris exit, et id est aliquid turpe.”

Morti matris non semper antecedere mortem foetūs, asserunt in Tractatu *Nidda*, *fol. 44 a.*, ubi de successione hereditatis est sermo; „*Dixit R. Scheschet: hereditatem accipit 1) ex bonis matris, 1) Infans unius diei, ut faciat accipere hereditatem a fratre 2) de insante unius diei, sed de foetu non ita 3), 2) Haec valent. Quare? quia ille primus moritur, et 3) I. e. si semina filius hereditatem non accipit a matre in utero non est in sepulcro 4), ut filius patris sit heres. 4) In utero. Verum num illud certum est? 5) Ex stat enim factum, quo foetus se moverit 6) in potestate ut haeredem instituat alium. tribus motibus 7). Dixit Mar filius 5) Infantem prius R. Ashei: id est 8) caudae (abs- mori. cissae) lacertae ad instar, quae etiam 6) In utero matris emortuae, se movet.”*

7) Postquam mater prius obiit.

8) Hi motus infantis in utero matris emortuae,

Plurimis in casibus, matre emortua foetus quoque perit; et in quaestionibus sic exortis medico-forensibus diu secuti sunt Judices jurisprudentiam concilii Wetzla-riensis, statuentis: „in casa dubio ad matris mortem „praegressam esse concludendum”⁷⁾. Sed non desunt observationes infantum, qui, mortua matre, superstites manserunt⁸⁾, imo talium, qui e matre mortua solis viribus uteri, vivi expellebantur⁹⁾. Hanc ob rem quoque praecipiunt Talmudici, „si femina capit is damnetur (quae „nondum sedet in sella), primo ejus foetum interire oportet.”

Pulchre certe rationem explicant, quae exstat inter vitam matris illamque foetus; neque naturae omnino contraria sunt, quae de caudâ lacertae abscissâ dicunt.

Negant igitur, foetum semper simul cum matre obire; — sed de his in sequente capite, quo de Lege Regia sermo erit, fusius agam. Addunt loco citato in *Eirchin*. „si mater ex morbo obiit, infans primo moritur; „infan- „tem enim” — dicunt — „in quo parca est vita, prius in- „trat guttula Angeli mortis, et dissecat ei signa¹⁰⁾; sed „si occidatur illa, prius moritur (femina),” — si mater

7) Valentini: *Pandect. med. legal.* I, 1. *casus* 1.

8) Cf Gardien in *Dictionn. des sciences médicales.* XVII. p. 422. Refert casum, quo infantem vivum 48 horas post mortem matris, ex utero extraxerant Medici; et in alio casu 24 horas post mortem matris sectione caesareâ vivus infans in lucem edebatur.

9) Plures tales casus collectos reperies in J. P. Frank: *Geneeskundige staatsregeling.* Deel. I. p. 456 sqq. Imprimis hic conf. doct. Maizier: *de partu post matris mortem spontaneo.* Berolini, 1°35.

10) Loquendi modus a mactatione bestiarum mundarum derivatus, in quâ partes quaedam (signa) persecandae erant, ut talis bestia rite mactata pronuntietur. Signa haec erant v. g. oesophagus, larynx, cœt. partes ergo vitae sustentandæ omnino necessariae.

ex violentia externa perit, illa prius moritur foetu — quod judicium ab omni parte fere hodie etiam valet.

§ 18.

*De dissolu-
tione infantis
in utero.*

Infans in utero emortuus nonnunquam plane dissolvitur et membratim in lucem editur. Sequentia hoc de argumento in *Niddah*, fol. 28 a. offenduntur: „Docuerunt Rabbini: quae aboritur manum in- 1) Manus incisa et „cisam (חַזְכָּה יָד) 1) et pedem incisum 2), 2) Pes incisus: Cf. „mater ejus (manus vel pedis) polluta »de incisione ma- „est ob partum, et non suspicandum num fortasse ex corpore obturato 3) „venerit. R. Chisda, et Rabba, „filius R Hunnae, ambo dicunt: non „dantur ei dies purificationis. Quae- „nam est ratio? Quia partus jam e „longinquo est.” Infans enim jam dudum membratim a femina discesserat, et jam praeterierunt ejus dies purificationis; et nescimus itaque, a quonam puncto incipienda esset horum dierum enumeratio. Revera nonnunquam tale quid accidit; et vir doct. Montgo- mery 11) casum se observasse narrat, quo foetus mense VII° obiit; mulier vero, finito mense IX°, nihil aliud ex utero edidit nisi humorem plane putridum et valde foetidum, nullum autem infantem: sed per duos annos, quibus semina illa dein vixit, nonnunquam ossa exierunt. In graviditate extrauterina ex partibus externis abdominis, vel ex ano interdum membra foetūs dissoluti in lucem

11) *Die Lehre von den Zeichen, Erscheinungen und Dauer der menschlichen Schwangerschaft, aus dem Englischen von J. Schwann. Bonn 1839. pag. 357.*

prodeunt. Imo nonnunquam membra foetus in utero videntur separari, quod phaenomenon nomine venit „*Amputationis spontaneae foetus*“ 12). Forsan Rabbini hujus phaenomeni mentionem fecerunt, quum dicant „et non suspicantur, num forsitan a corpore obturato venerit,” cui scilicet pedes desunt. Certam quidem opinionem proferre non auderem, sed conjecturam propositam tacere nolui.

§ 19.

Ad partum abnormem, sequens quoque pertinet narratio uncula, quae obvenit in *Nidda*, vol. 42 b. „..... Aliquis, qui venit coram Rabba, dixit ei: num mihi licet infantem in Sabbatho circumcidere? Dixit Rabba „ei: omnino! Postquam exierat, dixit Rabba: num quidem cogitandum est virum illum ignorare, circumcisionem in Sabbatho esse licitam? Secutus est eum „et dixit ei: quomodo factum est? Ita factum est — „inquit ille — audivi infantem ejulantem (גַּעֲמָה) „versus vesperam ante Sabbathum, et non „prius natus est quam die Sabbatho (die inse- „quente). Dixit Rabba ei: ille infans caput „suum jam extra vestibulum fecerat egredi, „et (circumcisio in nostro casu) est ergo circumcisione in- „tempestiva, et ob omnes circumcisions intempestivas „non violant Sabbathum!“

Sine ullo dubio hic sermo est de *Vagitu* qui dicitur *uterino*, quod phaenomenon nostris diebus saepissime sane observatum, ex rationibus vero theoreticis antea praesertim ansam dedit magnaे opinionum divaricationi.

12) Tales observationes communicarunt: Montgomerij in *London, med. and phys. Journal*. Aug. 1832; et Schwabe in *Siebold's Journal, cet. B, XVIII, St. 2* aliique

In citato loco Talmudis **R a b b a** opinatur, *illum vagitum, tum modo produci, si caput iufantis jam haereat extra vestibulum*, ergo jam in ipsa vagina; affirmat igitur idem cum plurimis hodiernis. Si vagitus uterinus obtinet, ita tantummodo oriri potest; et errant qui statuant, foetum nonnunquam in ipso Amnio vagire: — spiritum ergo duceret foetus in spatio undique clauso, aërisque accessu prorsus impedito! Vagitus uterinus certe quidem negari nequit; sed cum Cl. Henke 18) eum solummodo fieri posse crederem disruptis jam vementis, in partu qui non cito absolvitur, et in quo caput infantis ita est collocatum, ut aëri atmosphaerico liber aditus pateat ad laryngem, igitur in situ infantis facie praevia.

§ 20.

Partus serotinus Non solum exsistentia vagitū uterini dubia movit, sed imo Partum serotinum cognoverunt Rabbini, de quo adhuc hodie lis est inter eruditos. Supra notavimus, ex mente etiam Talmudicorum graviditatem vulgo absolvi intra temporis spatium novem mensium et aliquot dierum: — memorant tamen casum graviditatis, quae multo diutius duravit, in Tractatu *Jevammoth*, fol. 80 b.: »Accidit »R. Tosphoae, ut *femina*, cuius maritus profectus »erat ad *oras maritimas*, retardaretur (parere) ad *menses duodecim*, et (R. Tosphoah) eam *seminam castam declarabat*. (Judicavit R. Tosphoah) uti Rabbi, »qui dixit: potest *infans* diutius apud matrem manere; »et quia R. Schimeon, filius R. Gamaliēlis, etiam »judicat, morari (in utero) quidem posse (infantem), »R. Tosphoah secundum plurimorum consensum egit.”

Auctor vero libri de *Natura pueri* partum serotinum in dubium vocat 14): licet ille libri pseudo-Hippocratici de *Diaeta* 15), uti et Aristoteles 16) et Plinius 17) eum non negent. Nonnulli, qui recentiore tempore hac de materia egerunt, illique fidem habent, graviditatem multo diuturniorem quam quidem veteres agnoscant 18).

Denique hoc loco memorare oportet discussionem quamdam valde confusam de »infante diu morante in vestibulo,” qui casus in *Jevammoth*, fol. 71 b. sequentem controversiam excitavit. »A quonam die incipiunt 7 dies numerari, quibus absolutis infantem circumcidere licet? »num a die illo quo natus est, vel a die illo quo infans a morbo convalescit?” Conclusio est: »dies, quo

*De infante
diu morante
in vestibulo.*

14) »At vero, si quae ultra decem menses, utero gestare sibi visae sunt (quod jam saepe audivi) eae hoc, quem referam modo fallunt.” (Hipp. *Opp. F. Sect. III. p. 26*). Explicatur, talibus mulieribus menstrua fuisse suppressa, et flatus in utero adfuisse.

15) »Non autem in aequali temporis spatio omnes foetus exor-
»nuntur, sed alii citius alii tardius.” *Lib. I. pag. 19.*

16) »Reliqua animantia omnia uno modo partum perficiunt, unus enim omnibus praefixus est partus terminus; soli vero homini, ex animantium numero multi. Etenim et septimestres net nonimestres eduntur infantes et ut plurimum decimestres: »quaedam vero undecimo quoque mense pariunt.” *Hist. animal. Lib. VII. C. IV.*

17) »Massurius auctor est: L. Papyrium Praetorem, secundo shaerede lege agente, bonorum possessionem, contra eum dedisse, cum mater partum se XIII mensibus diceret tulisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur.” *Hist. Natural. Lib. VII. C. 5.*

18) Conf. H. M. Scrinarius. *Spec. med. for. inaug. de partu serotino. Groningae 1841.*

»convalescit, habetur dies nativitatis." Casus dein proponuntur, in quibus circumcisio possit retardari, quando infans neonatus morbo fuit correptus. Inter hos »R. Scharbia dixit: *V. g. quando infans caput suum extra vestibulum fecit egredi* 1). *Sed num ita vivere potest? Didicimus enim (Nidda, fol. 30 a): si exit in aërem mundi, clausum aperitur et apertum clauditur; si id non accidat, in vita superesse non posset, ne horâ undâ quidem.*" Agitur tamen hic ita: *quod morbus aegrum nutriat. Sed cuius morbus? Si opinaremur morbum infantis, tunc tamen debet exspectare VII dies* 2). *Sed minime! volumus morbum matris. Ea modo valent* 3), *quando non ejulaverat; sed quum quidem ejulaverit* 19), *in vita superesse potest.*"

Casum illum certe excogitaverunt Rabbini, sed non observaverunt eum: — insuper autem naturae non respondet: caput enim per septem dies jam haesisse in vagina, et reliquum corpus in utero, et nihilominus infantem vivum nasci, — haec sanae doctrinae sunt contraria. Singularis est explicatio, hujus diurnae morae causam in ipso infante quaerendi; quae quidem opinio ulteriore refutationem non postulat. Difficultatem partûs a morbo quodam *matris* pendere, alii statuunt: — et nos,

1) Et jam præterierunt dies septem, antequam ceterum corpus sequebatur. Haec ex antecedentibus patent.

2) Antequam circumcidatur. Nam dies quo convalescit, habetur dies quo natus est.

3) Quae occurunt loco citato in Nidda: infantem moriturum si aperta non claudantur.

19) Rabbini Gallici in *Tosaphoth* (ad Loc. citat.) loco מערת (ejulavit), legunt מערת = adnexus; sensus ergo tunc est: si ope funiculi umbilicalis utero materno adhuc adhaeret.

rogati quisnam potuerit esse morbus matris, qui talia efficeret? responderemus: fortasse fuit *Trismus uteri*: — iste morbus, semper vehementissimus, quavis periodo partūs oboriri potest, imo si caput jam sit in vagina et fere in exitu; sed talibus in casibus mors infantis extra omne dubium est.

C A P U T IV.

DE INFANTE EX MATRIS VENTRE EXCISO.

---

§ I.

De Legis Regiae applicatione apud Talmudistas. **R**abbinos statuisse, quod emortuâ matre infans non semper pereat, pag. 152 vidimus, et simul Talmudicos casum afferentes, quo infans se movit, postquam mater e vita decesserat; hujus rei veritas jam diu ante Rabbinos cognita fuit, ita ut **Rex Numa Pompilius** legem tulisse dicatur, quae impediret quominus infans, adhuc vivus in utero matris emortuae, simul cum matre sepeliretur 1). Hanc legem, nomine *Legis Regiae* celebratam, ad nostra tempora omnibus populis exultis fuisse receptam, notissimum est. Neque Rabbini illam legem salutarem silentio opprimunt: legimus enim in *Eirchin*, fol. 7 a.: »*Dixit R. Nachman: dixit Schemuël: femina, si sedet in sella et moritur in*

---

1) Lex illa ita sonat: »*Mulier. quae. praegnans. mortua. ne. shumator. antequam. partus. ei. excidatur. quei. secus. faxit. spei. animantis. cum. gradata. occisae. reus. estod.*» (Marcellus, Leg. 2. II. *De mortuo inferendo et de sepulchro aedificando;* Lib. XI. Tit. 3. *Digestor.*) — Cf. Plinius: *Hist. Natural.* Lib. VII. C. 9.

»*Sabbatho, afferunt cultrum et findunt ei abdomen et extrahunt infantem.*” Hanc operationem ex mente Rabbinorum non diu post mortem feminae esse instituendam, exinde patet, quod operationem non remittendam volunt usque ad Sabbathi finem, sed violari sinunt propter rem adeo dubiam Sabbathum, et afferunt cultrum ex loco publico in locum privatum, quod aliter licitum non est. Nam etiamsi *dubium* sit de alicuius vita, violent Sabbathum; et licet hoc in casu major adsit suspicio obitūs foetus quam ejus vitae superstitis, findunt tamen abdomen matris et extrahunt foetum et violent Sabbathum. (Cf. Maimon. *Hilch. Sabbath. C. V. Hal. 15.*). Neque hodie alia profertur doctrina, et auctores unanimi consensu statuunt, illico post mortem instituendam esse Sectionem caesaream in gravidam certe mortuam.

§ 2.

Nullum itaque superest dubium, quin Rabbini Sectionem Caesaream *in gravidas mortuas* noverint et instaurint. Multo tamen gravior est quaestio, num in Talmude occurrant vestigia, quibus constat Rabbinos novisse et instituisse Sectionem caesaream *in vivam matrem*? Hanc quaestionem primus movit et *confirmavit* vir doct. Mansfeld, Medicus Brunsvicensis, in suo opusculo: *Ueber das Alter des Bauch- und Gebärmutter-schnitts an Lebenden; etc. Braunschweig 1824. 8vo. 24 pp.*

*Introductio
quaestionis:
Num Sectio
caesarea in
vivas Tal-
mudistis cog-
nita fuerit?*

Tanta huic rei fuit virorum doctorum sympathia, ut brevi altera exigeretur editio opusculi. Omnes fere historici omnino erant persuasi, quod ex Talmude antiquitas Sectionis caesareae *in vivam* multo pateret majorem, quam vulgo habebatur. Doct. L. Fulda autem in

diario Cli. von Siebold 2), anni 1826, omnia argumenta doct. Mansfeld refutare conatus est, et quidem tali successu, ut ahhinc illo tempore omnes obstetricatores dictam opinionem iterum in dubium vocarent et argumentis Doct. Mansfeld omnem fere fidem abnegare coeperint. — Ad meum argumentum sane in specie pertinet hanc in rem inquirere, ut, si possim, illam dirimam quaestionem, duce veritate neutrique parti addictus

Haec ut fiant, 1) afferam et explicabo loca, in quibus est sermo de infante, qui per hanc viam abnormem natus fuit, et de matre, cui tale quid accidit; et his absolutis, 2) argumenta èt Doct. Mansfeld èt Fuldae indagabo.

§ 3.

Inquiritur quid sit: ne exire e latere. Varia jura peculiaria tribuerunt Talmudistae infanti, qui fuit „*בְּמִנְסָרָה*” = Jotze Dofan, — quod verbotenus ita interpretandum: „*qui e latere exit*,” — sc. e latere matris. Haec verba: „*qui e latere exit*,” frequentissime occurrunt in Talmude; hisque praesertim et fere solis nititur doctrina de Sectione caesarea in vivam apud Talmudistas. Videamus itaque quid voluerint Rabbini hisce verbis.

Infans qui e late- re exit, non exit ne loco quo concepit mater. Hac denominatione Rabbini partum abnormem vera intellexisse, e multis locis abunde patet, v. g. ex Tractatu *Nidda*, fol. 40 a., *Bechoroth*, fol. 19 a. aliisque. In *Nidda*, fol. 40 a. nempe Doctores Mischnici statuerunt: „*Qui 'e latere exit, non sedent propter*

1) *Beytrag zur Geschichte des Kaiserschnitts, mit besondere Beziehung auf die Schrift des Herrn Mansfeld; von Dr. L. Fulda in Offenbach.* in: A. E. von Siebold's *Journal für Geburtshilfe etc.* Bd. VI. St. I. p. 1-33. (Frankfurt a/m. 1826).

»illum, dies impuritatis et dies puritatis, et non obligantur ob eum ad sacrificium." In Gemara hujns Mischnae Rabbini pro sua sententia ita ratiocinantur: »Dixit Lex (Levit. XV. 2.): »femina quae concepit et peperit filium," talis mulier debet numerare dies impuritatis et dies puritatis, quibus absolutis, sacrificium debet ferre; ergo haec omnia feminae sunt facienda, quae peperit e loco [sic dicunt] quo concepit. Sed quando infans e latere exiit, mulier non peperit e loco quo concepit; ergo libera est omnium illorum, quae mulieris sunt naturaliter parturientis." — Eandem proferunt opinionem in Tractatu *Kerithoth*, fol. 7 b, ubi agunt Mischnici de feminis, quae non erant obligatae ad ferendum sacrificium; inter quas etiam recipient illam, cuius infans e latere exiit." Ratio hujus sententiae hoc quoque in loco est: »donec peperit e loco quo concepit: (שָׁהַלְרַ מִכְּקוֹם שִׁמְרוּעָת).

§ 4.

Infans, qui e latere exit, per orificium uteri non transit: id elucet, quod ad bestias mundas, ex Mischna in Tractatu *Bechoroth*, fol. 19 a., ubi sequentia leguntur. »Qui e latere exit et qui post eum venit: R. Tarfon dicit: ambo pascant donec oriatur in iis defectum et edantur a dominis ob eorum defectus. R. Akiba dicit: uterque non est primogenitus: prior (non). quia uterum non aperuit, et alter (non), quia prior ei praecessit" 3). De foetu humano idem

3) R. Akiba et R. Tarfon aequales erant: floruerunt ultimo diuidio seculi primi p. Chr. et initio Seculi II. Obiit

statuunt in eodem Tractatu fol. 47 b. in Mischna: „qui exit e latere, et qui post eum venit, uterque non est primogenitus, nec pro hereditate nec pro sacerdote.” R. Schimeon dicit: prior pro hereditate, et alter pro quinque Selaïm.” Ratio est iterum eadem; quia prior non aperuit uterum, et alter post priorem venit. Ex hisce aperte evictum videtur, voce illa יתּוֹרֶן (Jotze Dofan), „qui e latere exit,” Rabbinos infantem designare, qui non e vagina nascitur sed trans latus (יתּוֹרֶן) corporis materni, quod certe nullum aliud esse potest quam latus abdominalis. Ergo Jotze Dofan est infans qui exit e latere abdominalis matris.

§ 5.

Infans exit e latere matris quoque viventis et superstitis. Hac quaestione sublatâ, et posito modo quo ejusmodi infans in lucem prodeat, alteras duas ponemus quaestiones: nempe 1º. Num revera ex Talmude pateat, matrem, cujus infans fuit Jotze Dofan, durante illo partu vixisse et illi partui superstitem mansisse? — 2º. Num ipse Jotze Dofan vivus nascatur?

Quod ad priorem quaestionem: statuunt Rabbini (uti dictum est ad § 3.) feminam cujus infans fuit Jotze Dofan, non obligatam esse ad ferendum sacrificium, nec

---

R. Akiba Ao 135 p. Chr. — Ex lege Mosaica (*Exod.* III. 12. XXXIV. 19. 20. *Num.* XVIII. 15. 16.) omnes primogeniti “qui-
cunque uterum aperi” tam inter homines quam inter bruta, Deo
erant sacra. Primogeniti humani quinque scilicet debebant re-
dimi, quando mensem unum fuerint nati; primogeniti bestiarum
mundarum ut sacrificium Deo offerendi erant; et primogeniti im-
mundarum redimendi vel necandi.

eam oportere numerare dies puritatis vel impuritatis 4). Si mater talem partum non supervixisset, talia praecepta Rabbini non statuissent!

His autem majorem adjungunt fidem illa quae obveniunt in *Bechoroth*, fol. 47 b. (l. c.); si quidem hoc loco loquuntur de *Jotze Dofan*, et de infante *qui post eum venit*. Mater ergo partui τοῦ *Jotze Dofan* supervixi, et sequente partu enixa est alterum infantem 5).

Hisce omnibus simul sumtis, nemo certe dubitabit, quin prorsus evictum sit e Talmude, mulierem, cuius infans e latere exiit, huic partui, aliquando saltem, supervixisse 6).

§ 6.

Quod ad alteram quaestionem, quae vitam spectat *Jotze Dofan ipse quoque vi- vus nascitur.*
ipsius infantis: Rabbini, uti diximus, tali infanti abnegant jura primogeniti, pro facultate hereditatem acci-

4) *Nidda*, 40 a. *Mischna*: »qui e latere exit: non sedent propter illum dies impuritatis et dies puritatis, et non obligantur obseum ad sacrificium.” — *Kerithoth* 7 a. *Mischna*. »Et eae sunt quae non ferunt sacrificium ..... qui e latere exiit.”

5) Dubia, quibus haec interpretatio premitur refutata invenies sequentibus.

6) Baal Aruch vero, Raschii aequalis, *Jotze Dofan* sequenti modo interpretatur: citat 1) locos nonnullos, et dein ita pergit: »Explicatur: si femina fuerit gravida et mortua sit, yet infans vivat, findunt feminae abdomen et exit (infans).” Rem etiam obiter intuenti mox patebit, Baal Aruch maxime errasse, dicentem »feminam cuius abdomen fuit fissum, ante operationem jam fuisse mortuam,” id quod mirandum, quia nonnisi illa loca afferit, quae procul omni dubio probant, feminam etiam post operationem vitam servasse, uti superius adduci

piendi (*Bechoroth*, 47 a.); — nonnulli eorum porro stant (Sabbath, 135 a.), circumcisionem tali infanti *mox* esse instituendam, alii contrariam fovent sententiam. Ex iis jam concludere possumus, aliquando ipsum „*Jotze Dofan*” vivum nasci; quibus accedunt verba sequentia, quae *Menachoth* (fol. 6 a.) dicuntur: „*וַיָּצֹא דָוִן יְכִיחַ שֶׁלֹּא עַזְתָּה בְּזַרְבֵּן כְּקַרְבֵּן*”: „*Qui (homo) e latere exit, testabitur, sacrificantes (sacerdotes) non esse uti sacrificanda (bestias),*” — i. e. non licet sacrificare bestiae mundae pullum, qui e latere exierit; sacerdoti vero qui e latere exierit (qui fuit *Jotze Dofan*), licet cultui praesesse. — Et sic igitur affirmare quoque debemus, Talmud nobis praecepta tradidisse, e quibus luce clarius constat *infantem qui e latere exit, vivum nasci posse, et aliquando ita natum esse*.

Hisce quaestionibus itaque sublati, ad alteram quaestionem multo sane graviorem pervenimus. Superest enim in rationem et modum inquirere, quibus infans e latere matris exierit.

§ 7.

De modo quo infans exeat Ex hisquae de Talmudis confectione et argumento antea disserui, satis potest colligi, quare nullibi in e latere.

Talmude obveniat descriptio, illustrens nascendi modum infantis *Jotze Dofan*. Loquuntur ubicumque Rabbinī de *Jotze Dofan*, rei omnibus pernotae adinstar; et Compilator Talmudis non praevidit, quod hoc de verbo tantae dein exorirentur lites, quantae exortae sunt quum temporum vicissitudine significatio vera hujus vocis oblivioni completae fuerit tradita. Nobis itaque nil superest nisi confugere ad illos viros, qui aetati confectionis Tal-

mudis propiores fuerunt quam nos sumus. Audiamus ergo commentatores veteriores.

Raschi, cui jure merito maxima fides tribuitur, ad verbum „*Jotze Dofan*” (v. g. in *Nidda*, fol. 40 a.) notat: »Aperiebantur intestina ejus (mulieris) ope *Sam* (סָמָן), et eduxerunt foetum foras, et sanabatur (semina);” quibus verbis Bartenora quoque hunc locum explicat. In Tractatu *Chulin*, fol. 69 b. 7) Raschi τῷ *Sam* quoque addit »cultrum” (כְּלֵבֶת); ergo ἐταιρεῖ *Sam* ἐταιρεῖ *cultro* inciderunt abdomen mulieris.

Licet praeclarus Raschi certe haec non dixerit sine jure, nostrū tamen est inquirere num commentatio Raschii cum mente Talmudis conveniat, nec ne? Est igitur quaestio, num ex ipso Talmude aperte pateat, ope illius »*Sam*” operationes fuisse institutas.

In Tractatu *Avodah Sarah*, fol. 28 b. sequentia legimus verba: »Adducere faciunt aures in Sabbatho. »R. Schemuël, filius R. Jehuda e docuit: manu quidem

7) In illo loco disputant, num pullus bestiae mundae cuius una tercia pars trans latus exiit, et alterae duae terciae partes per vaginam, num talis bestia sancta, tamquam primogenita, sit habenda nec ne? — Videtur casus fictus, et hīc modo allatus ut inserviret ad dijudicandam et illustrandam Mischnam, quae de membris pulii in utero matris dissecatis agit, num illa singula membra sacra sint vel profana. — Potest casus ille obvenisse, quod foetus, v. g. nimis magni voluminis, jam satis profunde in pelvis descendenterat, sed tunc ob nimis magnum volumen exire non valebat. Hac in re pullum pro parte e latere eduxerunt, et tunc altera pars, foetus volumine ergo diminuto, facilius potuit educi. — Haec non tam absurdā essent ex mente scientiae obstetriciae illius temporis: quibus accedunt quod hic loci modo de pullo bestiarum agitur, dum de humano foetu in nullibi tale quid memoratur.

»sed non per τὸ Sam. Quaenam est ratio eorum,
 »qui dicant per τὸ Sam quidem sed non per manum?
 »quia illa (manus) facit incisiones.“ Illud »Sam“ dolores
 fere nullos creare, patet ex Tractatu *Baba Kama* (fol.
 85 a). »Aestimant, quantum homo expendere vellet
 »ut manus, quae ab imperio proscripta, amputaretur vel
 »per τὸ Sam vel gladium?“ Explicat Raschi
 ita hunc locum: quantum homo, cuius manus a rege est
 proscripta, vellet expendere, ut manus amputaretur per
 τὸ Sam, quod non dolet, loco gladii. Videmus his ex
 locis, Rabbinis revera fuisse cognitum medicamentum
 quoddam, quo praeter cultrum in Chirurgia utebantur 7).
 Videtur tamen Sam solum non suffecisse: — postquam
 enim per aliquod tempus loco incidendo fuerit impositum,
 τὸ Sam iterum auferebatur et scalpello ceterae partes

?) Sam cum strumento, quocum scripserunt, commiscebant Rabbinī (*Sabbath*, 104 b). Baal Aruch et Raschi illud *auripigmentum* interpretantur. Benjamin Mussaphia vero scribit in Additamentis ad Aruch, ☰ esse 1º terram Samiensem, cuius species quaedam valde utilis erat in morbis oculorum; vel 2º medicamentum, pharmacon, tam bonum quam malum — De vi medica Terrae ex insula Samia, Cf. Oribasius, *Medicin. Collect.*, Lib. XIII. Litt. Γ.; Aëtii *Tetrabibl.* I. *Sermo II.* Cap. VI. Paulus Aegineta: *De re medica*. Lib. VII. Litt. Γ. Utebantur veteres hac terrâ pro ulceribus phagedaenicis et ad haemorrhagias sistendas, praecipue ex utero. Pollebat virtute exsiccante et refrigerante. — In multis quoque locis Talmudicis Sam significat *Aroma*, *Venenum*, *Toxicon*; sic in *Nidda* (30 b.) narrant de סמָא דנִפְצָא, de veneno quodam quod abortum efficiat, et vulgaria sunt verba סמָא הַמְוִת et סמָא לְתָהִים = *Pharmacon lethale* et *Pharmacon vitale*. — Errat vero Doct. Mansfeld, quando voce Sam intelligendum censet instrumentum quoddam nobis ineognitum (l. e p. 24).

dissecabantur; forsitan ut citius absolveretur operatio, vel etiam quia timebant, ne medicamentum in ipsum abdomen intraret ibique noxas crearet.

Vetustiores commentatores de »*Sam*“ semper faciunt mentionem; juniores vero de illo medicamento silent, et Maimonides solummodo cultri ope latus matris aperatum dicit 9). Omnes Talmudis explicatores et commentatores qui post eum insurgebant, uno quasi ore testantur abdomen mulieris fuisse fissum vel (uti *Raschi* perhibet) ope medicamentorum et scalpelli, vel scalpelli solius (uti volunt Maimonides et *Baal Aruch*).

Sententia ergo nostra de modo, quo infans ex latere matris exierit, fundamentis satis firmis videtur niti, et hinc errare mihi non videor, si statuam, talem infan-tem ex abdomine matris fuisse eductum duabus methodis; quarum prior eo constitit, quod, partibus externis medi- camento quodam (*Sam*) antea dissolutis, subjacentes partes quae supererant, cultro dissecabantur; et altera, quod, omisso hoc remedio, statim scalpelli ope dissecab- bantur partes.

§ 8.

Superest adhuc dubium, sc. num quidem *uterus* aperiretur hoc est, num vera fuerit *Gastro-HYSTEROTOMIA*, quā infans *Jotze Dofan* in lucem prodiit? Locus sequens in *Nidda*, fol. 41 a. et b., hanc in rem aliquam lucem

Inquiritur
num fuerit
Gastro-
hystero-
tomia, quā
Jotze Dofan
ducebatur.

9) Maimonides ad *Nidda Cap. V.* *Mischna I.* »*Jotze Dofan*: i. e. quando mulier difficulter parit, lumbi feminae fin- »duntur et infans ex eo loco exit.“ Ad *Bechoroth, Cap. II.* *Mischna XI.* »*Jotze Dofan*: finduntur hypochondria bestiae, et »exit exinde pullus; et faciunt illud uti in femina quae difficulter »parit et ad portas mortis pervenit.“

spargit. Legimus ibi: „Docuerunt Rabbini; mulier,
 »quae per tres dies difficultates ad partum sensit, et
 »infans exit per viam lateris, illa est parturiens fluens;
 »sed R. Schimeon dicit, illa non est parturiens fluens;
 »et sanguis, qui ex hoc loco (ex latere) prodit, est
 »immundus.” Ratio sapientum est; ut infans ex eum e
 latere non sit verus infans, neque partus talis sit
 partus verus; et infans haemorrhagiam, quae durante
 partu obtinet, puram reddere non valeat. R. Schimeon
 autem illum infantem partum habet verum, et ergo con-
 traria sapientum statuit (Raschi). Deinde disputatur
 de sanguine qui ex latere venit. sc. num mundus sit,
 nec ne? In discutienda hac re, duae ponuntur Theses,
 1) »sanguis venit ex utero (per vias naturales) et infans
 »per viam lateris exit.” Hanc autem Thesis praeterimus,
 et ad alteram transimus, quae ita exponitur: 2) »Sed
 »dixit R. Joseph: (non est quaestio, quod sanguis e
 »vagina profluat et infans per latus prodeat), sed est
 »(quaestio, de casu) quo èt infans èt sanguis per viam
 »lateris exeunt; et (nunc) disputant: num uterus loco
 »suo sit immundus, (nec ne)? Unus opinatur, uterus
 »loco suo est immundus; et alter opinatur, uterus loco
 »suo est mundus.” Haec verba ita sunt interpretanda:
 nonnulli dicunt, sanguinem ex latere profluentem esse
 impurum, quia ex utero (partim) venit. et omne quod
 attigerit uterum vel quod ex utero proveniat, ex nonnul-
 lorum opinione est immundum; alii vero contrariam de-
 fendunt opinionem. Decisio autem ita est: *sanguis ex*
latere veniens est immundus; femina e contrario non est
polluta ob partum; nam nulla mulier polluta est »nisi
 »sanguis veniat per viam pudendorum.” (Ib. Ib. Vid.
 Maimon. *Hilchoth. Iss. Biah. Cap. X, Hal. 5.*).

Hoc ex loco itaque argumentum hauriendum esse credo, quod testatur *uterum* fuisse incisum sectione abdominis illa Rabbinica. Agunt nimurum Rabbini loco allato 1) de utero, et 2) dicunt, sanguinem e latere hoc in casu venientem, esse *immundum*. Ex ipsis verbis expressis igitur patet, uterum ipsum hic fuisse apertum; quomodo enim disputatio **exsurgere** potuisset, loco citato, de *utero*, "qui loco suo est *immundus*," nisi id sit verum? Et dein cogitandum est, sanguinis naturam *immundam* insuper probare, quod ille **ex utero** per vulnus foras penetraverat. Hinc statuo, *interdum saltem fuisse veram gastero-hysterotomiam, quā infans Jotze Dofan nascebatur.*

Regio abdominis, quam incidere solebant Rabbini in instituenda gastero-hysterotomia, cero et ex veritate definiri nequit. Verbum יתנ autem *latus* significat et parietem: igitur videri posset operatio instituta *sectione laterali*, verum etiam *sectione parietum abdominis* in universum. Omni casu autem nimis temera et definita est sententia doct. Mansfeld, qui statuit, incisionem eo tempore in *Linea alba* fuisse institutam.

Atque haec sufficient ut probarem veritatem theseos, quam sequentibus verbis propono: *Talmudistae, ubi agunt de "Jotze Dofan"* (infante ex latere matris exeunte), *sufficientia documenta reliquerunt, ut nobis sit persuasum: 1) iis gastrō-hysterotomiam in vivas bene fuisse cognitam; — 2) ea operatione aliquando infantem vivum fuisse eductum, — et 3) feminam nonnumquam huic operationi supervixisse.*

*Conclusio ex
praeceptilibus*

§ 9.

Inquiruntur argumenta   Audiamus nunc et alteram partem, et videamus *doct. Fuldae*, qui *gastro-hysterotomiae* in *vivas* mentionem *cognitionem Talmudis ab negat.* quanti aestimanda sint argumenta, quibus doct. Fulda *vivas cognitio-* usus sit, quum *gastro-hysterotomiae* in *vivas* mentionem *Talmude negaverit.* Omissis omnibus quae ad rem *vivas cogni-* ipsam non pertinent, paucis contraham refutationem doc-*trinae doct. Fuldae.*

Primum argumentum viri doctissimi illud est, quod *nullibi in Talmude mentio sit factae talis operationis, dum Talmudici ubicunque enumerare solent facta, si iis praesto sunt.* Concedo: nullibi in toto Talmude inveniri narrationem de *facta* sectione caesarea in *vivam*; — sed enarratio facti alicujus tum aliquando obtinet, ubi de casu quodam rariore est (quaestio 9). Neque mirum; nam tales res rariores indigent ulteriore confirmatione: — res autem omnibus rei peritis notae, factis non indigent ut earum fides pateat. Si itaque in Talmude deberemus negare Sectionem caesaream in *vivas*, quoniam nullum factum in hoc opere narratur, sed tantummodo fit mentio de eâ ut de operatione satis vulgari locis saepius supra citatis, — id quod nemini mirum videri potest, qui cogitet, Talmud non esse collectionem casuum medicinalium, sed tantummodo corpus juris medicinae quoque superstructum, — si (inquam) hoc facere vellem aut deberem, tunc quoque cognitionem Embryotomiae in Talmude [negare deberem, quia non magis *facta* Embryotomiae Talmud offert. Num autem quis exsistentiam omnium istorum

---

9) V. g. in *Nidda*, 45 a. 32 a. 66 a., *Ketub.* fol. 10 b. et sic pluries; sed sunt omnes casus rariores qui plerique his locis modo obveniunt. Hoc testantur ea quae de retentione placentae dicuntur *Nidda*, fol. 26 b. et de superfoetatione *Ib.* fol. 27 a. cet.

supellectilium negare vellet, quae Rabbini in Tractatu *Kelim* memorant, quae vero amplâ descriptione carent, quare nunc multa horum nobis sunt ignota? Num porro quis omnes illos morbos haberet fictitios, qui in *Gittin*, fol 69 sqq. nominantur? et quidem hac sola ex causa, quod historia morbi vel observatio adnexa non sit? Certe nemo ita aget! Ratio tamen, qua circa *Jotze Dofan* nullum factum in Talmude obveniat, quaerenda videatur sive in ipsius negotii familiaritate, — quod nempe omnibus Rabbinis fuit ita notum, ut necessarium non iudicaverit Compilator Talmudis huic denominationi ultiorem adjungere explicationem, — sive, quod melius videtur, in ipsius rei raritate, quâ Talmudistae varii temporis eosdem forsitan casus in mentem habent, ubi de tali partu deque ejus juribus est quaestio. — Qui priorem sententiam defendunt, perhibere possent, Talmudistis statuentibus praeceptum circa aliquam rem, non semper facta adducenda fuisse, ut elucesceret fides fundamentorum, quibus tale praeceptum talisve Lex nititur: — sed si Talmudici praecipiunt quid ob casum aliquem rariorem, tunc veritatis stabiliendae causâ factum unum alterumve fundamentale adducunt, — uti supra plurimis in locis vidimus, v. g., ubi quaestio erat de Placentae retentione, de partu serotino, cet.

§ 10.

Non minus grave primo intuitu videtur alterum argumentum, quo doct. Mansfeld et Fulda, uterque pro sua thesi, usi sunt. Sed nec unus, nec alter sequentem locum bene intellexisse videtur. Locus, quem volo, est Mischnah supra jam allata, quae obvenit in *Bechoroth*, fol. 47 b., quaeque ita sonat: »Qui exit e latere et qui post eum venit, uterque non est primogenitus (בָּנָה דָּפֵן וְהַבָּא 47 b.). Continuatio judicii-
nis opinio-
num doctt.
Mansfeld
et Fuldae,
quod ad
Mischnam in
Bechor. fol.
47 b.

„אָחִירֵנו שְׁנִיתֵן אַנְן בְּכֹור וּכְרֵב“ nec pro hereditate nec pro sacerdote. R. Schimeon dicit: primus pro haereditate et secundus pro quinque Selaïm” Ambo viri, jurantes in verba magistri Maimonidis, ex verbis illis „qui post eum venit” opinati sunt hoc loco esse sermonem de partu gemellorum, quorum unus per abdomen incisum matris exiit, alter per viam naturalem. Doct. Mansfeld (l. c. p. 18.), verba non stricte interpretans, sine ulla ratione ideo locum citatum ita vertit: „Bei einer »Zwillingsgeburt« könnte weder das erste Kind, welches durch den Wandeschnitt zur Welt gebracht werde, noch das nachherkommende das Recht der Erstgeburt, weder beim Priesteramt noch beim Erben erhalten.” Ex interpretatione meâ, quae stricte ad textum est facta, luculenter patet Mansfeldii interpretationem esse falsam. Recte ergo jam monuit doct. Fulda, verba „Bei einer Zwillingsgeburt” nullibi in textu esse scripta; et summo jure Mansfeldium vituperat, qui Talmudistis absurdam adscribit agendi methodum, quod sc. factâ Sectione caesareâ in partu geminorum, unum infantem modo per vulnus educerent, alterum vero intactum in utero relinquenter, ut is per viam naturalem nasceretur. — Licet ergo jure refutet doctissimum Mansfeld, vir doct. Fulda etiam graviter errat, quum exinde argumentum petat, quod nemini Talmudistarum fuerit perspicua idea S. C. in vivas, quemadmodum commentatores rem adeo confunderent, ut exinde nil redundet ad existentiam probatam hujus operationis. Conclusio talis autem longissime a veritate distat; siquidem, — ut inter multa unum modo exemplum afferam, — eodem jure negare possemus, Ammonium Lithotomum non ignorasse *Lithotripsy*,

quae nostris diebus, uti immerito vulgo credunt, inventa esset; — quoniam omnes commentatores et compilatores medii aevi nostrique temporis usque ad doct. Heurte-loup cet. sive rem plane praeteriverunt, sive verba Celsi confuderunt eam vulgari *Lithotomiā*.

§ 11.

Dixi doct. Mansfeld et Fulda errasse, quia verba Maïmonidis sua fecerunt. Videamus itaque primo loco verba ipsius Maïmonidis, quae dein illustrabo, respectu habito *et* ad textum ipsius Talmudis, *et* ad historiam sectionis Caesareae.

Maïmonides Mischnae allatae haec addit: »Quid de eo (casu) cogitari possit, illud est: quod femina sit gravida duobus infantibus, et finditur ejus latus, et exiit unus eorum (per latus) et postea secundus exiit, uti vulgo solet (per vaginam); et mortua est (femina), postquam exiit secundus. — Sed quod dicunt nonnulli, feminam vivere postquam findebant ejus latus, et illam iterum gravidam fieri et parere, horum nescio rationem et est argumentum valde absurdum.”

Haec Maïmonidis verba dupli modo interpretari possumus: Maïmonides dicit, *nonnulli verba Talmudis ad locum citatum ita explicant*, quod statuunt feminam priorem infantem in lucem edidisse per Sem Cam, alterum vero infantem, subsequente graviditate genitum, per vaginam.

2) Sive Maïmonides dicit, — et illa explicatio melius mihi videtur respondere verbis auctoris, — *nonnulli statuunt*, — in universum, respectu non habito ad locum citatum Talmudis, — *feminam vivere* (נָנָה)

Maïmonidi sententia de Mischna allata, refutatur.

aliquando post partum Sectione Caesareâ terminatum, et sequente graviditate edere infantem per vias naturales. Quidquid autem sit, omni casu ex his verbis redundat, ante Maimonidem (qui floruit seculo XII°) fuisse nonnullos, — et Talmudistas ita docuisse, audivimus supra, — qui statuerint feminam aliquando partu normali eniti infantem, quae anteriore partu Sectione Caesareâ liberata fuit. Priore casu autem res forsitan magis theoretice, posteriore casu potius de facto est defensa. —

Ut nunc clarius pateat, Talmud (loco citato) revera agere de *secunda* graviditate, et de *secundo* partu, et non de altero infante unius ejusdemque partûs, ipsam Mischnam paullo fusius explicare lubet.

Mischnici quando dicunt וְהַבָּא אַחֲרֵי = „qui post eum venit,” aperte tantum loquuntur de quodam infante qui „postea” venit, scilicet altero partu subsequente. Hujus nostrae opinionis fidem facit prior ejusdem Mischnae pars: habemus enim ibi: „Quae abortit molam, plenam aquae, plenam sanguinis, plenam colorum, quae abortitur species piscium, locustarum, reptilium et vermium וְהַמְפֵלָה לִיּוֹם אַרְבָּעִים הַבָּא אַחֲרֵיהֶם בְּכָור לְנַהֲלָה וְלִכְהָן” et quae „abortitur die XL°. (graviditatis), qui post ea venit est primogenitus pro hereditate et pro sacerdote.” Iis in casibus, et praecipue in ultimo casu, abortus dierum XL, nemo certe agi videbit de femina, simul cum illo abortu quadraginta dierum, infantem vitalem in lucem proferente! Sic quoque locus praesto est in *Baba Bathra*, fol. 111 b., qui ita sonat: qui post abortum venit, illum esse primogenitum pro hereditate (constat); nam ob eum cor ei (patri) dolet (si forte obeat), excepto illo (abortu) propter quem cor ei (patri) non

»dolet 10). Videmus ergo, hoc quoque loco iisdem verbis „qui post venit” usos esse Talmudistas, et quidem eodem sensu.

Hisce nunc perpensis, non errare mihi videor si statuam, quaestionem in nostra Mischna ita esse dirigendam: num infanti, quem femina quaedam per vias naturales enixa est, quaeque priore in partu infantem *per latera* peperit, — num tali infanti omnia tribuenda sint jura primogeniti, nec ne? Maïmonidi talis explicatio profecto non placuit, quia ex rationibus certe theoreticis credere non poterat, feminam tali operationi non solum posse supervivere, verum etiam in sequente partu infantem per vias naturales in lucem edere. Statuit quoque »feminam mox post illum suppositum gemellorum partum mori;” quod non solum ex ipsa Mischna non patet, sed cujas rei insuper in toto Talmude exemplum non invenitur.

Haec satis dicta sint, quod attinet ad textum ipsius Talmudis.

Historia artis obstetriciae comprobat nostram sententiam, feminam Sectioni Caesareae supervivere posse, Maïmonidisque doctrinam esse falsam: — nostra enim aetate plures casus innotuerunt feminarum, quae non solum huic operationi superstites manserunt, verum etiam existant in quibus una eademque femina ter, imo quinquies, Sectionem Caesaream passa est. (Vid. Busch und Moser. l. c. III. p. 92. 93).

Altera tamen positio, quam ex Talmude hausimus, feminam scilicet quae Sectioni Caesareae supervixerat, in secundo partu infantem vivum posse parere *per vaginam*, haec certe valde absurdum et vana foret, si secun-

---

10) Sic quoque in *Bechoroth*, in Mischna supra allata, fol 19 a.

dum hodiernas artis nostrae indicationes Sectionis Caesareae in vivas dijudicari deberet. Verumtamen, si in mentem adscribamus indicationes, quibus prioribus seculis post suppositam inventionem Sectionis Caesareae in vivas instituebatur haec operatio, tale quid saepe accidisse non mirum est. Et revera indicationes Sectionis Caesareae in vivas, quas v. c. Rousset, primus Snis Cae summus fautor, posuit, facile ansam dare debebant casibus, hodie vix obtinendis, antea vero frequentibus, feminam naturali partu edidisse foetum, quae jam antea Sectionem Caesaream subierat 11). A tempore enim

11) Franciscus Rousset sequentes posuit indicationes Sectionis Caesareae in vivas, in suo opusculo: *Τστεροτόμοτονια. Seu de partu Caesareo Tractatus.* Gallice conscriptus, labore et studio Caspari Bauhini, Medicinae Doctoris et Professoris Latinitate donatus. Recusus in Spachii: *Gynaeciorum p. 443 sqq.* »Causae naturalem foetus exclusionem impedientes, hancque »incisionem necessarie reddentes plures atque diversae sunt, vel »enim in infantem vel in matrem referendae. Ratione quidem »infantis, si nimis crassus, magnusve, vel gemini aut plures sint, »qui una exitum quaerant, aut si mola carnosa sit conjuncta, »aut monstrum, aut si situ non convenienti prodeat, ita ut nec »sui ipsius, nec aliorum ope in pristinum melioremve situm »reduci possit. Vel si mortuus sibi ipsi, uti par esset, auxilio »esse non possit, vel tandem, si adeo intumuerit, ut ipsi per »viam consuetam exitus non detur. Ratione vero matris, si forte »via per quam foetus excludi debet, sit quam oporteat angustior, »id quod variis de causis usu venit.” . . . . . »Si forte statim »a nativitate vel in sinu vel in collo vel in fundo uteri, aliquod »sit obstaculum,” et porro »sub hoc etiam intelligimus vitium tale, »quod mulieri post nativitatem contingere potest, ut si forte ulcere »uteri aut cervicis ejus laborarit, ut hac ratione cicatricem aut »callum contraxerit.” (In Cap. III. »quae causae partus naturalis ad hujus Sectionis Caesareae necessitatem nos impellant”). — Doct.

Rousseti inde operationis frequentia in vivas ita increvit, ut, testante Scipione Mercurio, suo tempore in Gallia tam generaliter fuerit cognita, quam in Italia Venaesectio in Cephalaem (Osian der, *Pragmatische Geschichte der Entbindungskunst*, pag. 147). Non rari itaque seniori tempore fuerunt casus, quales in Talmude describuntur^{12).}

Ex his omnibus allatis, quaeque nemo facile in dubium vocabit, eodem jure statuere auderem, tempore jam Talmudicorum indicationes Sectiones Caesareae in vivas vix alias fuisse, ac illae, quae multa secula serius defendebantur.

§ 12.

Neque cum doct. Fulda tam singulare habeo, in Talmude semper sermonem esse de *producto* partus, nullibi Aliud argumentum doct. Fulda e refutatur.

Simon testatur, in ipsa seculi XVIII. priore dimidia parte, indicationes non multo fuisse meliores; omnes nempe causas, quas auctores ante eum pro illa operatione attulerant, fuisse easdem quas Roussetus jam posuerat. *Mémoires de l' Acad. de Chirurg.* 1753. T. I. p. 648.

12) Ipse Bauhinus in appendice ad opus Rousseti adjunxit casum cognitum Nufferi, et narrat: »Eadem enim post »hancce τόμοτονιαν, secundo gemellos enixa est, et post hos »gemellos quatuor alios liberos peperit.” et non sine jure cl. E. d. von Siebold statuisse mihi videtur, illam primam graviditatem fuisse extrauterinam, quia etiam de sectione *uteri* ibi non fit mentio. Refert quoque Rousset (l. c. p. 451.) in historia II. historiarum ab ipsomet visarum, quod femina de quo illo loco agitur, in secundis nuptiis »rursus concepit et feliciter, »naturali modo, filiam enixa.” Ita etiam in historia III. »dein »biennio post filiolam commode enixa et altero postmodum biennio »filium, cui nomen erat Petro de la Garde peperit,” et in historia V. »post modum rursus grava reddita, naturali modo »foetum enixa est.”

autem de *femina, cui abdomen fuerit apertum.* Vidimus enim omnibus locis quibus in Talmude partū negotium illustratur, semper tribui partem multo magis activam infanti, quam ipsi parturienti. Omnia quae de partu normali et abnormi supra dixi, abunde id probant.

§ 13.

Tertium argumentum ejusdem rei- Nullomodo consentire vellem doct^o. Fulda e, Sectionem Caesaream in vivas non respondere menti Rabbinorum, quia vitam infantis nihil aestimarent, si cum vita matris collidat. (Fulda l. c. p. 28 sq.). Argumentum hujus thesis in primis ex ea Mischna in Oholoth VII b. petit auctor, ubi »Talmud perforationem infantis vivi juberet, quia foetus in utero nondum est *Nephesch*.“ Vir doct. itaque statuit, ideo Sectionem Caesaream in vivas non respondere menti Talmudicorum, quoniam semper infantem necaverunt, ubi quaestio fuit de salute sive matris, sive infantis.

Si autem illas Talmudistarum rationes in memoriam revocemus, quibus ducebantur ad foetum in utero materno interficiendum, quaeque supra attuli (Vid. p. 143 sq.), quisquis certe mecum consentiet, hanc quaestionem non ita dijudicandam esse, uti doct. Fulda opinatus est. Nam si vitam infantis parvi habuissent Rabbini, nonne tunc jam citius infantem dissecassent in utero, antequam casus tam desperatus evasisset, ut metus oboriretur quoque de vita ipsius matris? Nonne multi adhuc hodie sunt, qui tali in casu vitam matris vitae infantis anteponant? Et crederemus ergo ex mente hodiernorum non esse Sectionem Caesaream in vivas? Et quisnam arguento illo uteretur, quo probaret Gastero-hysterotomiam

in vivas ex mente nostrae aetatis non esse, quia infantem in utero non tanti habent quam infantem natum; quemadmodum omnes fere legislatores hodierni eam mitiori poenâ mulctari velint, quae infantem in utero necaverit, quam quae infantem natum occiderit! Et nunc rogo, num Talmudistae vitam infantis in utero tam parvi habuerint, quam doct. Fulda perhibet? Sunt sane quae contrarium nos doceant. Si enim foetum in utero nihil aestimarent, quare Sabbathum violandum jubent, et pollutioni cadaveris se exposuerunt aliaque praecepta religiosa sibi sacra transgressi sunt Talmudistae, quum applicarent Legem Regiam die Sabbatho, — nisi fuerit solus scopus ut, emortuâ matre, vita foetus servaretur, quam (uti vidimus) tali casu maxime dubiam habuerunt? Et licet hac de vita valdequam dubitassen, nihilominus tamen expressis verbis admonent, feminae mortuae abdomen aperire, ne rei essent necis infantis, quem forsan servare potuissent! Vitam talis foetus (Cf. eund. locum) aequiparant vitae dubiae alicujus hominis adulti, qui in Sabbatho subito lapsu lapidum plectebatur. (Vid. *Eirchin*, fol. 7 a. et b.) 13).

13) Neque cum veritate conveniunt, quae Fulda insuper assert ad demonstrandum quam minimi habuerint Rabbini vitam foetus. Dicit, Talmudistas statuisse necem infantis morte non mulctari, nisi vixisset *sicut unum diem*. Haec nullibi in *Sanhedrin*, fol. 5². leguntur, — doct. Fulda autem hunc locum assert; — sed in Mischna, in Tractatu *Nidda*, fol. 44 a. legimus: »qui necat infantem unius diei, reus est.“ Addit Gemara huic Mischnae: »quia scriptum est: «et aliquis qui necat omne *Nephesch*” ergo qui necat *Nephesch* mortis est damnandus. Et quum infans, ejus caput in vagina (io exitu) est, *Nephesch* jam habetur, ille quoque capitum erit damnandus, qui infantem, *cujus caput in exitu est*, necat. Ergo hoc etiam argumentum cadat, necesse est,

§ 14.

Talmudistae non valde periculosam habuerunt operationem.

Si porro cogitemus, — uti supra dixi. — quaenam indicationes Rabbinos fortasse impulerint ad instituendam Sectionem Caesaream in vivas, num tunc quidem suspiciari possumus, illam operationem a Talmudistis tam periculosam fuisse habitam, quam nos hodie eam habemus? Ex differentia enim quae exstat inter indicationes veterum et hodiernorum, prognosis operationis diversa facile explicatur, et faustior debuit esse prognosis veterum; — quae omnia è Mansfeld è Fulda in censem non adscripserunt. Ambo igitur erravisse mihi videntur quum Sectionem Caesaream Rabbinicam judicaverint secundum scientiam hodiernam, quae indicationes hujus operationis tantopere restrinxit.

Aliud argumentum, quo patet Rabbinos tales operationes graves non habuisse lethales, petitur ex iis, quae supra, pag. 43, § 4 narravi (ex Tractatu *Bechoroth*) quaeque ad rem veterinariam pertinent: — eo loco agitur de vaccis et suibus; et ex similitudine quam quaeaserunt quoque Rabbini inter viscera humana et suilla, certe debuerunt opinari aequalem operationis effectum in humanum genus eamque satis tuto institui posse 14).

Neque omnes Rabbini inter se consenserunt in termino quo infans natus abortivus habetur; quia propter talem infantem signa omnia tristitia non peragenda sunt. (Vid. *Nidda*, fol. 44 b.)

14) Ob similitudinem inter viscera hominis et suis, nonnulli jejunarunt, si epidemia inter sues grassaretur; timentes, ne ob illam similitudinem talis epidemia humanum genus quoque infestaret. Cf. Tractatus *Taanith*, fol. 21 b.

§ 15.

Ipse autem Fulda tandem Mansfeldio assentitur „Rabbinos quidem aliquam ideam habuisse Sectionis Caesareae in vivas:” credit vero, hanc ideam phantasiā illorum virorum esse productam. Omnia vero quae hac de re profert, aperte probant ejus studium, omnibus quae modo praesto erant hypothesibus utendi, ut probaret incognitam fuisse Talmudistis Gastero-hysterotomiam in vivas. Rationes doct. Fuldae cuivis lectori Talmudis imperito, verissimae primo intuitu atque pulcherrimae videntur, et hanc ob causam plures postea ejus opinionem promulgaverunt. Concedo quidem, Rabbinos non raro nimis indulsisse phantasiae, praesertim in parte *Hagadica* Talmudis; in *Halachica* 15) autem parte pariores phantasiae flosculi observantur; et omnium minime praesertim ubi praecepta tulerunt tanti momenti, ac sunt praecepta de juribus infantis *Jotze Dofan*. Si que ex Sectione Caesarea in mortuas ad instituendam operationem in vivas impulsi fuerint, quaestio sese offert quare in tota Mischna de operatione in mortuas nulla exstat mentio, dummodo semel in Gemara memoratur? Praecepta e contrario quae spectant ad ipsum infantem *Jotze Dofan*, per totam Mischnam et Gemaram sunt dispersa, — ob rationes supra expositas.

§ 16.

Ex omnibus quae de quaestione nostrâ protuli, *Conclusio.* redundat sequens positio: *Revera ex Talmude evictum*

15) In parte *Hagadica* Talmudis agitur de ratiocinationibus, in *Halachica* autem de decisionibus.

est, Sectionem Caesaream in vivas non solum fuisse cognitam Rabbinis, sed eos aliquando quoque hanc instituisse operationem, et quidem, nonnunquam felici eventu èt matri èt infanti.

Minus autem elucet, quomodo post aeram Talmudistarum, posteritas istius auxilii plane fuerit oblita, licet ex hisce temporibus per totum medium aevum e gente Israëlitica tot et tanti exorti fuerint Medici. Nonne vero eadem sors fuit *Versioni in caput*, operationi obstetriciae tempore Hippocratis pree aliis omnibus cognitae et divulgatae; quaeque tamen adeo in oblivionem venit, ut seculo demum proxime praeterlapso quasi de novo debuerit inveniri et excogitari? Forsan etiam fata adversa, quibus per haec eadem secula gens Hebraea continuo plectebatur, et miseriae eam perprimentes, suas quoque hanc in rem contulerunt partes. Quod autem majoris videtur ponderis, invito permagno Hebraeorum Medicorum numero, perpauci tamen inter eos Artem obstetriciam medio aevo excoluerunt: et hinc factum erit, ut inter plura bona consilia, quae in Talmude in usum Obstetricantium continentur, preecepta quoque in oblivionem fuerint deducta, quae ad nostrum argumentum pertinent.

E P I L O G U S.

Argumento hujus Dissertationis ad finem perducto , superest judicium universale ferre de iis, quae ad rem gynaecologicam spectantia in Talmude Babylonico obveniunt. In pertractandis singulis argumentis maximam eorum partem , tam ex veterum quam ex hodiernorum scientia , illustravi : nunc autem paucis inquirere oportet , num ex allatis quae in Talmude Babylonico offenduntur , gynaecologicis , ferri possit judicium , utrum hoc respectu Talmudistarum scientia aliorum veterum scientiae postponenda sit , vel anteponenda .

I. Ut mos erat apud omnes gentes antiquas omnesque medii aevi populos , imo adhuc multo serius , — sic etiam Hebraei tempore Talmudicorum in partū negotio *plerumque* Obstetricibus utebantur .

II. Exploratio partium genitalium autem saepe etiam *a viris* instituebatur ; qua institutione ab omnibus antiquitatis populis divergebant , inter quos illud munus unice feminis erat mandatum .

III. Per pauca de Anatomia partium genitalium muliebrium in Talmude obveniunt , quae praeterea parabolico scribendi modo satis obscura sunt . Illa vero quae occurrunt , satis demonstrant , Talmudistis non parvam

fuisse scientiam harum partium. Imo mentionem faciunt nonnullarum partium, v. c. Hymenis membranae et Clitoridis, quas antecessores fere non memorant, quaeque egregie testantur, illos studio quoque ipsius naturae fuisse deditos.

IV. Non solum omnibus antecessoribus et aequalibus, verum etiam plurimis auctoribus qui tempore multo seriore eandem rem pertractarunt, antecellunt Talmudistae illis notitiis, quas nobis reliquerunt de evolutione nonnullarum embryonis humani partium, in prioribus stadiis graviditatis. Quae talia in Talmude occurunt, e natura plerumque sunt deponita, licet nonnulla profecto offendantur, quae observata quidem sunt sed male dijudicata. Ea vero cum omnibus veteribus communia habent, quae docent de conformatione foetus, et de vario tempore, quo haec absolvitur pro differentia sexus; nec a nonnullis discrepant medicis priscis, qui agunt de vitalitate foetus octimestris, de partibus quas sive semen virile, sive semen muliebre in efformandum foetum agit; dum notitia appendicum foetus valde sunt vagae et obscurae, quo facto se profitentur idea clara harum partium non imbutos. — Placita quae traduntur de animatione foetus, ejus situ, nutritione et vita, pro parte demonstrant Rabbinorum familiaritatem cum dogmatibus Romanis Graecisque.

V. Nemo certe Rabbinis observandi diligentiam abnegabit, monstra plurima describentibus, quae ante eos a nullo alio auctore sunt memorata, quorumque magna pars nostra ipsa aetate obvenit. Nihilominus et hac in re Talmud criteria habet sui temporis.

VI. Idem fere valet de iis, quae ad molas in Talmude spectant. Neque in illis desiderantur non-

nulla, Talmudi omnino peculiaria, et a nullo antecessore vel aequali de promta; quae omnia sagacitatem Rabbi- norum optime vindicant.

VII. Rabbinis opinio fuit communis plurium antiquitatis gentium, quod ad progeniem multiplicem: — hinc subtilis Talmudistarum inquisitio signorum organicorum virginitatis et nubilitatis, cuius maxima pars omnino iis est propria, quaque in re eos a nemine veterum scriptorum superatos crederem. Hic et illic vero aliquae notae occurruut, quae Graecam praecipue originem arguunt.

VIII. In iis, quae de sterilitatis symptomatibus physicis dicuntur, multa desiderantur quae ab aliis veteribus non omissa sunt.

IX. Multae sententiae sic dictae Hippocraticae et Aristotelicae correctae et amplificatae occurruunt inter illa quae de menstruatione in Talmude dicuntur. Nullus vero Medicus totius antiquitatis symptomata instantium mensium tanta veritate descripsit quam Rabbini; dum pusilla Rabbinicam investigandi methodum optime cognoscas v. g. ex variis coloribus, quos sanguini menstruo tribuunt; qua vero in re jam alii Medici iis pro parte praecesserant.

X. Licet et alii veteres multas theorias formaverint, theoriis Talmudistarum similes de conceptione et graviditate, Rabbini tamen alio modo exponunt suas sententias, multaque in his doctrinis sed non omnia, vera et propria invenies. Inter alia, eorum graviditatis computatio firmis et justis nititur fundamentis.

XI. Non multa de abortu occurruunt, et pauca Talmudistis propria sunt, exceptis forsan quae de haemorrhagiis et de doloribus praecipiunt. Graecae eruditionis in Talmudicam doctrinam vis patet ex iis, quae de seminis effluxu docent.

XII. Ratione habita ad dignitatem argumenti, per pauca modo in Talmude de partûs negotio offenduntur. Ex nonnullis quae traduntur, suspicio oriri potest, viros nonnunquam partui normali adstitisse, quo more ab omnibus fere priscis populis divergerent. Haec simus simul ex Talmude certas notitias, omnium forsitan vetustissimas, cuiusdam sellae obstetriciae: — dum Talmudicorum qualis cunque doctrina de mechanismo partûs, de modo quo caput exit, et de habitu vario capitum pro sexûs differentia, iis plane est propria: — quibus addenda sunt quae praecipiunt de curâ infantis asphyctice nati, de signis nonnullis diagnosticis aperturae uteri, cet. Conveniunt vero cum aliis priscis Medicis qui ante eos vixerunt, in iis quae perhibent de normali situ infantis, de partu difficiliore puellae, cet.

Quae partem artis obstetriciae technicam spectant, valde sunt vaga et succincta; quorum fidem testantur ea quae de Embryulcia et Extractione foetûs occurunt; sed ratione habita ad argumentum Talmudis illud vix mirum. In his ergo multis aliis veteribus postponendi sunt. Propriis vero observationibus Talmudistae causum *primum* (?) vagitûs uterini memorant, casus retentionis diurnae placenta, uti et infantis morti matris superviventis; dum inter omnes veteres primi fuerunt qui commemoret versionem spontaneam et etiam partum siccum. Quia vero infantem etiam vivum in utero dissecârunt, neque de ullo consilio patet, quo retentionem placenta curarent, nonnullis aliis priscorum iterum sunt postponendi. Neque Talmudistis solis propria sunt quae leguntur de situ perverso infantis, de partu serotino, de sectione caesarea in mortuas, cet.

XIII. Denique Rabbini revera Sectionem Caesaream in vivas cognoverunt et forsitan instituerunt; quod auxilium nulli alii Medico totius antiquitatis fuit cognitum, et per multa secula obstetricatoribus latuit.

Ex his omnibus denique redundat:

- 1) Multa quae ad Gynaecologiam et Artem obstetriciam faciunt, in Talmude Babylonico offenduntur peregrinam testantia originem.
- 2) Plura etiam quae summi sunt momenti, vel desiderantur, vel ab aliis Medicis veteribus melius exposita sunt.
- 3) In universum vero, omnibus rite perpensis, debemus, concedere Rabbinis fuisse observandi ingenium praeclarum; simulque confiteri, eos opportunitate quae praesto erat, bene fuisse fructos, observataque saepissime optime dijudicasse.
- 4) Laudes summas merentur Rabbini, inter quos plures exstiterunt Naturae scrutatores, contemplatores et observatores sagacissimi, Naturae sua jura tribuentes, et pro aetate qua vixerunt in multis autecellentes aliis Medicis.

T A N T U M.

CORRIGENDA.

Pag.	3. versus	24. Jeremja	lege: Jeremija h .
—	4. ——	15. descriptinem	— descriptionem
—	9. ——	14. erim	— enim
—	15. in annot. v. 10.	generatioum	— generationum
—	33. —— v. 5. oto		— toto.
—	68. ——	21. adde verbis: tradunt Talmudici , verba :	
		(in Nidda , fol. 25 a.).	
—	66. versus	1. mihi docuit	lege: me docuit.
—	81. ——	הַחֲנָן	— הַחֲנָן
—	93. in margine	quorum	— quarum
—	114. versus	16. sublata sunt	— sublati sunt.
—	133. ann 29) v. 4. Ezechielis		— Ezechiēlis.
—	— — — —	7. cenahanaeorum	— Cenahanaeorum.
—	165. versus	7 supervixi	— supervixit
—	173. in margine ad § 10.	Continuatio judicii- nis opinionum	
		lege: Continuatio judicii opinionum.	

Cetera ignoscat L. B.

M U T H A T

THESES.

I.

Electicus medicus, optimus.

II.

*Conceptio potissimum fit eo tempore, quando
menstruatio vix cessavit.*

III.

*Dolor, pressuram cuiusdam vertebrae dorsalis
insequens (Tenderness), non efficit irritationis
spinalis symptoma pathognomonicum.*

IV.

*Meam non facerem sententiam, quae majorem
nostrae aetatis scrophuloseos frequentiam insiti-
oni variolarum tutoriarum adscribat.*

V.

*Egregie BAGLIVIUS: »Parcat igitur ignarum
vulgus, parcant et medici tantis remediorum for-
mulis: nam saepissime quies lecti et quies a nego-
tiis, ipsaque demum a remediis abstinentia mor-
bum jugulat, quem usus illorum frustraneus
magis exacerbaret.»*

VI.

*Febris intermittens pura, neurosis mihi vi-
detur.*

— —

VII.

Causa proxima morborum, ita dictorum mentalium est organica.

VIII.

Consentio Talmudistis dicentibus: »Nemo ducat uxorem ex familia epilepticorum.” (Jevammoth, fol. 64 b.)

IX.

Sellae obstetriciae antiquissimis temporibus jam adhibitae sunt.

X.

Talmudistae ubi agunt de »Jotze Dofan” (infante ex latere matris exeunte) sufficientia documenta praebuerunt, probantia, 1) Gastero-hysterotomiam in vivas instituendam, iis bene fuisse cognitam; — 2) per eam operationem aliquando infantem vivum fuisse natum; et 3) feminam nonnumquam huic operationi supervixisse.

XI.

Ad Tenotomiam aliquando applicare possemus illud LICHTENBERGII: »Es ist heut zu Tage nicht selten dass Jemand ein Blumenkörbchen ankündigt und Kartoffelsäckchen liefert.”

XII.

Pyromania sic dicta ab imputatione non liberat.

